

SDÍLENÉ RODIČOVSTVÍ

Mgr. Terezie Pemová

Prof. PhDr. Radek Ptáček, PhD., MBA

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Sdílené rodičovství je edukativně podpůrný program pro rodiče a děti v situacích rozpadu rodiny. Tento materiál slouží jako metodická podpora pro odborníky, kteří absolvovali školení „Sdílené rodičovství“.

UPOZORNĚNÍ: Tento materiál ani jeho části nenahrazují soudní dohodu rodičů nebo soudní rozhodnutí o úpravě rodičovské odpovědnosti k nezletilým dětem, nezabývá se otázkou stanovování a úhrady výše výživného.

Oponenti:

Mgr. Čekalová Pořízková Lucie, opatrovnická soudkyně, Okresní soud Tábor

Mgr. Fialová Lenka, místopředsedkyně, Okresní soud Vsetín

Mgr. Jarolímová Marie, Probační a mediační služba Most

JUDr. Kotrady Pavel, předseda, Okresní soud Vsetín

Mgr. Kůrková Ilona, Poradna pro rodinu a manželské vztahy Jihlava

Mgr. Lazárková Markéta, OSPOD Vsetín

Mgr. Malíková Silvie, OSPOD Vsetín

Mgr. Oravcová Lenka, Poradna pro ženy a dívky Rožnov pod Radhoštěm

Prof. MUDr. Petrášek Jan, DrSc., 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice

PhDr. Plšková Alena, Poradna pro rodinu a manželské vztahy Brno

Mgr. Pomklová Kateřina, OSPOD Rožnov pod Radhoštěm

Mgr. Provazníková Jana, místopředsedkyně, Okresní soud Tábor

Mgr. Redlová Lenka, OSPOD Vsetín

PhDr. Skácelová Lenka, Pedagogicko-psychologická poradna Brno

Mgr. Svobodová Kateřina, Probační a mediační služba Most

Bc. Svobodová Kateřina, vyšší soudní úřednice, Okresní soud Most

Bc. Šmerdová Andrea, Azylový dům pro ženy a matky s dětmi Vsetín

Mgr. Vaculíková Šárka, Azylový dům pro ženy a matky Vsetín

Mgr. Vyvážilová Ivana, Poradna pro rodinu a manželské vztahy Jihlava

Název projektu:

Sdílené rodičovství – jak vést a vychovávat dítě s láskou ze strany obou rodičů po rozvodu

Registrační číslo projektu:

CZ.03.2.X/0.0/0.0/17_076/0011503

Terezie Pemová, Radek Ptáček

Národní institut pro děti a rodinu. První vydání. 2020

Grafická úprava a sazba:

NarrativeBase s.r.o., Mišo Dúha, Jan Hruška

ISBN 978-80-87066-04-1 Tištěná verze

ISBN 978-80-87066-06-5 On-line verze, PDF

Obsah

Předmluva	4
Úvod	5
Sdílené rodičovství	6
Teoretická východiska Sdíleného rodičovství	9
Právní východiska Sdíleného rodičovství	9
Psychosociální východiska Sdíleného rodičovství	15
Rodičovské kompetence	24
Komunikace a Sdílené rodičovství	27
Vývojové potřeby dětí	30
Kojenec (narození až 9 měsíců)	35
Mezi kojencem a batoletem (9–18 měsíců)	37
Batole (18–36 měsíců)	38
Předškolní věk (3–5 let)	40
Mladší školní věk (6–9 let)	41
Starší školní věk (10–12 let)	43
Dospívající (13–15 let)	44
Adolescenti (16–18 let)	45
Jak používat metody Sdíleného rodičovství	47
Edukační program Sdílené rodičovství	51
Individuální edukace	51
Skupinová edukace	53
Poradenství plánu sdílené péče	56
Obsah rodičovského plánu – obecný rámec	63
Oblast č. 1 – Místo, kde bude dítě žít	66
Oblast č. 2 – Předávání/přemísťování dítěte	70
Oblast č. 3 – Časový harmonogram plánu sdílené péče pro všední dny	72
Oblast č. 4 – Kontakt dítěte s rodičem během doby, kdy je u druhého rodiče ..	76
Oblast č. 5 – Časový harmonogram plánu sdílené péče pro sváteční dny a mimořádné události	78
Oblast č. 6 – Stěhování, změna bydliště dítěte	80
Oblast č. 7 – Cestování s dítětem mimo místo bydliště	82
Oblast č. 8 – Sdílení informací a rozhodování v záležitostech týkajících se dítěte ..	83
Oblast č. 9 – Rozhodování rodičů v oblasti vzdělávání, zdravotní a poradenské péče ..	84
Oblast č. 10 – Revize, změny plánu sdílené péče a řešení neshod	87
Použitá a doporučená odborná literatura	91

Předmluva

Sdílené rodičovství je uceleným edukativním a psychosociálním programem podpory rodičů a dětí v situaci rozpadu rodiny. Jeho cílem je podpora zdravého vývoje dítěte s ohledem na jeho budoucí perspektivu, a to zvláště z hlediska udržení a rozvoje vztahů s oběma rodiči. Metoda Sdíleného rodičovství nabízí konkrétní postupy, jak snížit intenzitu rodičovského sporu a zajistit dítěti **fyzickou, emocionální a sociální přítomnost** obou rodičů v jeho životě i v případě rozpadu rodiny.

Tato publikace je výchozím vzdělávacím textem tréninkového modulu pro odborníky, kteří v rámci své praxe budou využívat metodu Sdíleného rodičovství. Účastníci tréninkového programu se seznámí s teoretickými, právními, hodnotovými i klinickými východisky programu. Dále si pak osvojí práci s konkrétními nástroji metody Sdíleného rodičovství (vzdělávací program, rodičovské plány) a způsobem, jak je standardizovaně používat při práci s klienty.

Rodiče mohou službu využívat na základě vlastní žádosti nebo jim účast v programu může být doporučena/nařízena orgány sociálně-právní ochrany dětí podle § 12 odst. 1¹ zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, nebo soudy podle § 474 odst. 1² zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v aktuálním znění.

Samotná metodika je rozdělena do následujících oddílů:

- Program edukace rodičů – včetně metodických pomůcek pro práci s rodiči
- Přílohy (vzory rodičovských plánů pro různé věkové skupiny dětí, informační materiály pro rodiče, informační materiály pro děti, informační materiály pro OSPOD a soudy).

---

¹ § 12

(1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče

a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,

b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,

c) nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

² § 474

(1) Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše tří měsíců účast na mimosoudním smířím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

Úvod

Soudy v ČR v roce 2019 vydaly rozhodnutí o rozvodu 24,1 tisíce manželských svazků. Polovina rozvodových řízení byla zahájena na základě společného návrhu manželů. Větší část rozvodů (59 %) ukončila manželství, kde žily nezletilé děti. Celkem bylo zasaženo rozvodem 22,6 tisíce nezletilých dětí. Z pohledu délky trvání manželství bylo rozvodů nejvíce po dvou až čtyřech letech od uzavření manželství.³ Dalších více než 50 000 dětí se ročně rodí mimo manželství, tedy do svazků, při jejichž rozpadu není ze zákona povinnost soudně upravovat rodičovskou odpovědnost k dětem. Podíl případů, kdy soud svěřil dítě do péče matce, klesl z 86,6 % v roce 2012 na 78,8 % v roce 2018. Podle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR soudy v roce 2016 soudním rozhodnutím v situaci rozpadu rodiny upravovaly poměry (dnes rodičovská odpovědnost) k 72 726 dětem, u dalších 7 948 dětí soudy rozhodovaly o úpravě styku.⁴

Podle Statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti ČR z roku 2019 se podíl případů, ve kterých bylo dítě svěřeno do péče oběma rodičům, od roku 2012 setrvale zvyšuje. Zatímco v roce 2012 se jednalo o 5,2 %, v roce 2019 to bylo již 15,5 %. Přičemž podíl dětí svěřených do péče otce zůstává stejný, podíl dětí svěřených do péče matky klesl na úkor případů, kdy bylo dítě svěřeno oběma rodičům.⁵

Z uvedeného je patrné, že rozpad rodiny je bohužel realitou života mnoha dětí. Metoda **Sdíleného rodičovství** je uceleným edukativním a psychosociálním programem podpory rodičů a dětí v situaci rozpadu rodiny, jejímž cílem je prevence či zmírňování konfliktu mezi rodiči. Východisky Sdíleného rodičovství jsou jednak Úmluva o právech dítěte, současná právní úprava rodičovské odpovědnosti (včetně její interpretace v nálezech Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva) a dále pak řada odborných studií (viz *seznam odborné literatury na konci dokumentu*), které se zabývají obecnými vývojovými potřebami dětí, jakožto specifiky dětí v situaci rozpadu rodiny.

---

³ Zdroj ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvательства-rok-2019>

⁴ Zdroj Ministerstvo spravedlnosti ČR: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

⁵ Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR: České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva. Praha 2020

Sdílené rodičovství

Sdílené rodičovství zahrnuje edukaci rodičů a poradenskou podporu při tvorbě rodičovského plánu. Uvedené aktivity směřují k posílení **specifických rodičovských kompetencí v situaci rozpadu rodiny** a zplnomocnění rodičů k převzetí odpovědnosti za zdraví, život a vývoj jejich dítěte/děti. Sdílené rodičovství není primárně založeno na řešení právní úpravy péče (péče jednoho rodiče, střídavá péče, společná péče), ale je cestou k faktické SDÍLENÉ spolupráci obou rodičů při výchově a péči o dítě. Je také projevem respektu k potřebám dítěte a vyjádřením úcty k druhému rodiči jako osobě, která má nezastupitelný emocionální a sociální význam v životě dítěte.

Dojde-li k narušení vztahu dítěte k jednomu z rodičů, je velmi obtížné, ne-li nemožné toto napravovat. Narušení vztahu dítěte k jednomu z rodičů může mít pro dítě velmi závažné, nevratné celoživotní následky. Je potřeba si uvědomit, že nejzávažnějšími možnými následky rozpadu rodiny pro dítě jsou:

1. negativní ovlivnění psychického stavu dítěte a jeho vývojové perspektivy
2. závažné narušení nebo destrukce vztahu dítěte k jednomu rodiči

Sdílené rodičovství směřuje tedy k primární prevenci narušení psychického stavu a vývoje dítěte a narušení vztahu k jednomu nebo oběma rodičům.

Metoda Sdíleného rodičovství nabízí:

- Edukativní program pro rodiče a další dospělé osoby, které se podílejí na péči o dítě v situaci rozpadu rodin.
- Podporu při tvorbě rodičovského plánu.
- Podporu při zapojování dětí do uspořádání péče v situaci rozpadu rodiny.

Sdílené rodičovství klade důraz na:

- Potřeby a nejlepší zájem dítěte/děti a učí rodiče být vůči těmto hodnotám otevřenými, vnímavými a respektujícími.
- Nenahraditelný význam faktické přítomnosti obou rodičů v životě dítěte, jakožto i pochopení nežádoucích dopadů rodičovského konfliktu, případně narušování vztahu mezi dítětem a rodičem.
- Nutnost nahlížet na uspořádání péče o dítě/děti nikoliv jako statický stav, ale dynamický proces, který se mění v souladu se změnami v životě a vývoji dítěte, ale i jeho rodičů.

Sdílené rodičovství nenahrazuje:

- Právní poradenství – Sdílené rodičovství se nezabývá právy a nároky rodičů (včetně výživného), ale důsledně potřebami dítěte/děti.
- Mediace – Sdílené rodičovství se nezaměřuje na uzavření dohody, ale edukaci rodičů v oblasti potřeb dětí, které jim umožní vytvoření funkčního plánu uspořádání péče o dítě. Sdílené rodičovství může být vhodnou přípravou na mediaci.
- Manželské/partnerské poradenství – Sdílené rodičovství se nezabývá „nápravou“ narušeného partnerského vztahu, ale hledáním funkčních modelů komunikace a spolupráce rodičů po rozpadu partnerského vztahu ve prospěch zdravého vývoje jejich dítěte/děti do budoucna.

Sdílené rodičovství není nestranné – vždy stojíme na straně potřeb a zájmů dítěte. Významnou roli má v této metodě edukace rodičů a poradenství, aby i oni lépe chápali situaci svého dítěte.

V programu Sdíleného rodičovství systematicky a cíleně pracujeme na **snižování napětí mezi rodiči a minimalizaci konfliktu** (současného i konfliktů potenciálních či budoucích) prostřednictvím věcné edukace. Program Sdíleného rodičovství vychází z předpokladu, že většina rodičů nechce svým dětem ubližovat nebo je úmyslně vystavovat nepříjemným a zraňujícím situacím. Mnohá rodičovská rozhodnutí v rámci rozvodových sporů, která dětem škodí, nejsou projevem zlé vůle rodičů, ale nedostatkem informací a zahlcenosti vlastními negativními emocemi. Metoda Sdíleného rodičovství zplnomocňuje rodiče k uchopení své rodičovské role na základě racionálních rozhodnutí. Z tohoto důvodu se ve všech materiálech, vyjádřeních i komunikaci s rodiči striktně vyhýbáme pojmům, které mohou podněcovat, eskalovat či udržovat konflikt.

Z tohoto důvodu:

- Nepoužíváme pojmy „výhradní“ ani „střídavá“ péče, ale pouze pojem „**Sdílené rodičovství**“.
- To definujeme: „**Sdílené rodičovství je uspořádání péče, která dítěti v situaci rozpadu rodiny umožňuje fyzickou, psychickou a sociální přítomnost obou rodičů, jakožto i dalších blízkých osob v jeho životě.**“
- Pojem „úprava styku dítěte s rodičem“ nahrazujeme vyjádřeními jako „zajištění fyzické, emocionální a sociální přítomnosti rodiče v životě dítěte“, případně „kontakту dítěte s rodičem“.
- Nepracujeme s konceptem „práv rodičů“ – ale s „rodičovskou odpovědností za naplňování potřeb a blaha jejich dítěte/děti“.
- V situacích, kdy rodič trvá na uplatňování svých práv (např. právo na „styk“ či „omezení styku“ dítěte s druhým rodičem), nahrazujeme slovo PRÁVO vhodným synonymem snižujícím konflikt, např. MOŽNOST (tedy namísto máte PRÁVO na soudní určení rozsahu kontaktu rodiče s dítětem používáme máte MOŽNOST využít soud k určení rozsahu kontaktu rodiče s dítětem).
- Každé sdělení rodiče, které vychází z preference vlastních potřeb, práv či zájmů, důsledně tzv. přerámcováváme v kontextu potřeb dětí.

Příklad:

- „*Mám právo vychovávat své dítě, jak považuji za nejlepší, otec/ matka dítěte se nikdy o vzdělávání nezajímal/a, proto teď chci...*“
- Odpověď: „*Ano, rodiče rozhodují o výchově a vzdělávání svých dětí. Vaše dítě potřebuje vědět, že jste se jako rodiče v oblasti jeho vzdělávání shodli. Potřebuje mít pocit, že své studijní úspěchy i případné nezdary může sdílet bez jakékoliv tenze s oběma svými rodiči.*“

Teoretická východiska Sdíleného rodičovství

Pro sezdané rodiče je rozvod soudně „potvrzeným“ ukončením jejich partnerského vztahu. Pro děti je rozpad rodiny náročná sociální událost se značným emocionálním nábojem. Pro některé rodiče může být z nejruznějších důvodů podstatné, jak bude rozvod právně vypořádán, pro děti je naprosto zásadní, jaká bude jejich každodenní žitá realita. Zatímco mnohými rodiči je tedy rozpad rodiny vnímán jako „souboj“ práv a nároků, pro děti je to souboj osob, které milují a od nichž potřebují cítit, že jsou milovány. Teoretickými východisky při tvorbě programu Sdíleného rodičovství byly:

- Právní rámec upravující chování a vztahy rodičů k sobě navzájem i k péči a výchově dětí.
- Poznatky z psychologie, sociální práce a duševního zdraví.

Právní východiska Sdíleného rodičovství

Sdílené rodičovství není právním poradenstvím a nezaměřuje se na právní uspořádání péče o děti v situaci rozpadu rodin, přesto je důležitou součástí tohoto programu edukace rodičů v této oblasti. Rodiče jsou seznámeni se základními teoreticko-právními východisky, která jsou v české legislativě a jimiž se řídí (měly by se řídit) soudy a správní orgány v situacích rozpadu rodiny. Smyslem této části programu Sdíleného rodičovství je ukázat rodičům, jak mohou v rámci případného soudního sporu postupovat, tak aby co nejméně ubližovali svým dětem.

Hlavním hlediskem při řešení rodinných sporů, které mají přímý, nebo nepřímý dopad na nezletilé dítě, je vždy ochrana dítěte. Způsob vedení sporů i finální řešení mají vycházet z nejlepšího zájmu dítěte, který je nutné posuzovat vždy individuálně v kontextu řešené situace a schopností daného dítěte. Hlavní odpovědnost za ochranu dětí a realizaci výše uvedených principů mají rodiče. Soudy, OSPOD a další instituce je vedou k tomu, aby byli schopní tuto svou roli plně realizovat.

V případech rozpadu rodiny je tedy důležité směřovat pozornost na:

- Ochranu dítěte a jeho potřeb během rozhodovacího procesu (potřeba dítěte rozumět situaci a vyjadřovat se k ní, ochrana dítěte před nadbytečnými vyšetřeními, pohovory a nemístným zásahem do soukromí dítěte, ochrana dítěte před „patologizací“).
- Ochrana dítěte a jeho potřeb při tvorbě finálního rozhodnutí (potřeba dítěte mít možnost vytvářet, rozvíjet a prožívat vztah s blízkými osobami, potřeba dítěte na život v předvídatelném a bezpečném prostředí, potřeba dítěte rozumět situaci, ve které žije).
- Ochrana dítěte při realizaci finálního rozhodnutí (respektování dohod, ohled na potřeby dítěte).

Hlavní právní východiska lze nalézt v mezinárodněprávních dokumentech ratifikovaných Českou republikou, a to především v Úmluvě o právech dítěte⁶ a Evropské úmluvě o výkonu práv dětí⁷ a dalších právních předpisech, jakými jsou občanský zákoník (sekce rodinného práva),⁸ zákon o zvláštních řízeních soudních⁹ a zákon o sociálně-právní ochraně dětí.¹⁰

Mezinárodní úmluvy v oblasti lidských práv zavazují státy, nikoliv jednotlivce. Je proto nezbytné, aby veřejné instituce, které je svou činností naplňují, rodičům dobře vysvětlovaly, proč a jakým způsobem budou tyto principy aplikovány na jejich životní situaci. Pro mnoho rodičů uprostřed rozpadu rodiny může být obtížné či nepochopitelné, jakým způsobem se veřejné instituce (včetně soudů) stavějí k řešení uspořádání péče o děti. Rozvádějící se rodiče mohou být zahlceni pocity zrady, křivdy, zklamání a vztah ukončují právě z důvodu vztahových a komunikačních neshod. Může být pro ně těžké přijmout, že by měli s druhým rodičem nadále komunikovat a spolupracovat, případně jak by tato kooperace měla vypadat. Setkávají-li se oba rodiče v tomto citlivém období s jednotným přístupem zainteresovaných odborníků (OSPOD, soud, poradenské služby), snižuje se tím potenciál jejich partnerského konfliktu. Pokud se spory a neshody rodičů podaří v této emocionálně náročné situaci věcně vyřešit, snižuje se tím potenciál dalšího rozkolu v budoucnosti. Zároveň důraz všech spolupracujících odborníků na rovnocenný význam obou rodičů pro zdravý vývoj dítěte pomáhá rodičům najít způsob, jak v zájmu jejich dítěte nejlépe uspořádat péči do budoucna.

---

⁶ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí ČR pod č. 104/1991 Sb.

⁷ Předpis č. 54/2001 Sb. m. s., zdroj: SBÍRKA MEZINÁRODNÍCH SMLUV, ročník 2001

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., v aktuálním znění

⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., v aktuálním znění

¹⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., v aktuálním znění

Rodiče by měli pochopit, že úprava rodičovské odpovědnosti k dětem (dnes podle zákona rodičovská odpovědnost) v situaci rozpadu rodiny není soutěží o „lepšího“ rodiče. Soudy nemají hledat či určovat, který ze dvou rodičů má být v rámci partnerského sporu upřednostněn při výchově a péči o dítě. Naopak soudy primárně vycházejí z toho, že dítě již své rodiče MÁ (na rozdíl od dětí, kterým se hledá náhradní rodina v případě selhání původní rodiny).

Rodiče jsou takoví, jací jsou, a jejich běžné charakterové odlišnosti, rozdíly v životním stylu či názorech, případně vzájemné spory nejsou důvodem, proč omezovat vztah dítěte k jednomu nebo druhému rodiči. Splňují-li tedy oba rodiče základní podmínky a předpoklady vychovávat a pečovat o dítě, nebude se posuzovat, kdo je toho schopný o trochu „více“ či „lépe“. Bude nezbytné určit, co je v nejlepším zájmu dítěte a jak mu v co možná nejširší míře zachovat vztah k oběma rodičům, případně dalším blízkým osobám. Při tomto hodnocení se bude vycházet z následujících právních premis:

- Oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.
- Dítě může být od rodiče odděleno jen na základě rozhodnutí soudu (tedy jeden rodič nemůže svévolně bránit v kontaktu dítěte s druhým rodičem).
- Žije-li dítě odděleno od svého rodiče, má právo na kontakt s tímto rodičem (způsob a četnost kontaktu by měly vycházet z potřeb a přání dítěte).
- Dítě má právo na kontakt se všemi osobami, které považuje za blízké.
- Dítě má právo vyjadřovat se k záležitostem, které se ho týkají.
- Dítě má právo na ochranu před svévolným zasahováním do svého soukromí nebo osobní integrity.

Občanský zákoník stanovuje, že rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost ve **vzájemné shodě**. Tedy jsou to především oba rodiče, kdo jsou odpovědní za vzájemné sdílení informací, spolupráci a hledání smírných řešení ve prospěch dítěte. A tato jejich povinnost se nemění ani v případě rozpadu rodiny. Proto se vždy preferuje, pokud se rodiče na všech záležitostech týkajících se péče o dítě (včetně úpravy rodičovské odpovědnosti) dohodnou. Dohoda by měla i definovat způsob, jak si dítě může udržet vztahy se svými blízkými, se kterými nežije.

Má-li soud posuzovat dohodu rodičů, nebo nedojde-li k této dohodě a soud o úpravě rodičovské odpovědnosti k dětem rozhoduje, vezme vždy v úvahu:

- Osobnost dítěte, jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů.
- Citovou orientaci a zázemí.
- Výchovné schopnosti každého z rodičů.
- Současnou a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít.
- Citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám.

Rozhoduje-li soud ve věcech péče soudu o nezletilé, usiluje především o to, aby rodiče nezletilého dospěli ke smírnému řešení, které nejlepším možným způsobem zajistí ochranu práv a zájmů dítěte. Za tím účelem může soud rodičům uložit účast na mimosoudním smířčím či mediačním jednání nebo rodinné terapii, anebo může rodičům nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Výslovně se tedy stanoví, že soud může rodičům uložit využití i jiných forem odborné pomoci, než je mediace.¹¹

V souladu s nejlepším zájmem dítěte může soud v případě rozpadu rodiny finálně dítě svěřit:

- Do společné péče (jen se souhlasem obou rodičů).
- Do střídavé péče.
- Do péče jednoho z rodičů.
- Do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.

Dojde-li ke svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, musejí se oba „zdržet“ všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje.

„Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.“¹² Je důležité, aby si rodiče uvědomili, že i po svěření dítěte do péče jednoho z rodičů soudem mají rodičovskou odpovědnost rodiče oba. Rodič, který nemá dítě ve své péči, je omezen pouze v tom, že má k výchovnému vlivu na dítě stanovenou kratší dobu, tj. dobu styku. Má však i nadále právo požadovat po rodiči, který má dítě svěřeno do péče, výchovnou součinnost, tj. zejména informovat se na jeho zdravotní stav, školní prospěch i chování mimo školu, sledovat jeho řádnou výchovu, spolurozhodovat o budoucím povolání dítěte apod. Přitom platí, že rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů (tzv. informační povinnost). „Rodič, který má dítě ve své péči, je povinen dítě na styk řádně připravit, styk řádně umožnit a v potřebném

rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“¹³ Rodič, který má svěřeno dítě do své péče, nemá „více“ dítěte, má ale více povinností, odpovědností, a to nejen v každodenních záležitostech, ale zejména i s ohledem na podporu kvality vztahu k druhému rodiči.

Rodič, který požaduje svěřeni dítěte do své „výhradní“ péče, by měl tedy zvážit, co skutečně tímto rozhodnutím získá. Nebude mít „více“ dítěte nebo „více“ práv při rozhodování o jeho výchově. Bude mít především více práce, více starostí a odpovědnosti. Program Sdíleného rodičovství se snaží vést rodiče k takovému uspořádání péče, na kterém se budou stejnou měrou podílet oba rodiče, byť časový rozsah přímé péče o dítě nemusí být absolutně totožný.

Právě schopnost a ochotu rodičů ke komunikaci a spolupráci (bez ohledu na to, zda spolu rodiče dítěte žijí, či ne) lze považovat za jedny z nejdůležitějších rodičovských kompetencí a jejich absence může být důležitým vodítkem při rozhodování soudu. Ten totiž při svém rozhodování bere zřetel právě na ochotu rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. Metoda Sdíleného rodičovství pomáhá u rodičů rozvíjet právě tuto specifickou rodičovskou kompetenci, jejíž význam je zvláště důležitý v situacích, kdy došlo k rozpadu rodičovského vztahu.

Pozornost je v situacích rozpadu rodiny potřeba věnovat i právu dítěte vyjadřovat se k záležitostí, které se ho týkají. Jedná se nejen o právo dítěte být slyšeno, ale především o právo dítěte na odpovídající a pravdivé informace, které mu pomohou porozumět situaci, ve které se nachází, a také tomu, jak bude uspořádána jeho budoucnost. Rozpad rodiny pro děti znamená mnoho nejistot a ztrát. Kromě ztráty, případně strachu ze ztráty blízkých vztahů, může chování a prožívání dítěte ještě výrazně zhoršovat, pokud je mu odepřena možnost autonomně se rozhodovat přiměřeně svému věku a schopnostem. Občanský zákoník v první řadě činí odpovědné za aktivní zjišťování názoru dítěte samotné rodiče. Zejména pak v tak závažných záležitostech, jako je uspořádání péče v situaci rozpadu rodiny. Rodiče by dětem měli předem poskytovat informace, které dítě potřebuje ke svému rozhodování pro orientaci v situaci. A je-li to možné, po vyslechnutí jeho preferencí a názorů to ve svých rozhodnutích zohledňovat. Rozpad rodiny je však specifický tím, že každý z rodičů může vnímat situaci jinak, mít jinou představu o tom, jak by měla být situace vyřešena, a dítě tak dostává neúplné, rozporuplné informace nebo informace, které jsou zatížené emocemi a preferencemi samotného rodiče. Mimo jiné i z těchto důvodů je ze zákona povinnost názor dítěte správními orgány nebo soudy, které rozhodují v záležitostech, jež se ho týkají,

---

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních § 470

¹² § 889 občanský zákoník

¹³ <https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/upravy-styku-obou-rodicu-s-ditem-spory-mez-rodici-pri-jeho-uskutecnovani/>

zjišťovat nejen prostřednictvím jeho rodičů, ale přímo rozhovorem s dítětem. V případě rozpadu rodiny, který je doprovázen rodičovským konfliktem, je na zvážení soudu či orgánu sociálně-právní ochrany dětí (kolizního opatrovníka), jak k zjišťování názoru dítěte přistoupí (formálně, či méně formálně, přímo, či nepřímo, osobně, prostřednictvím dopisů atp.). Názor dítěte by pak měly dotčené orgány využít při hledání řešení jeho situace.

Rodiče by si však měli uvědomit, že názor dítěte je pro soudní rozhodování důležité, ale rozhodně ne jediné hledisko.

A už vůbec nemůže být ke sdělování názorů nuceno, ani veřejnými institucemi, ani svými rodiči! Je potřeba rodiče pravidelně upozorňovat na to, jak traumatizující pro dítě je, pokud je jedním či oběma rodiči manipulováno, naváděno proti blízkým či nuceno (nebo může mít pocit, že je nuceno) k rozhodování v emocionálně náročných záležitostech. Nátlak na dítě je možné považovat za formu psychického týrání a téměř vždy dítě poznamená do budoucího života. Zároveň je možné toto manipulativní ovlivňování dítěte ze strany rodičů při rozhovorech s dětmi rozpoznat a může pak být považováno za nedostatek rodičovských kompetencí.

V rámci edukace rodičů je potřeba rodiče informovat o tom, jak s dětmi o rozpadu rodiny hovořit, jak zjišťovat jejich názory, preference a přání a jak je zapracovat do rodičovského plánu. Dále je potřeba rodičům poskytnout informace o tom, jak dítě ovlivňuje nejen to, co rodič říká, ale jak se chová, jak děti reagují na emocionální rozpoložení rodiče a jak tyto situace řešit, aby tím bylo dítě co nejméně zraňováno.

Sdílené rodičovství není právní formou úpravy péče o děti,
ale edukativně podpůrný program pro rodiče a děti
v situacích rozpadu rodiny.

Nenahrazuje soudní dohodu rodičů nebo soudní rozhodnutí
o úpravě poměrů (rodičovské odpovědnosti) k nezletilým dětem,
nezabývá se otázkou stanovování a úhrady výše výživného.

Psychosociální východiska Sdíleného rodičovství

Rozpad rodiny¹⁴ představuje pro dítě významný zásah do jeho života a je skoro vždy určitou formou **traumatické události**.¹⁵ Rozpad vztahu rodičů se promítá v podstatě do všech oblastí života dítěte (fyzické, emocionální a sociální) a síla dopadu této skutečnosti se násobí **kumulativností a intenzitou** jednotlivých dílčích změn a následků. Děti, jejichž rodiče se rozcházejí nebo rozešli, mohou procházet různými fázemi adaptace na tuto situaci, které jsou shodné s reakcemi na jiné traumatizující situace (vážná nemoc, úmrtí blízké osoby, násilí atp.). Děti zažívají:

- **Pocity šoku a popírání** – děti si nechťejí/neumějí představit, že se rozpadne jejich rodina. Mohou mít tendenci dělat, jako by se nic nedělo, případně na nich nejsou patrné žádné reakce na rozpad rodiny (jako by vše zvládaly bez jakýchkoliv obtíží).
- **Pocity zloby a vzteku** – děti mohou projevovat širokou škálu projevů zloby a vzteku na jednoho nebo oba rodiče, ale i na osoby, které nemají s rozpadem rodiny žádnou souvislost (sourozenci, spolužáci). Některé děti mohou tyto pocity obrátit i vůči sobě v podobě sebepoškozování, poruch spánku atp.
- **Úzkost a depresi** – děti cítí bezmoc, prázdnotu a smutek z takto zásadní změny i budoucího uspořádání jejich života. Mohou být apatické, zoufalé a odmítat se podílet na rozhodování o budoucím uspořádání. Mohou prožívat silné pocity úzkosti, a to i bez konkrétního důvodu.
- **Smlouvání a vyjednávání** – děti se mohou velmi uputně snažit, aby se vše v rodině vrátilo k původnímu stavu, slibují či vymýšlejí cokoli, co by mohlo zajistit, že se rodiče vrátí zpět k sobě. Mohou mít tendenci pokusit se vztah rodičů znovuobnovit, přitáhnout pozornost somatizací či nápadným chováním, které pro ně do této doby nebyly typické.
- **Akceptaci** – teprve v této situaci začínají být děti schopné otevřeně mluvit o rozchodu rodičů a mohou být schopné přesměrovat svou energii od minulosti k budoucnosti.

---

¹⁴ V programu Sdílené rodičovství používáme pojem „rozpad rodiny“ jako synonymum pojmů rozvod, rozluka, rozchod rodičovského páru. Pro prožívání dítěte není rozhodující právní podstata rodičovského vztahu i jeho ukončení, ale faktický, emocionální a sociální dopad konce partnerského vztahu jeho rodičů. Otázky právního uspořádání a procesu úpravy péče primárně nejsou předmětem této metody, proto není podstatné, jak byl právně konstituován vztah rodičů před i po ukončení společného soužití a/nebo péče o dítě.

¹⁵ Více např. Galatzer-Levy, R. M., Kraus, L., Galatzer-Levy, J. (Eds.): *The scientific basis of child custody decisions*. John Wiley & Sons. 2009

Dítě přichází rozpadem rodiny o důležité jistoty, jejichž znovuoobnovení vyžaduje čas, trpělivost, podporu a otevřenost dospělých v jeho okolí, a to nejen rodičů, ale i prarodičů a dalších členů rodiny, ale třeba i pedagogů a odborníků, kteří se s dítětem a jeho rodinou v rámci úpravy rodičovské odpovědnosti po rozpadu rodiny pracovně setkávají (OSPOD, kolizní opatrovník, soudce, konzultant Sdíleného rodičovství). Přestože rozpad rodiny je těžké období pro dospělé i pro děti, je potřeba myslet především na děti.

- Dospělí vědí (*měli by a mohou vědět*), jak zacházet s vlastním smutkem nebo frustrací, zatímco děti to ještě neumějí.
- Dospělí vědí (*měli by a mohou poznat*), kdy jim docházejí síly a potřebují si říct o pomoc či tak učinit, děti jsou závislé na tom, zda na jejich potřeby, pocity a starosti budou brát ohled dospělé osoby v jejich okolí.

Dospělí umějí (*měli by umět*) plánovat a žít v časové ose (*minulost – přítomnost – budoucnost*), pro dítě je zejména v takto přelomovém životním mezníku budoucnost nejistá, rozostřená a zatížená mnohými obavami.

Právě v důsledku této nerovnováhy a neobratnosti děti mohou mít tendenci strachovat se o rodiče, případně se obviňovat z rozpadu rodičovského vztahu. Zároveň může být pro děti obtížné formulovat, co prožívají a jak si představují svůj život dále (vyjma obecných, ovšem zcela zásadních sdělení typu „*chci, aby vše bylo jako dřív*“, „*chci, aby se mamka s tatínkem nehádal*“, „*chci, aby se nic neměnilo/nechci žádné změny*“, reálnou odpověď může být i „*nevím*“).

Pocity a chování dítěte před rozpadem rodičovského vztahu

- Děti cítí emocionální tenzi v rodině.
- Děti se bojí o své rodiče a také se bojí, co s nimi bude dále.
- Děti cítí úzkost (mohou mít potíže se spaním, jídlem, problémy ve škole...).

Pocity a chování dítěte během rozpadu rodičovského vztahu

- Děti jsou v šoku a **mohou** situaci popírat (mohou si myslet „to není pravda“, „nic se nestalo“).
- Děti se bojí, že přijdou o lásku svých rodičů.
- Děti se bojí, že budou odmítány některým z rodičů.
- Děti mohou cítit vinu za danou situaci.

Po rozpadu rodičovského vztahu

- Děti se mohou bát, kdo o ně bude pečovat (kde a jak budou žít).
- Když je rodič smutný a zhoršuje se jeho kapacita pečovat o dítě, může se dítě snažit převzít rodičovskou roli.
- Pro děti může být velmi těžké přecházet mezi domovy rodičů, pokud mezi rodiči přetrvává intenzivní konflikt, a to bez ohledu na typ péče.

Sdílené rodičovství se zaměřuje na všechny aspekty adaptace dítěte i rodičů, na rozpad rodiny, a to především:

- Edukací rodičů – rodiče jsou informováni o obecných i specifických potřebách svých dětí, o způsobu reakcí dětí na zátěžové situace.
- Individuální podporou rodičů
  - rodiče jsou podporováni v „novém“ uchopení své rodičovské role v/po situaci rozpadu rodičovského vztahu
  - rodiče jsou vedeni k přesměrování pozornosti od svých potřeb a partnerského konfliktu k potřebám svého dítěte/dětí.
- Provázením při tvorbě rodičovského plánu
  - informovanost dítěte o programu.
- Doporučením doplňujících nebo následných služeb.

Při realizaci programu Sdílené rodičovství je potřeba v kontaktu s rodiči vždy zdůrazňovat následující principy:

- Děti prospívají, pokud se podaří minimalizovat konflikt mezi rodiči.
- Děti od narození potřebují možnost rozvíjet si oboustranně uspokojivý, individuální vztah k oběma svým rodičům, uspořádání výchovy a péče je nutné uskutečnit vždy co nejdříve momentu, kdy dojde k rozpadu rodiny, nikoliv čekat na „vhodný“ věk dítěte.
- Děti umějí žít jen v realitě, kterou jim vytvářejí rodiče – děti si poměrně dlouho neumějí představit, „*jak jinak by mohl vypadat jejich život*“, než jak ho znají/zažily. Dítě, které má méně kontaktu s druhým rodičem, může strádat, může se mu stýskat, přesto si nemusí umět představit „střídavou péči“ nebo život ve dvou domácnostech, „jen“ chce být VÍC, ČASTĚJI, DÉLE se svým druhým rodičem. Nebo naopak dítě, které přirozeně žije v obou domácnostech svých rodičů, si neumí představit, že by mělo jednoho z nich vídat „jen“ o víkendech v soudem určených časech.
- Základní hodnotou v situaci rozpadu rodiny, kdy obvykle dochází k hlubokému narušení vzájemných vztahů mezi rodiči, jsou dobré vztahy dítěte k oběma rodičům.
- Proto je zcela primární potřebou dítěte v situaci rozpadu rodiny mít možnost vztahy s oběma rodiči udržovat a rozvíjet, a to bez ohledu na jejich osobní neshody a intenzitu jejich sporu.

Rozpad rodiny je pro dítě i jeho blízké velkou zátěží, bývá srovnáván s těžkým onemocněním či ztrátou blízké osoby. Bez ohledu na to, jak kooperující či konfliktní byl vztah rodičů před samotným rozpadem rodiny, případně jak moc dítě situaci rozumí, většinou tato situace pro dítě znamená mnoho změn. A to minimálně v následujících oblastech:

Vztahové změny

- Rodiče přestávají žít/fungovat jako pár, mění se mezi nimi způsob komunikace (i v případě, že v rodině není přítomen významný konflikt).
- Mění se způsob uspořádání péče o dítě a trávení času, končí společný koncept **MY RODINA** a mění se na nové uspořádání JÁ + MÁMA a JÁ + TÁTA.
- Rodiče spolu většinou přestanou bydlet, i v případě zachování intenzivního kontaktu mezi dítětem a oběma rodiči může být jeden nebo druhý rodič fyzicky a emocionálně nedostupný v situaci, kdy dítě bylo zvyklé na jeho přítomnost nebo když ho potřebuje (např. usínání, ranní probouzení, různé rodinné rituály, společná účast na oslavách, volnočasových aktivitách atp.).
- Může být obtížné udržet dosavadní kontakty se širší rodinou (v četnosti a rozsahu, a to ze strany obou rodičů).
- Rodiče mohou navazovat nové partnerské/manželské vztahy, což může pro dítě představovat značnou zátěž.

Změna prostředí

- V případě rozpadu rodiny se minimálně jeden z rodičů (nebo dítě s rodičem) odstěhuje, a včetně situací, kdy má dítě kontakt s oběma rodiči, žije dítě mezi dvěma více či méně propustnými prostředími.
- Po rozpadu rodiny se mnohdy stěhují samotné děti, tzn. že děti nezůstávají ve svém „předrozpadovém“ prostředí (důvodem může být návrat rodiče ke své původní rodině, ekonomické možnosti rozvedených rodičů, nový partnerský vztah rodiče atp.).
- Se změnou prostředí může docházet k přetrhání významných mimorodinných sociálních vazeb, nebo naopak nutnosti navazovat nové vztahy v situaci, kdy se dítě spíše přirozeně odtahuje od sociálních kontaktů.

Změny v individuálních schopnostech/projevech rodičů

- Rodiče jsou téměř vždy rozpadem partnerského vztahu ovlivněni (mohou procházet stejnými adaptačními fázemi jako dítě), což oslabuje jejich schopnost a kapacitu reagovat a uspokojovat především emocionální potřeby dítěte.
- S rozpadem partnerského vztahu mohou být spojeny ekonomické, finanční, sociální, pracovní obtíže rodiče, které snižují/ovlivňují jeho kapacitu pečovat o dítě.
- Naopak v případě navázání nového partnerského vztahu se může dítě cítit ohroženo, odsunuto, může si připadat nepatřičně, neloajálně vůči druhému rodiči atp. (a na rozdíl od „zamilovaného“ rodiče nesdílí nadšení pro novou a otevřenou budoucnost v novém vztahu, ale strach ze ztráty známého).

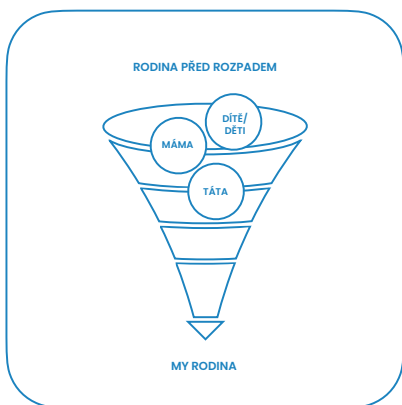
Rozpad rodiny pro dítě tak znamená především ztrátu stability, a to nejen stability vázané na prostředí (tu lze poměrně snadno a úspěšně obnovit), ale především stability vztahové. Dítě potřebuje zažívat blízkost obou svých rodičů, aniž je tento prožitek ohrožován výčitkami, studem, strachem z reakce druhého rodiče nebo pocity nepatřičnosti či neloajlnosti. Hlavním motivem rodičů, ale i dalších osob, které s dítětem pracují, je znovuoobnovení stability v blízkých vztazích. Možnost navázat, udržet a rozvíjet oboustranně uspokojivý vztah dítěte s oběma rodiči je tak předpokladem jeho zdravého vývoje.

Sdílené rodičovství za účelem podpory **stabilního** vztahu dítěte k **oběma** rodičům staví na principu sdílené či tzv. **ekvivalentní péče**. **Sdílené rodičovství není vyjádřeno poměrem času, který je dítě s tím kterým rodičem, ale fyzickou, emocionální a sociální přítomností (dostupností) obou rodičů (případně dalších blízkých osob) v životě dítěte.**

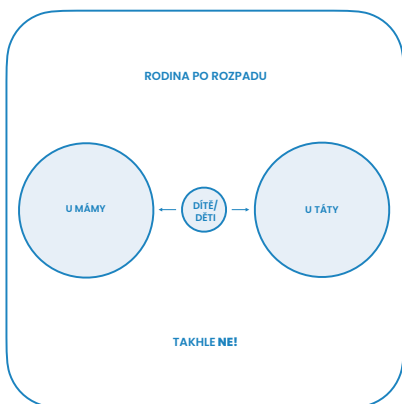
Parametry sdílené péče:

- Oba rodiče jsou pro dítě fyzicky, emocionálně a sociálně dostupní v situacích, kdy je dítě potřebuje (přímo, či nepřímo prostřednictvím telefonu, e-mailu, Skypu atp.).
- Uspořádání péče umožňuje dostatečnou frekvenci a délku kontaktů dítěte s oběma rodiči, jejich přirozenými rolami i širším sociálním prostředím.
- Uspořádání péče umožňuje, aby se oba rodiče podíleli na běžném životě dítěte a zažívali s ním běžné životní situace (volný čas, nemoc, školní povinnosti atp.).
- Uspořádání péče zajišťuje předvídatelnost v životě dítěte, a to jak v jeho každodennosti, tak v rozhodování o zásadních otázkách. Předvídatelnost a stabilita uspořádání péče snižuje nejistotu dítěte, ale rovněž tak prostor pro jeho manipulativní nebo jinak problematické chování.
- Uspořádání péče snižuje potenciál konfliktu mezi rodiči.

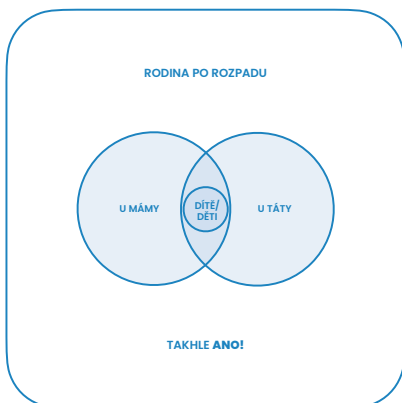
Sdílené rodičovství je možné aplikovat i v situacích, kdy je pro rodiče obtížný osobní kontakt, jsou-li schopní v rámci rodičovského plánu vytvořit alternativní způsob komunikace a sdílení péče. Tato schopnost je zjevnou demonstrací rodičovských kompetencí, a naopak neochota najít dohodu v zájmu dítěte je ukázkou rodičovské nekompetence. Rodiče se mohou v rámci rodičovského plánu dohodnout, že si dítě budou předávat v rámci jeho běžné docházky do předškolního/školního zařízení (tzn. jeden rodič dítě ráno přivede, druhý si ho odpoledne odvede), nebo jiným obdobným modelem, který snižuje potenciální napětí v situacích, kdy by se rodiče potkávali „tváří v tvář“. Bez ohledu na to, zda jsou děti svěřeny do péče jednoho rodiče, nebo společné či střídavé péče, děti potřebují, aby nežily ve dvou oddělených světech, ale aby jim zůstal jeden psychosociální prostor, který sdílají s oběma svými rodiči. Potřebují, aby rodiče brali ohledy na potřeby, emoce a vztahy dítěte, nikoliv naopak. Dítě se potřebuje u obou rodičů **cítit** doma nikoliv jako na návštěvě (byť v jednotlivých prostředích nemusí trávit stejný podíl **času**).

Mění se způsob uspořádání péče o dítě a trávení času, končí společný koncept MY RODINA a mění se na nové uspořádání JÁ + MÁMA a JÁ + TÁTA.

Dítě potřebuje zažívat blízkost obou svých rodičů, aniž je tento prožitek ohrožován výčitkami, studem, strachem z reakce druhého rodiče nebo pocitu nepatřičnosti či neloajlnosti.

Uspořádání péče umožňuje, aby se oba rodiče podíleli na běžném životě dítěte a zažívali s ním běžné životní situace (volný čas, nemoc, školní povinnosti atp.).

Má-li dítě dobře zvládat přechody mezi prostředím u matky a otce, potřebuje, aby tato prostředí byla navzájem propustná. Bez ohledu na to, zda dítě žije ve střídavé, či společné péči, a tedy v obou domácnostech rodičů rovnoměrně, či je svěřeno do péče jednoho rodiče a s druhým rodičem má upravený kontakt. Dítě zvládne žít ve dvou prostředích, pokud to ale zároveň neznamená, že tyto dva světy jsou od sebe zcela oddělené. To totiž pak značí, že dítě žije nejen na dvou různých fyzických místech, ale musí i svoje emoce, chování a životní styl dělit podle sobeckosti rodičů, nikoliv svých potřeb.

Dítě by tedy mělo mít možnost:

- Užívat v obou prostředích předměty osobní potřeby (oblečení, hračky, knížky, šperky atp.) bez ohledu na to, který z rodičů je pořídil.
- V obou prostředích zažívat emocionálně-sociální přítomnost obou rodičů – fotografie rodičů, dárky, dopisy, vzkazy.
- Hovořit o druhém rodiči (dítě žije v atmosféře, která mu umožňuje určovat, kdy, jak a s kým chce o druhém rodiči hovořit, aniž musí své sdělení „cenzurovat“ – např. aby to mamince nebylo líto, aby se tatínek nezlobil atp.).

Rodičovské kompetence

Úspěšná výchova dětí není přímo závislá na konkrétních osobnostních vlastnostech, ale především na konkrétních dovednostech, které nazýváme rodičovské kompetence. Ty můžeme v obecné rovině definovat tak, že se jedná o schopnost zajistit, že vývojové potřeby dítěte budou náležitě a odpovídajícím způsobem naplňovány, a také schopnost přizpůsobit se měnícím se potřebám dětí v čase. Mezi tyto obecné rodičovské kompetence patří především schopnost:

- Vhodným způsobem naplňovat biologické potřeby dítěte.
- Naplnit jeho potřeby bezpečí a jistoty.
- Naplnit jeho potřeby bezvýhradného a bezpodmínečného přijetí, emočně vřelého, vzájemně uspokojivého vztahu s rodičem (pečovatelem).
- Naplnit jeho potřebu uznání, úcty a věku přiměřené autonomie.
- Poskytnout dítěti prostor pro seberealizaci a zajistit jeho vzdělávání.

Zde je také namístě uvést, že rodičovským dovednostem se obvykle neučíme, přestože je to v některých případech vhodné, ale se schopností starat se o své děti se rodíme a postupem času je získáváme. Mluvíme v této souvislosti o tzv. intuitivním rodičovství. Každý rodič, který není ovlivněn duševním onemocněním, závislostmi nebo nějakými dalšími nepříznivými okolnostmi, intuitivně ví, co je pro jeho dítě dobré, a má silnou potřebu mít své dítě rád, ochraňovat ho a naplňovat jeho potřeby. Většina rodičů i v situaci rozpadu rodiny je proto schopná se o své děti v obecné rovině starat velmi dobře.

Nicméně v životě nastávají i složité situace, které vyžadují specifické schopnosti a dovednosti – a to i v oblasti péče o vlastní děti. Může například nastat situace, kdy se rodiče skvěle starají o své prvorozené dítě. Nicméně druhé dítě, které se jim narodí, je vážně zdravotně a mentálně postižené. Rodiče v péči o něj začnou selhávat, protože nemají specifické výchovné kompetence pro dítě se zvláštními potřebami. Specifické výchovné kompetence jsou o schopnosti zvládat náročné a nepřírozené situace a k tomu již obvykle nejsme intuitivně vybavení. V této situaci je tedy nutná profesionální podpora, která pomůže rodičům situaci pochopit, získat nové dovednosti v péči o dítě a následně se ze svého dítěte i rodičovství opět těšit.

Identická situace je v případě rozpadu rodiny. Rozpad rodiny je situací nepřírozenou, a proto pro její zvládnutí rodiče musejí získávat nové specifické výchovné kompetence, které velmi často mohou být kontraintuitivní.

V situaci ohrožení, kterou rozpad rodiny rozhodně je, se může rodič snažit získat dítě do výlučné péče. Tím chce dítě intuitivně ochránit před bývalým partnerem/partnerkou, kterého považuje za nevhodnou nebo nekompetentní osobu. V dané situaci ovšem dítě potřebuje, aby rodič zvládl své intuitivní reakce a jednal na základě toho, co je pro dítě v dané situaci skutečně důležité.

Mezi základními kompetencemi v situaci rozpadu rodiny lze hodnotit zvláště:

- Udržení stabilního psychosociálního a geografického prostředí.
- Aktivní podporu dítěte v kontaktu s druhým rodičem.
- Akceptaci druhého rodiče jako vychovatele bez ohledu na okolnosti.
- Ochránění dítěte před vzájemným konfliktem.
- Komunikaci ve věcech dítěte.

V kontextu se specifickými rodičovskými kompetencemi v situaci rozpadu rodiny je též nutné uvést, že je zde vždy rovina schopnosti a rovina ochoty – tzn. zda rodič je toho vůbec schopný (ve většině případů ano) a jestli je k dané věci ochotný.

Ochotu lze empiricky ověřit obecnou mírou schopnosti kooperace rodiče s dalšími osobami. Pokud je rodič běžně integrován do širší rodiny, zaměstnání, sousedských vztahů a dalšího společenského života, tzn. je schopný se s jinými lidmi společensky přijatelným způsobem domlouvat, kooperovat a řešit běžné konflikty, jen v případě bývalého partnera či partnerky možnost spolupráce neguje, nebude se jednat o neschopnost, ale neochotu. Takto je vhodné situaci reflektovat i rodičům a pomoci jim získat na situaci náhled.

Příklady snížených specifických rodičovských kompetencí:

- Jeden z rodičů se rozhodne svévolně odstěhovat z místa dosavadního bydliště do geograficky vzdálené oblasti či místa s obtížnou dostupností pro druhého rodiče.
- Jakýmkoliv způsobem přímo, nebo nepřímo opakovaně brání kontaktu s dítětem (to může zahrnovat i časté rušení styku se zdůvodněním různých onemocnění, teplot a nevolností, které mohou být v řadě případů potvrzeny i lékařsky).
- Dítě nedostatečně podporuje v kontaktu s druhým rodičem.
- Dítě negativně ovlivňuje ve vztahu k druhému rodiči.

V takových případech je nezbytné posuzovat specifické rodičovské kompetence jako nedostatečné a v některých případech i nebezpečné zdravému vývoji dítěte.

Komunikace a Sdílené rodičovství

Způsob, jakým rodiče přemýšlejí a mluví o druhém rodiči i společném dítěti, může být poměrně zásadní v tom, jak zvládnou nejen počáteční období rozpadu rodiny, ale i následně péči o dítě/děti. Snižování emocionálního napětí je způsobem, jak pomoci změnit styl uvažování o druhém rodiči. Rozpadající se vztah je často zatížen pocity bolesti, ztráty, zrady, bezmoci a ponížením. Snažte se pomoci rodičům, aby se začali navzájem vnímat jako kolegové, kteří spolupracují na společném projektu, který je pro ně smysluplný a důležitý. Uvažování v kategorii „obchodní partner“ nebo „kolega“ může během přímého i nepřímého kontaktu pomáhat udržet pod kontrolou stres a bolest, a naopak zaměřit lépe pozornost rodičů na jejich dítě a jeho budoucnost.

Místo toho, abyste mysleli/řekli	Zkuste používat
Manželka, manžel, exmanželka, exmanžel, bývalka, ex, atp...	Matka dítěte, otec dítěte, máma, táta
Jeho/její návštěva (styk) s...	Zůstává s... přichází/odchází k...
Úprava výchovy a péče	Rodičovský plán

Při komunikaci samotné (přímé i nepřímé) podporujte rodiče, aby se drželi následujících pravidel:

- Buďte stejně zdvořilí jako při pracovních nebo obchodních jednáních.
- Držte se tématu. Soustřeďte se na to, co je důležité pro vaše dítě a co směřuje k jeho budoucnosti.
- Kontrolujte své emoce, stejně jako to děláte v práci.
- Kdykoliv komunikujete s druhým rodičem, vyjadřujte se jasně a srozumitelně a pouze na úrovni faktů.
- Vše, co je důležité, si zapisujte a přistupujte k zápiskům jako k dohodě (lidé si často některé věci nepamatují, aniž je to projev jejich zlé vůle nebo snaha druhého poškodit), písemné poznámky mohou pomoci předcházet nedorozuměním.
- Dodržujte sliby. Nikoliv druhý rodič, ale především vaše dítě se na vás potřebuje spolehnout. Nedodržováním dohod netrestáte druhého rodiče, ale především ubližujete svému dítěti.

- Važte slova, která používáte, když mluvíte o rozvodu/rozchodu.
- Domluvte se, jakým způsobem bude probíhat vaše rodičovská komunikace.

Je mnoho způsobů, jak spolu rodiče po rozvodu/rozchodu spolupracují. Samozřejmě že každý způsob komunikace a spolupráce, který snižuje konflikt mezi rodiči, je dobrým řešením. Ovšem po prvotním, emocionálně vyjatém období, kdy může být minimalizace komunikace a snaha „oddělit“ své životy přirozená a ozdravná, by rodiče měli postupně hledat způsoby a formy, jak své vztahy směřovat k větší kooperaci.

Při vedení rodičů je nutné směřovat je od „souběžného rodičovství“ k rodičovství „sdílenému“. Souběžné rodičovství je velmi často realizováno v situacích nezvládnutého konfliktu, a to bez ohledu na to, zda je dítě svěřeno do střídavé nebo výlučné péče. Souběžné rodičovství, kdy je dítě doslova nuceno žít ve dvou rozdílných světech, je ve všech případech pro dítě mimořádně náročné a velmi často vede k negativnímu ovlivnění jeho psychického stavu.

Souběžné rodičovství	Sdílené rodičovství
- Každý rodič vychovává dítě nezávisle na druhém rodiči. - Rodiče se spolu baví jen v případě mimořádných situací. - Mezi oběma domovy dítěte je jen malá shoda/soulad (konzistence) a propustnost. - Rodiče jsou jen velmi málo schopní a ochotní přistupovat k rodičovství flexibilně v zájmu potřeb dítěte. - Může být vhodné v případě vysoce konfliktního vztahu mezi rodiči, či v počátku hledání uspořádání péče, a to krátkodobě. - Na dítě dopadá negativně bez ohledu na typ péče (výlučná/souběžná/rozšířená).	- Rodiče spolupracují tak, aby se dítě cítilo dobře/obdobně v obou domovech. - Rodiče spolu pravidelně komunikují (nemusejí přímo). - Mezi oběma domovy je velká shoda a propustnost. - Většinu rozhodnutí činí rodiče společně nebo ve společné diskuzi. - Rodiče jsou schopní flexibilních řešení ve prospěch dětí. - Přechody dětí mezi domácnostmi jsou většinou jednodušší. - Rodiče zjišťují a reflektují názory a potřeby dětí. - Rodiče se vzájemně podporují. - Rodiče podporují dítě ve vztahu k druhému rodiči.
Pro dítě je vždy vhodnější/lepší Sdílené rodičovství.	

Vývojové potřeby dětí

Každé dítě je jiné a každé má své individuální potřeby závislé na stupni jeho vývoje, vztazích k rodičům a dalším blízkým osobám, kamarádům, komunitě a mnoha jiným faktorům. Neexistuje „univerzální verze“ uspořádání péče nebo rodičovského plánu použitelná pro každou rodinu, nebo pro všechny děti různých věkových kategorií. Děti v situaci rozpadu rodiny však mají společné to, že potřebují dostatečnou míru konzistence mezi rodiči (souladu, souhry), tak aby pro ně bylo jednodušší procházet mezi dvěma domovy.

Zároveň jim však nečiní potíže rozumět tomu, že každý z rodičů má svůj komunikační styl, osobnost či temperament, a že tedy v každém výchovném prostředí budou některé situace a záležitosti řešeny odlišně. Je potřeba si uvědomit, že i rodiče, kteří žijí a vychovávají dítě společně, přistupují k mnohým životním situacím rozdílně, upřednostňují ve výchově trochu jiné hodnoty nebo řešení. Děti se těmto odlišnostem naprosto přirozeně přizpůsobí, aniž to bude mít vliv na kvalitu vztahu k jednomu či druhému rodiči, nebo jejich psychický vývoj. Rozpad rodiny je velká zátěž a jeho zvládnutí je emocionálně náročné pro děti i dospělé. Většina dospělých i dětí z rodin, které se rozpadly, nadále může žít spokojeným a prospívajícím způsobem života, protože je na samotných rodičích, jak v této situaci budou postupovat.

Dětem svědčí, pokud se rodiče:

- Vyhýbají vzájemným konfliktům (včetně fyzického, ale i emocionálního či verbálního napadání, i nepřímého – pomlouvání, očerňování, snižování vážnosti).
- Dohodnou a dodržují obdobná výchovná pravidla a požadavky na dítě.
- Snaží o podporu odpovídajících a bezpečných kontaktů mezi dětmi a prarodiči, případně dalšími blízkými osobami.
- Flexibilně domlouvají, tak aby se dítě mělo možnost účastnit důležitých rodinných událostí v rodině obou rodičů.
- Jsou schopní s dostatečným předstihem společně domluvit na všem důležitém, co se týká dítěte.
- Snaží hledat efektivní a funkční modely komunikace.
- Domlouvají na veškerých aktivitách dítěte, tak aby byly v souladu s jeho vzděláváním nebo volnočasovým programem.

Dětem škodí, pokud rodiče:

- Užívají vůči sobě fyzické, emocionální nebo verbální násilí.
- Dítětem manipulují, emocionálně ho vydírají, řeší s dítětem vlastní osobní (vztahové) potíže.
- Nutí, aby si dítě muselo mezi nimi vybírat.
- Vypyťávají se dítěte na život, vztahy nebo aktivity druhého rodiče.
- Dávají sliby, které nedodrží.
- Pomlouvají druhého rodiče v přítomnosti nebo doslechu dítěte.
- Probírají s dítětem problémy, které se týkají druhého rodiče, nebo tak činí v doslechu dítěte.
- Využívají dítě jako poslíčka, špiona nebo vyjednavče.
- Odmítají umožnit kontakt dítěte s rodičem, aniž je důvodem bezpečí dítěte (včetně odmítání kontaktů dítěte s druhým rodičem jako způsob řešení sporů o výši či úhradu výživného).
- Nerespektují emocionální reakce dítěte na rozpad rodiny.

Jak jsme již výše uvedli, nejhorším následkem rozpadu rodiny je vážné narušení nebo destrukce vztahu dítěte k jednomu rodiči. Abychom této nezvratné situaci mohli předejít, je potřeba rozumět tomu, jak si děti v různých věkových kategoriích tvoří vztahy. Program Sdíleného rodičovství se zaměřuje především na první úpravu péče o děti v situaci rozpadu rodiny. Tato první úprava zásadním způsobem rozhoduje o tom, jak se bude rozvíjet vztah dítěte k oběma rodičům. Pokud v této prvním fázi dojde k nastavení péče, které omezuje nebo narušuje vztah dítěte k jednomu z rodičů, může se jednat o nevratný proces, jenž může hluboce zasáhnout do fyzického, psychického či sociálního vývoje dítěte. Vhodné uspořádání péče, které umožňuje tvořit, prohlubovat nebo rozvíjet vztah dítěte k oběma rodičům, je nutné hledat ihned, když je zjevné, že rodiče již nebudou žít nadále spolu. Uspořádání musí zohledňovat věková specifika. To ale neznamená, že budeme čekat, až dítě „doroste do vhodného věku“.

Děti v raném období a předškolním věku si tvoří vztah prostřednictvím péče

Rozpadá-li se vztah rodičů v tomto věku, je potřeba, aby byl vztah mezi rodičem a dítětem budován prostřednictvím možnosti pečovat o dítě – tzn. že dítě potřebuje od rodiče přijímat přímou péči, jedná se o: ranní vstávání, krmení, přebalování, oblékání, společné stolování, koupání, hru, společnou „práci“ – jako např. příprava jídla, uspávání, ošetřování v případě nemoci, podpora při setkávání s dalšími lidmi atp.

Péče o dítě, prostřednictvím které je možné budovat vztah s dítětem, by měla vždy splňovat následující atributy:

- Měla by být pravidelná a zahrnovat všechny běžné životní situace dítěte daného věku.
- Měla by být realizována v přirozeném prostředí dítěte/rodiče a umožňovat budování intimity ve vztahu.
- Měla by být oboustranně uspokojující – tzn. že dítě pro svůj vývoj potřebuje nikoliv mechanické poskytování péče, ale emocionální pouto, které prostřednictvím těchto aktivit vzniká mezi ním a pečující osobou.

Dochází-li k rozpadu vztahu rodičů v takto nízkém věku dítěte (čím je dítě mladší, tím je tento faktor zásadnější), je potřeba zohlednit, že vztah se teprve tvoří a i krátkodobé odloučení (v řádu dnů) může dítě a rodiče velmi odcizit. Děti tohoto věku ještě nejsou schopné udržovat vztah na dálku (přes telefon, Skype atp.). Je proto velmi důležité, aby uspořádání péče o děti tohoto věku vytvářelo prostor oběma rodičům k „pečování“

o dítě. Zároveň se děti v tomto věku nejlépe adaptují na změny v případě, že jsou jim rodiči vhodně „nastaveny“. Děti přijímají realitu, ve které žijí, a pokud nedochází ke konfliktům mezi rodiči, mohou relativně dobře prosperovat i v případě, že žijí ve dvou výchovných prostředích.

Jako naprosto nedostačující lze považovat situaci, kdy v raném období (měsíc až tři roky) nemá jeden z rodičů – nejčastěji otec, možnost se o dítě přímo starat a být s ním v častém kontaktu – nejlépe několikrát v týdnu, například každé druhé odpoledne. Je velmi vhodné, jestliže i přes vzájemné neshody může styk s dítětem probíhat v prostředí primárně pečujícího rodiče. Jestliže je dítě kojené, otec má možnost kontaktu s dítětem jen jedno odpoledne v týdnu, je to zcela nedostatečné pro budování vzájemného blízkého vztahu.

Děti školního věku si tvoří vztah prostřednictvím společných zážitků/zkušeností

Rozpadá-li se vztah rodičů v tomto věku (nebo se uvažuje o nové úpravě péče), je potřeba, aby dítě a rodič měli možnost zažívat jeden druhého v běžných denních situacích, které zahrnují pracovní povinnosti (dítěte i rodiče), volný čas a zároveň zahrnují i širší sociální zázemí (dítěte i rodiče). Péče o dítě, prostřednictvím které je možné budovat vztah s dítětem, by měla splňovat následující atributy:

- Společnou přípravu dítěte do školy (lze realizovat jen v případě, kdy čas obou rodičů s dítětem je ekvivalentní).
- Společně strávený volný čas podle volby dítěte i rodiče.
- Společně strávený volný čas ve společnosti přátel dítěte/rodiče (návštěvy, výlety, rodinná setkání).
- Zkušenost dítěte s osobním/pracovním životem rodiče.

Dochází-li k rozpadu vztahu rodičů v tomto věku, dítě má již vztah s rodičem vytvořený z předchozích období a potřebuje mít možnost ho nadále rozvíjet. Přesto se v tomto věkovém období jedná o vztah relativně křehký a delší odloučení od rodiče nebo nátlak či omezování průběhu kontaktu dítěte a rodiče může i do této doby dobře se vyvíjející vztah vážně narušit. Dítě je již schopné částečně udržovat vztah na dálku, ale to může být jen **doplňkem v mezidobí**, kdy je s jedním, nebo druhým rodičem. Děti v tomto období potřebují zažívat různorodé situace s oběma rodiči (situace, které zahrnují povinnosti a zábavu). Hlavním způsobem prohlubování vztahu v tomto věkovém období je společná zkušenost/zážitek. Při úpravě péče o děti tohoto věku je nezbytné zohledňovat i širší sociální souvislosti života dítěte (vzdělávací a volnočasové aktivity, vrstevnické vztahy, širší rodinné vztahy atp.).

Adolescenti realizují svůj vztah s rodičem prostřednictvím sdílení

V tomto věkovém období už nelze hovořit o budování vztahu mezi dítětem a rodičem/rodiči. Adolescenti buď už vztah s rodičem vytvořený mají (viz předchozí fáze, tzn. že měli možnost od rodiče přijímat péči a mají společné zážitky z předchozích období), nebo ne, a pak se již nemusí povést vztah navázat či udržet. Zároveň je toto období i ve společně žijících rodinách charakteristické osamostatňováním dítěte, vzdorováním a rebelováním, budováním vlastní identity. Dospívající již prožívají první intimní vztahy, a mohou tedy zaujímat velmi kritické a hodnotící postoje ke vztahu rodičů jako o míře „zavinění“ jeho rozpadu. Pokud byl doposud vztah dítěte a rodiče dostatečně sycený, lze předpokládat, že i případné odcizení, které může v důsledku rozpadu rodiny nastat, bude s nástupem dospělosti překonáno. Mají-li dospívající s rodičem kvalitní vztah, budou v něm pokračovat a mohou ho ve stejné intenzitě, kvalitě a hloubce udržovat i na dálku. Podstatné je, zda dospívající mohou s rodičem sdílet (ale i konfrontovat) svůj život, blízké vztahy, životní plány, potíže a neúspěchy. Rozhodující je tedy možnost sdílení, nikoliv forma. Rozpadá-li se vztah rodičů v tomto věku, dospívající vždy již vycházejí z předchozích zkušeností a navazují na ně. Uvažuje-li se o uspořádání péče, je nezbytné bezpodmínečně respektovat názor/přání dítěte.

Kojenecké období je obdobím nejrychlejšího vývoje

Děti tohoto věku se učí velmi rychlým tempem. Hlavním vývojovým úkolem tohoto období je naučit se milovat a důvěřovat blízkým osobám, které o ně pečují. Kojenci navazují vztahy s rodiči, případně dalšími pečujícími osobami prostřednictvím stálých láskyplných reakcí, jako jsou chování, krmení, uklidňování, něžné mluvení, hra, uspávání a uspokojování všech dalších fyzických a psychických potřeb. Již v tomto věku jsou děti schopné reagovat na různé rodičovské (pečovatelské) přístupy, aniž je to poškozuje.

Dříve se odborníci domnívali, že děti si během prvního věku života tvoří výjimečný a exkluzivní vztah pouze k jednomu primárnímu pečovateli (zejména matce). Psychologové a pediatři varovali rodiče, že narušení této vazby by mohlo způsobit celoživotní problémy v oblasti budování důvěrných vztahů a zvládání zátěžových situací. S ohledem na tato fakta bylo odmítáno nechávat dítě přenocovat jinde než u primárního pečovatele, aniž se bral ohled na individuální situace (např. nakolik se do doby rozpadu partnerského vztahu oba rodiči podíleli na přímém zajištění péče o dítě). Nyní víme, že i děti v raném období jsou schopné vytvářet a prožívat vícenásobné a simultánní vztahy. Pokud se oba rodiče pravidelně zapojují do všech aspektů poskytování péče, pak si dítě vytvoří stejně kvalitní vztah k oběma rodičům. V těchto situacích se přehodnocují dříve zažité postupy a považuje se za důležité, aby úprava rodičovské odpovědnosti k dítěti reflektovala zachování možnosti pečovat o dítě oběma rodiči. I v rodinách, kde se do péče o kojence zapojují oba rodiče, může docházet k tomu, že dítě „preferuje“ více jednoho z primárních pečovatelů. Toto by mělo zohledňovat základní uspořádání péče (zejména dobu odloučení od primárního pečovatele), aniž by však omezovalo příležitost pro budování vztahu k druhému rodiči. Zmizí-li dítěti jakákoliv z jeho blízkých osob ze života, bude prožívat ztrátu. Péče po rozpadu rodičovského vztahu by měla tuto ztrátu minimalizovat.

Dojde-li k rozpadu rodičovského vztahu ještě před narozením dítěte či krátce po porodu, mělo by uspořádání péče umožňovat navázání vztahu mezi dítětem a oběma rodiči. Byť v těchto situacích děti nejčastěji zůstávají s matkou, měl by mít otec možnost aktivně se zapojit do fyzické péče o dítě a začít tímto způsobem navazovat vztah. Kontakt s otcem je i v raném období vývoje klíčový.

Kojenci potřebují mít pravidelný kontakt s oběma rodiči na základě předvídatelného plánu, který respektuje individuální denní režim dítěte. Kojenci mají velmi omezenou schopnost pamatovat si chybějícího rodiče, to ale neznamená, že pro chybějícího rodiče netruchlí. Nicméně již v tomto období se tvoří něco, co můžeme nazývat emočními vzpomínkami na události, které pro ně byly děsivé, jako jsou například hádky rodičů, emocionální nedostupnost rodičů, nepředvídatelné chování rodiče atp. Chování kojence může být často příčinou neadekvátní reakce rodiče.

Již velmi brzy začínají kojenci rozpoznávat rodiče a další blízké osoby, které o ně pečují (např. sourozence, prarodiče atp.), a v následujících obdobích mohou reagovat pláčem, nepohodou, neklidem v přítomnosti cizích nebo méně známých osob. Kojenci důvěřují osobám, které o ně pravidelně pečují, i proto, že tyto osoby rozumějí signálům, kterými děti komunikují, mají-li hlad, jsou-li unavené, něco je bolí nebo cítí z jiných důvodů nepohodu či nepohodlí. V případě, že o kojence pečují osoby, které ho dobře neznají, dítě na to reaguje velmi rychle. Z počátku projevy nepohody a neklidu, později se mohou projevovat i obtížemi se spánkem, jídlem nebo zvýšenou dráždivostí a plačtivostí.

Pro děti kojeneckého věku je velmi důležité, aby všechny pečující osoby dodržovaly stejný cyklus spánku, krmení a bdění kojence. Plány péče zahrnující oba rodiče by měly být upraveny tak, aby předcházely narušení běžného režimu dítěte. Rodičovský plán musí vykazovat vysokou míru flexibility, protože denní režim dítěte se v průběhu jeho vývoje mění. Jsou-li děti v tomto věku kojeny, musí rodičovský plán zohledňovat tuto skutečnost.

Principy Sdíleného rodičovství pro kojence

Pro tento věk je doporučeno, aby dítě bylo v péči jednoho rodiče, ale rodič bydlící odděleně by měl navštěvovat dítě několikrát týdně (je-li to možné, pak v místě bydliště dítěte). Kontakt dítěte s rodičem by měl probíhat v soukromí (bydliště dítěte nebo bydliště druhého rodiče, nikoliv výhradně ve veřejných prostorách, jako jsou herny, procházky v parcích atp.). Návštěvy dítěte u druhého rodiče by měly oběma poskytnout dostatek příležitostí pro krmení, hraní, koupání, uklidňování a uspávání dítěte. Jen takto nastavený kontakt mezi dítětem a rodičem pomůže rodičům, kteří bydlí odděleně, budovat vztahy s dítětem a dítěti budovat vztah k rodiči. Opakované několikahodinové návštěvy během týdne pomohou k rozvíjení vzájemně pevných vztahů, které umožní rodiči, aby se naučil citlivosti, jež je nezbytná při péči o dítě. A dítě má příležitost zařadit si rodiče do kategorie „blízké pečující osoby“, vůči které má důvěru. Pokud se podaří tento vztah navázat a rodič osvědčí pečující schopnosti, je možné rodičovský plán postupně rozvíjet a upravovat včetně prodlužování společně strá-

veného času. Pokud se podaří rodiče bydlícího odděleně aktivně zapojit do péče o dítě, je možné postupně zvažovat i přespaní dítěte u tohoto rodiče, zvláště je-li dítěti toto prostředí známé. Přenocování dítěte u druhého rodiče je o to úspěšnější, pokud rodiče sdíleli péči o dítě před odloučením a jsou i nadále schopní adekvátně komunikovat o svém dítěti. Aby si dítě v tomto věkovém období mohlo vytvořit zdravý vztah k oběma rodičům, nemělo by být bez přímého kontaktu s rodičem déle než několik dní. Velmi intenzivní a přímá komunikace týkající se potřeb kojení a způsobu jejich saturace je nezbytná pro správnou péči a výchovu dítěte. Je-li to potřeba, rodiče by měli vést deník, kde se zaznamenávají základní údaje týkající se stravy (kdy, co), spánku, hygienických návyků, případné medikace, nových dovedností nebo důležitých pokroků, aby mohli tyto informace sdílet.

Mezi kojencem a batoletem (12–18 měsíců)

Mezi devátým a osmnáctým měsícem života dítěte můžeme hovořit o přerodu kojení v batole. Jedná se o vývojové období, ve kterém dochází k rychlému a zřetelnému rozvoji především psychomotorických dovedností (plazení, stoj, chůze), komunikačních schopností (od zvuků po jednoduchá slova) a vyjadřování emocí (úsměv, objetí, polibky, hněv, strach a úzkost).

Pro děti v tomto věku je velmi důležitá předvídatelnost běžných denních situací a konzistence. Děti mohou kladně reagovat na více pečujících osob (i jejich střídání), pokud jsou tyto dostatečně citlivé na jejich potřeby, dodržují pravidelnost při buzení, krmení a spánku a adekvátně reagují na podněty, které k nim děti vysílají. Děti mohou i nadále vyjadřovat strach a úzkost, pokud jim chybí známá pečující osoba.

Principy Sdíleného rodičovství pro tento věk

Pokud rodič nebyl do této doby aktivně a pravidelně zapojován do péče o dítě (rodiče sice žili společně, ale jeden z rodičů zajišťoval přednostně péči o dítě, druhý byl ekonomicky aktivní mimo domácnost, nebo spolu rodiče nežili a v péči o dítě převládala aktivita jednoho z rodičů), je důležité nejprve zahájit fázi budování vztahu s dítětem prostřednictvím několikahodinových kontaktů několikrát týdně. Smyslem těchto kontaktů je navázání vztahu mezi dítětem a rodičem a nácvik pečujících dovedností u rodiče, který neměl tento typ kontaktu s dítětem (krmení, přebalování, koupání, uspávání, hra). Stejně jako v předchozím období mohou být postupně denní návštěvy rozšířeny o občasné přenocování. V případě, že se oba rodiče na všech aspektech péče o děti dohodnou před oddělením, rodičovský plán by měl umožnit sdílet rodičovství i do budoucna.

Pro oba rodiče je důležité mít možnost:

- Podílet se na každodenní péči o dítě, jako jsou krmení, koupání, odpočinek, hra.
- Častého kontaktu s dítětem. Oddělení na více než tři nebo čtyři dny od jednoho z rodičů naruší zdravý vztah k danému rodiči.
- Domluvit se na stejných/podobných postupech péče o dítě v obou domácnostech (zejména ritualizace důležitých denních činností – probouzení, stravování, oblékání, koupání, uspávání, spaní).

Obdobně jako v předchozím období by rodiče měli zvážit způsob sdílení informací o běžném dni dítěte (deník).

Batole (18–36 měsíců)

Batolecí období je doba, kdy nadále dochází k prudkému rozvoji fyzických, emocionálních a sociálních dovedností a schopností dítěte. Batole si stále více uvědomuje svět kolem sebe a má vůli k prosazování své autonomie vůle (charakteristické „já sám“). Zdravé děti tohoto věku jsou „velmi sebevědomé“ a mohou vyjádřit svou nezávislost tím, že říkají „ne“ požadavkům a příkazům. Děti se stávají více nezávislými a rozvíjí se u nich schopnost uklidnit samy sebe (tj. oblíbenou přikrývkou, hračkou nebo cucáním palce).

Pokud k tomu děti měly příležitost (tzn. doposud o ně pečovalo více osob), mohly si vytvořit blízké vztahy k mnoha pečujícím osobám (tj. rodičům, sourozencům, prarodičům, příbuzným, chůvám). Děti v tomto věku všem těmto osobám mohou důvěřovat, že pečující osoby jsou schopné zajistit jejich fyzické a psychické potřeby. Batolata jsou schopná bez problémů reagovat na různé styly výchovy blízkých osob (rozumějí tomu, že jinak se chová maminka/tatínek a jinak babička). Některé děti se v tomto věku mohou bát oddělení od blízkých osob nebo obecně změn, takže pro ně mohou být přechody mezi domácnostmi obtížné. Některé děti se mohou při každém předávání držet rodičů, plakat nebo jinak projevovat svou nepohodu a nesouhlas se změnami, které přesun mezi domácnostmi rodičů představuje.

Velmi silný odpor vůči změnám je pro mnohé děti tohoto věku normální. Toto chování nemusí nutně znamenat, že druhý rodič není dobrý rodič nebo že dítě nechce s jedním z rodičů být. Dítě tím nevyjadřuje vztah k jednomu nebo druhému rodiči, ale je to reakce na změnu (obdobně děti tohoto věku reagují, mají-li si přestat hrát doma a jít ven nebo když s nimi rodiče chtějí odejít ze hřiště/herny).

Jestliže jsou rodiče schopní společné kooperace, může být lepší, pokud rodič, který má v tu chvíli dítě v péči, jej odveze druhému rodiči (nebo na nějaké neutrální „předávací“ místo). Tím se zabrání tomu, aby přebírající rodič přerušil pozitivně probíhající činnosti. Takovýmto způsobem předávání dítěte také oba rodiče dítěti signalizují podporu pro tyto přesuny. Jsou-li přesuny pro dítě předvídatelné, je pro něj jednodušší přizpůsobit se (dětí nerozumějí konceptu času, ale pokud se používají pojmy „po spinkání“, po svačině atp., dítě si může udělat svou časovou představu). Batolata jsou zvláště citlivá na napětí, hněv a násilí v rodičovském vztahu, ale i na nedodržené sliby (zejména pokud je dítě připravováno na příchod/setkání s druhým rodičem a ten se nedostaví).

Principy Sdíleného rodičovství pro batolata

Děti v tomto věku nemají vytvořen stejný koncept času tak jako dospělí. Častý a pravidelný kontakt pomáhá rodičům a dětem budovat a udržovat vzájemně se podporující vztah. Pro děti batolecího věku je důležité, aby rodiče měli příležitost stát se kompetentní ve všech aspektech každodenního života dítěte. Stejně jako v předchozích obdobích by se oba rodiče měli zapojovat do všech běžných činností, jako jsou koupání, krmení, odpočinek, hraní, čtení a účast na aktivitách vně rodiny (kontakt s ostatními dětmi, dalšími osobami). Rodič, který je kompetentní v péči o dítě, zvládne zajistit péči i o dítě v případě nemoci (návštěva lékaře, kontrola zdravotního stavu, podávání léků). Je-li dítě tohoto věku v domácí péči, měly by péči o dítě zajišťovat jen blízké osoby.

Pokud se rozhoduje v tomto věkovém období o uspořádání péče o dítě, měli by rodiče zvažovat:

- Množství času a způsob péče o dítě, kterou každý z rodičů poskytoval dítěti před rozpadem vztahu, jakož i osobnost a individuální potřeby dítěte.
- Pokud se jeden z rodičů do této doby nezapojoval pravidelně do péče o dítě, je potřeba umožnit mu dvakrát až třikrát týdně pečovat o dítě, tak aby si osvojil potřebné pečovatelské dovednosti a upevnil vztah k dítěti. Přenocování dítěte u tohoto rodiče je možné přidat až v okamžiku, kdy dítě v přítomnosti rodiče nevykazuje známky věku nepřiměřeného stresu (např. některé děti těžko uspává i primárně pečující rodič). Toto přechodné období by mělo být v řádu maximálně týdnů, nikoliv měsíců.
- Pokud byli oba rodiče zapojeni do všech aspektů péče o děti před rozpadem rodičovského vztahu, dítě by mělo zvládnout oddělení od jednoho a druhého rodiče na dva až tři dny. V těchto případech (a při zvážení individuálních potřeb dítěte) je možné uvažovat o přiměřeně stejném sdílení péče oběma rodiči.

- Pro dítě i rodiče, který není přítomen, může být uklidňující pravidelný denní telefonní kontakt (ideálně tehdy, je-li k tomu vytvořen společný rituál). Tento kontakt má však jen podpůrný charakter a nemůže nahrazovat osobní péči rodiče.
- Oba rodiče by měli dítěti umožnit emocionální přítomnost druhého rodiče ve své domácnosti (fotky, hračky atp.).

Předškolní věk (3–5 let)

Děti v předškolním věku zažívají velké množství vývojových změn, které se týkají především procesu socializace mimo rodinu (většina dětí v tomto období zahajuje docházku do mateřské školy nebo jiného obdobného zařízení). Je proto důležité, aby rodiče předškoláků přizpůsobili své rodičovské plány tomu, aby odpovídaly vývoji dětí a jejich novým sociálním rolím. Předškoláci mají tendenci být impulzivní a velmi konkrétní ve svém myšlení. V tomto věku je normální výskyt nočních můr, protože děti si mohou představit děsivé věci, ale mají potíže s vyrovnáváním se s vlastním strachem. Přestože děti mohou působit již velmi samostatně, je třeba mít na paměti, že předškoláci i nadále vyžadují vedení a podporu.

Tři- až pětileté děti věří, že jsou středem vesmíru, a proto se mohou domnívat, že jsou zodpovědné za rozpad rodičovského vztahu. Říkají, co si myslí, že chce rodič slyšet. Je důležité si uvědomit, že toto nutně nemusí odrážet skutečnou zkušenost nebo názory dítěte.

Tři- až pětileté děti mohou mít potíže s přemísťováním se mezi domácnostmi svých rodičů. Během přesunu mohou být smutné, ale jakmile jsou na místě, uklidní se a jsou šťastné i v domě druhého rodiče. Pro děti bude lepší, když každý rodič bude mít kladný postoj k předávání dítěte a předem mu oznámí jakékoliv předpokládané změny. Děti tohoto věku budou těžit ze strukturovaného času s vrstevníky, bez svých rodičů. Děti začínají chápat dny a týdny, ale zatím ne čas tak, jak ho chápou dospělí. Předškoláci potřebují konzistenci a předvídatelnost. Mohou měnit rutinu odpoledního spánku nebo se ho úplně vzdát a rodiče se o tom musejí navzájem informovat a brát tyto změny v úvahu.

Většina dětí v tomto věku již navštěvuje předškolní zařízení, ve kterých tráví i několik hodin denně (osm až devět). V těchto zařízeních o ně pečuje většinou několik různých osob, které se mohou střídát ve směnném provozu. A byť si v počátku mohou některé děti stýskat a potřebují čas na adaptaci (v řádu týdnů), většina si jich zvykne a z pobytu ve škole má prospěch. Z vývojového hlediska tedy není důvod, proč by děti neměly být schopné celodenního kontaktu s druhým rodičem.

Děti tohoto věku jsou schopné navštěvovat dvě školky – zejména proto, že předškolní zařízení připravují děti do školy prostřednictvím posilování obecných dovedností (na rozdíl od školy, kde výuka probíhá kontinuálně a dva školní přístupy jsou pro dítě velkou zátěží), a také proto, že vrstevnické vztahy dětí předškolního věku nejsou tak hluboké. Oproti tomu děti školního věku již tvoří pevnější vrstevnické vztahy a realizují je i mimo školní prostředí a bez přítomnosti dospělých.

Principy Sdíleného rodičovství pro předškoláky

Pokud byl jeden z rodičů do této doby jen minimálně zapojen do každodenního života dítěte, měl by mít umožněn kontakt s dítětem několik dní v týdnu (předpokládá se, že v pracovních dnech je dítě v kolektivních zařízeních péče o děti) včetně jednoho kompletního víkendového dne. V případě, že se dítě bezproblémově přesouvá mezi oběma domácnostmi, může se postupně čas návštěv prodlužovat.

Pokud se doposud oba rodiče aktivně podíleli na každodenní péči o dítě, nebo je-li zjevné, že dítě má k oběma rodičům pozitivní vztah, je možné zvažovat sdílení péče o dítě v přiměřeně stejných časových úsecích (střídání by mělo probíhat v několikadenních, nikoliv týdenních intervalech). Tento způsob řešení situace musí zohledňovat individuální potřeby dítěte, jeho přizpůsobení se nové životní situaci, adaptaci na přechodové situace a efektivitu rodičovské komunikace. Při plánování množství času a počtu po sobě jdoucích přenocování, které dítě stráví s každým rodičem, by rodiče měli vzít v úvahu:

- Množství péče o děti, kterou každý z rodičů měl před rozpadem rodiny.
- Individuální potřeby a možnosti dítěte.
- Míru konfliktu mezi rodiči.
- Znalost domácího prostředí druhého rodiče.

Zatímco uspořádání péče o dítě v několikadenních intervalech nemusí být pro rodiče pohodlné, je potřeba vycházet z toho, že rodičovské plány by měly být výhodné především pro děti samotné. A takto malé děti mohou mít problémy plynoucí z delšího odloučení od blízkých osob.

Mladší školní věk (6–9 let)

Tímto obdobím začínají dlouhé, obvykle více ustálené střední roky dětství. Děti za sebou již většinou mají zkušenost s několikadenním odloučením od rodičů (např. školy v přírodě, návštěvy příbuzných, pobyt v rodinách kamarádů, sportovní soustředění). Během této fáze začínají děti rozvíjet vztahy s vrstevníky a širším sociálním prostředím, získávat sebe-

vědomí prostřednictvím rozvoje komunikačních a sociálních dovedností a rozvíjet svou empatii a chápat smysl pro dobro a zlo.

Děti v raném školním věku chápou pojmy času a režimu a pravidelnosti. Mohou být nezávislejší než předškoláci, v podstatě jsou vedené k samostatnosti. Děti v tomto věku mohou rozumět i „konceptu“ dvou domácností. Své rodiče znají, a proto pro ně není nepřirozené přizpůsobit se různým stylům rodičovství (ostatně tak tomu bylo i doposud). Toto a další věkové období jsou typicky nejpružnějšími roky vývoje, které umožňují rodičům být kreativnější při přípravě rodičovského plánu. Zároveň je první stupeň školní docházky charakteristický relativně stabilním rozvrhem ve škole i volnočasových aktivit, proto je možné rodičovský plán vytvořit dopředu a včas se informovat o případných změnách.

Principy Sdíleného rodičovství pro mladší školáky

V tomto věku je důležité maximalizovat častý kontakt s oběma rodiči. V závislosti na okolnostech každé rodiny – například míře zapojení obou rodičů do péče o dítě před rozpadem rodiny, na geografické vzdálenosti, pracovních závazcích rodičů, aktivitách dítěte, individuálních potřebách dítěte a úrovni konfliktů mezi rodiči.

Plán by měl zahrnovat:

- Jednu až tři nebo někdy čtyři noci v týdnu s druhým rodičem s tím, že některé děti stále vyžadují domovskou základnu, zatímco jiné se dobře vyrovnávají se střídáním nebo rozdělením týdnů.
- Střídavé víkendy s přespáním u obou rodičů během týdne. Víkend může obsahovat jedno, dvě nebo tři přenocování v závislosti na úrovni zapojení rodiče před rozpadem rodiny.
- Přenocování během všedního týdne, tak aby se oba rodiče mohli plně podílet na vzdělávání dítěte.

Při hledání vhodného uspořádání péče by měly být upřednostňovány sociální aktivity a závazky dítěte (tzn. že rodiče by svoje plány měli přizpůsobovat dětem, nikoliv naopak). Uspořádání péče má umožňovat, aby rodiče mohli podporovat účast dítěte na činnostech a rozvoji vztahů mimo rodinu, aniž by to bylo na úkor jejich kontaktu s dítětem. Čím jsou děti této věkové kategorie starší, tím více mohou mít zájem o účast na tvorbě rodičovského plánu a tento jejich zájem je nutné brát vážně. Přestože je třeba vážit názory dětí, rodiče jsou stále ti, kdo rozhodují. Děti by měly mít příležitost a soukromí, aby zavolaly druhému rodiči.

Rodiče by se měli snažit omezit počet přesunů mezi domácnostmi (děti již vydrží delší odloučení spíše než časté změny). Je důležité zachovat konzistenci, aby se děti mohly spoléhat na to, že jsou s každým rodičem

ve stejný den v týdnu (nebo že se účastní stejných společných aktivit – např. sportovní kroužek, hodiny hudební výchovy atp.). Například děti mohou být s jedním rodičem v pondělí a v úterý večer a s druhým rodičem ve středu a ve čtvrtek večer a střídavě během víkendů. To umožní dětem, aby se cítily bezpečně při plánování aktivit s kamarády. A rodičům, aby byli konzistentní a odpovědní za účast v dětských činnostech. Děti by měly mít možnost, aby byli jejich rodiče emocionálně přítomni v obou domácnostech (fotografie, dárky, oblečení atp.). Pro děti v tomto věku jsou také při rozhodování o uspořádání péče důležité takové záležitosti jako péče o domácí zvíře (např. pokud mají psa, potřebují vědět, že o něj bude dobře pečováno v jejich nepřítomnosti, v případě menších zvířat – morče, křeček – mohou chtít, aby zvíře s nimi „putovalo“ oběma prostředím).

Starší školní věk (10–12 let)

Děti v tomto věkovém období i jejich rodiče se připravují na příchod do puberty a dospívání. Jsou schopné již plně vnímat koncept času jako dospělí, umějí plánovat svou budoucnost a udržovat vztahy i na dálku. Rozumějí různým rodičovským a výchovným stylům, mohou diferencovat, které aktivity či zážitky sdílejí s jedním nebo druhým rodičem (např. s jedním rodičem rádi sportují, s druhým sdílejí své vztahové záležitosti).

Děti už mohou zvažovat různé atributy života ve dvou domácnostech, např. míru soukromí, vzdálenost od školy, vzdálenost od „nejlepších“ kamarádů, přítomnost dalších osob (noví partneři rodičů, nevlastní sourozenci). V předchozích věkových obdobích pro děti nebyla tak podstatná otázka soukromí. U menších dětí je typické, že i v případě, kdy mají svůj pokoj, si rády hrají v přítomnosti svých blízkých osob. Naopak s nástupem dospívání se může objevovat tendence dítěte definovat své soukromé prostředí a v určitých situacích vyhledávat samotu, což je přirozená charakteristika tohoto vývojového období.

Děti v tomto věku si již tvoří hypotézy týkající se rozpadu rodiny, snaží se pochopit motivy obou rodičů, mají tendenci být vázány na pravidla, a mohou tak rodiče (jednoho nebo oba) „soudit“. Bez ohledu na kvalitu předchozích vztahů k oběma rodičům se mohou více sblížit s jedním rodičem. *Pokud dítě v tomto věkovém období odmítá vidět druhého rodiče, měli byste požádat o pomoc odborníka z oblasti psychologie.*

Děti v tomto věkovém období by měly být podporovány, aby se zapojily do různých aktivit mimo domov. Účast dětí na těchto aktivitách pomáhá rozvíjet jejich sociální a intelektuální dovednosti, které budou potřebovat v dalších vývojových fázích. Rodiče by měli svým dětem umožňovat, aby se vyjadřovaly k tomu, jak bude uspořádán jejich čas, ale zároveň musejí dětem objasnit, že jsou to rodiče, kdo činí konečná rozhodnutí týkající se

jejich života. Vyvažování času s rodiči, přáteli a aktivitami vyžaduje flexibilitu a odhodlání udržet si silný vztah s oběma rodiči. Rodičovská podpora zvýšené nezávislosti přispěje k rozvoji sebevědomí a sebedůvěře dítěte.

Principy Sdíleného rodičovství pro děti staršího školního věku:

- Děti školního věku můžou zvládnout různé rodičovské styly, pokud jsou v častém kontaktu s oběma rodiči.
- Tam, kde je to možné, by měly plány zahrnovat přenocování během týdne a o víkendech u obou rodičů. Některé možnosti zahrnují střídavé víkendy se třemi nebo čtyřmi nocemi, rozdělenými týdny nebo střídavými týdny.
- Děti by měly mít příležitost na soukromé telefonáty s druhým rodičem.
- Preference dětí je třeba zvážit a respektovat. Uvědomte si, že i tak by rodiče měli udělat finální rozhodnutí.
- Je důležité brát ohled na volnočasové aktivity dítěte a jeho mimorodinné vztahy.
- Mít přehled, kde dítě je, aby nezneužívalo situaci, kdy jsou rodiče ve sporu.

Dospívající (13–15 let)

Dospívající ve věku třináct až patnáct let nadále využívají rodinu především jako základnu podpory a vedení pro své osamostatňování se. Dospívající mohou být různě schopní a ochotní se rozhodovat v situacích rozpadu rodiny. Ačkoli mohou vystupovat zdánlivě sebevědomě a rozhodně, stále potřebují péči a blízkost svých rodičů. Primárním vývojovým úkolem dospívajících je rostoucí nezávislost na rodině a ustanovení vlastní identity. Dospívající by měli být vedeni k navazování a rozvíjení sociálních vztahů mimo rodinu. Tyto vnější zájmy často konkurují rodičovskému plánu nebo způsobu, jak bylo doposud o dítě pečováno. Dospívající často upřednostní čas s vrstevníky než s rodiči a mohou se rozhořčovat a zlobit, pokud jejich přání nebude respektováno. Výzvou pro rodiče dospívajících je podpořit jejich rostoucí nezávislost a současně zachovat základní strukturu, akceptaci pravidel a úzké kontakty s oběma rodiči. Je vhodné, aby dospívající vyjednávali o frekvenci a způsobu trávení času přímo s každým rodičem. Je nesmírně důležité, aby rodiče o tom spolu mluvili přímo, aby si byli jistí, že je dítě v bezpečí, a kdo nese odpovědnost za jeho životní rozhodnutí.

Principy Sdíleného rodičovství pro dospívající

Rodiče raných adolescentů by měli zvážit plány, aktivity a povinnosti dítěte, vzdálenost svých domácností, harmonogram práce nebo jiných závazků, přání dítěte a uznat potřebu dítěte na nestrukturovaný/předem neplánovaný čas. Významným faktorem při hledání řešení uspořádání péče o dospívající jsou jejich vzdělávací potřeby. Variabilita rodičovského plánu pro dospívající může být velmi vysoká, je možné využívat následující doporučení:

- Střídané sedmidenní období s nebo bez času v polovině týdne.
- Střídané dlouhé víkendy s nebo bez půl týdne.
- Poskytnutí domovské základny pro dítě a dostatečný kontakt s druhým rodičem během týdne a víkendů.

Vývojově se jedná o období, kdy děti mohou vyjádřit touhu vrátit se na domovskou základnu z důvodu rostoucího významu vrstevnických vztahů a mimorodinných činností. Oba rodiče mohou podpořit množství času stráveného s dítětem prostřednictvím pravidelné účasti na sportovních, zájmových, školních a jiných činnostech než se dožadovat, aby dítě omezilo své aktivity ve prospěch pobytu s rodičem.

Adolescenti (16–18 let)

Rodiče šestnácti- až osmnáctiletých by měli povzbuzovat a podporovat jejich:

- Postupné a zdravé oddělení od obou rodičů.
- Vývoj individuální identity.
- Vývoj pocitu sebe samého s ohledem na pravidla a předpisy společnosti, školy.
- Pochopení sexuálních i jiných pocitů v kontextu všech vztahů.

Principy Sdíleného rodičovství pro adolescenty

Adolescenti zvládají mnoho různých typů rodičovských plánů. I nadále má pro ně zásadní význam vzájemná komunikace rodičů, a to zejména tehdy, pokud jde o dodržování základních pravidel – večerky, řízení motorky, randění a přenocování mimo obě domácnosti. V tomto období jsou děti obzvláště citlivé na nátlak ze strany rodičů. Udržení stability a soudržnosti může být náročné, protože pocity adolescentů jsou často proměnlivé a intenzivní. Vyšší počet úkolů ve škole, mimoškolní aktivity, práce, vztahy s vrstevníky a sporty jsou často důležitější než čas s rodinou nebo kterýmkoliv z rodičů. Rodiče mohou adolescentům nejvíce pomoci, pokud se svými dětmi sdílejí rozhodování týkající se jejich budoucnosti – jako jsou vzdělání, pracovní nebo jiné plány.

Zatímco šestnáctiletí až osmnáctiletí se snaží stát nezávislými, je zde stále potřeba konzistence a podpora smysluplného trávení času s oběma rodiči, byť se již nemusí jednat o dlouhé časové úseky (v tomto období již děti mohou v rámci studia žít mimo domov). Rodiče by si měli být vědomi potřeby adolescentů být informovaní a zapojení do tvorby rodičovského plánu, aniž by se však ztratil vztah dítěte a dospělého. Rodiče by měli zůstat flexibilní a zároveň schopní zachovat věkově přiměřenou kontrolu nad chováním dítěte.

Jak používat metody Sdíleného rodičovství

Sdílené rodičovství je konceptem, jehož principy lze uplatnit pro práci se všemi rozpadajícími se rodinami (maximální snaha o zachování fyzické, emocionální a sociální přítomnosti obou rodičů v životě dítěte). Předkládaná metodika představuje dva standardizované moduly, jak tyto principy naplnit v praxi při práci s rodiči. Vyšší efektivitu metody lze očekávat v rané fázi rozpadu rodiny než v případech dlouhotrvajícího rodičovského konfliktu.

Samozřejmě je zcela nezbytné při volbách jednotlivých metod profesionálně zhodnotit, zda intenzita rodičovského konfliktu či konkrétní způsob péče (či nedostatku péče) o dítě, osobnostní potíže rodiče (závislost na alkoholu, drogách, násilné chování atp.) nedosahují závažnosti, která by svědčila o ohrožení bezpečí, zdraví a vývoje dítěte. I v těchto případech je možné s rodinou v rámci metody Sdíleného rodičovství pracovat (edukace, rodičovský plán), ovšem s důrazem na zajištění ochrany dítěte a v součinnosti s dalšími intervencemi systému sociálně-právní ochrany dětí.

Program Sdíleného rodičovství se skládá ze dvou základních modulů, pro které jsou vytvořeny samostatné metodiky a pomůcky. Jedná se o:

- **Edukativní program** Sdíleného rodičovství
  - Individuální edukace (prostřednictvím osvětových materiálů, osobního pohovoru).
  - Skupinová edukace (prostřednictvím společného vzdělávacího programu pro více rodičů).
- **Rodičovské plány**
  - Osvětové materiály pro rodiče podporující vypracování rodičovského plánu bez přímé intervence podpůrných služeb.
  - Přímá práce s rodiči – vedení při tvorbě rodičovského plánu.

V obou modulech metody se důsledně vychází z teoretických, právních a hodnotových východisek, které jsou uvedeny výše. Služby mohou být nabízeny jen standardizovaným způsobem. Rodiče mohou využít oba moduly, nebo si vybrat jen tu část programu, kterou považují za prospěšnou pro řešení své situace. Pokud rodiče mají zájem o absolvování obou modulů, pak nejdříve absolvují edukativní program a následně program podpory tvorby plánu Sdíleného rodičovství.

Pokud je rodičům využití služby doporučeno nebo nařízeno orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo soudem,¹⁶ je vhodné, aby nejdříve absolvovali edukativní program a v případě zájmu i program tvorby plánu sdílené péče.

Metoda Sdíleného rodičovství je určena rodičům, kteří:

- Mají v důsledku svých partnerských problémů obtíže vnímat rozpad rodiny z pohledu svého dítěte/děti.
- Mají v důsledku svých partnerských problémů obtíže soustředit se na potřeby svého dítěte/děti.
- Zjistí, že jejich emoce, reakce a chování, související s rozpadem partnerského vztahu, ovlivňují schopnost vzájemné komunikace o dětech.
- Chtějí vylepšit svou vzájemnou komunikaci a zvažují využití služeb, jako jsou mediace nebo smírcí řízení, a potřebují mít dostatek faktických informací, aby jejich případná dohoda respektovala potřeby jejich dítěte/děti.
- Řeší bezodkladně uspořádání péče o děti/dítě (jedná se o první dohodu o uspořádání péče, případně o první změnu v dosavadním způsobu péče o dítě).¹⁷

Metoda Sdíleného rodičovství není určena rodičům, kteří:

- Jsou aktuálně prošetřováni orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo orgány činnými v trestním řízení v souvislosti s domácím násilím a není v současné době shoda, jak má být zajištěno bezpečí dětí, případně jednoho/obou rodičů.
- Jejich aktuální situace je vylučuje z péče o dítě (neléčená drogová či alkoholová závislost, nekompenzované psychiatrické onemocnění, výkon trestu).
- Vedou dlouholetý a vysoce konfliktní spor o uspořádání péče o dítě, případně jsou v situaci, kdy dítě odmítá kontakt s jedním či oběma rodiči.

Je-li rodičům služba doporučena OSPOD nebo soudem, jsou rodiče při zahájení spolupráce seznámeni s tím, že poskytovatel programu Sdíleného rodičovství jim bude potvrzovat účast na edukaci či poradenství. Poskytovatel progra-

---

¹⁶ Podle § 12 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v aktuálním znění, a podle § 474 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v aktuálním znění.

¹⁷ Program Sdíleného rodičovství je účinným nástrojem prevence rozvoje hlubokého konfliktu rodičů. Proto je primárně určen rodičům v době, kdy řeší prvotní uspořádání péče o děti nebo první konflikt v uspořádání péče. Právě první dohoda (rozhodnutí) o péči o děti zásadním způsobem „vytyčí“ podmínky, ve kterých děti po rozpadu rodičovského vztahu žijí, i jakým způsobem se vyvíjí vztah a komunikace rodičů. Využití tohoto programu v situacích dlouholetých a hlubokých sporů není indikované a nemusí být úspěšné.

mu Sdíleného rodičovství nebude OSPOD/soudu poskytovat zprávy o průběhu a obsahu jednotlivých setkání. Tím však není dotčena oznamovací povinnost vyplývající z trestního zákona nebo zákona o sociálně-právní ochraně dětí, pokud poradce odborně vyhodnotí situaci v rodině jako ohrožující pro dítě.

Při poskytování edukace a podpory v rámci programu Sdíleného rodičovství je lektor/poradce vždy odborně a eticky odpovědný za monitorování všech aspektů bezpečí dítěte. Jedná se především o problematiku domácího násilí, drogové nebo alkoholové závislosti rodičů či obdobných obtíží u dítěte, závažných zdravotních nebo mentálních onemocnění rodiče/ů, které mohou snižovat rodičovské schopnosti a ohrožovat život, zdraví a vývoj dítěte.

Může-li být dítě fyzicky či emocionálně ohroženo, musí rodičovský plán všechna tato rizika zohledňovat a hledat způsob, jak do péče o dítě zapojit širší rodinu, případně další sociální služby, činnost probační a mediační služby či jiná opatření koordinovaná v součinnosti s OSPOD, případně soudem.

Poskytováním programu Sdíleného rodičovství není dotčena oznamovací povinnost lektora/poradce.

Závazek lektorů a poradců Sdíleného rodičovství

- Metodu Sdíleného rodičovství mohou poskytovat jen osoby, které absolvovaly certifikované školení a dodržují standardizovaný postup včetně pomůcek a materiálů pro rodiče, soudy a další spolupracující organizace (seznam certifikovaných lektorů je na webových stránkách www.sdilenerodicovstvi.cz).
- Poskytuje-li lektor Sdíleného rodičovství v rámci své praxe i jiné typy služeb pro rodiny v situaci rozpadu rodiny, nebude klientům Sdíleného rodičovství poskytovat jiné služby (mediace, terapie, poradenství) a doporučí je do jiné odpovídající služby (může být v rámci jednoho pracoviště jiný kolega/kolegyně).
- Lektor i poradci Sdíleného rodičovství důsledně dbají na dodržování rovných podmínek pro oba rodiče (navrhování termínů, rychlost zařazení do skupinové edukace, komunikace jen s oběma rodiči – např. v případě změny termínu jsou shodné informace posílány ve stejný čas oběma rodičům).
- Lektor/poradce Sdíleného rodičovství jedná v nejlepším zájmu dítěte, a pokud identifikuje, že dítě/děti potřebují od-

bornou péčí, okamžitě o tom informují rodiče a pomůžou jim vyhledat odpovídající péči. Rodiče jsou zároveň informováni o oznamovací povinnosti poradce/lektora.

- Lektor/poradce Sdíleného rodičovství důsledně a aktivně vyhodnocuje situace případného střetu zájmu (příbuzenský či jiný blízký vztah s jedním z rodičů) a vždy jedná v zájmu klienta (doporučení do jiné služby, zařazení do kurzu jiného lektora).
- V případě, kdy rodiče absolvují kurz mimo gesci soudu, je jim na jejich žádost vystavováno osvědčení. Osvědčení obsahuje jméno, příjmení a další osobní údaje podle uvážení (datum narození, trvalé bydliště), rodič si ho nechá potvrdit lektorem po absolvování kurzu. Rodič je oprávněn s tímto dokumentem nadále nakládat podle svého uvážení (zda ho předá soudu, OSPOD atp.). Poskytovatel Sdíleného rodičovství do tohoto předávání informací žádným způsobem nevstupuje. Poskytovatel eviduje pouze jména, příjmení a kontaktní údaje absolventů a termín absolvovaného kurzu.
- V případě využití poradenského programu Sdíleného rodičovství rodiče na úvodním setkání sepisují kontrakt, který obsahuje deklaraci Sdíleného rodičovství a přesný harmonogram plánovaných setkání. Poradce Sdíleného rodičovství každou konzultaci rodičům do tohoto kontraktu potvrdí (každému zvlášť). Pokud se na konzultaci dostaví jen jeden rodič, bude mu potvrzena individuální účast. Každý rodič sám disponuje kontraktem s potvrzenou účastí a je jen na něm, jak bude s těmito informacemi nakládat. V případě shody na rodičovském plánu mohou rodiče soudu (OSPOD) předložit tento plán. V případě, že se rodiče nemohou na rodičovském plánu shodnout, mohou vyhledat pomoc mediátora, případně soudu, každý předloží svou verzi. Lektor/poradce soudu informace o průběhu konzultací neposkytuje.
- Ochrana osobních údajů a předávání informací je v rámci programu Sdíleného rodičovství v co možná největší míře delegována přímo na rodiče samotné. Vstoupí-li rodiče do programu Sdíleného rodičovství na vlastní žádost, je jen na jejich rozhodnutí, jaké výstupy poskytnou OSPOD, soudu nebo využijí v rámci dalších služeb. Je-li rodičům doporučena účast v programu nařízení OSPOD/soudem, jsou těmto institucím poskytnuty pouze informace o účasti rodičů na jednotlivých aktivitách (termíny účasti), nikoliv informace o obsahu jednotlivých konzultací.
- Archivace těchto údajů je dvanáct měsíců, poté jsou veškeré informace skartovány.

Edukační program Sdílené rodičovství

Individuální edukace

Individuální edukace je rodičům poskytována v podstatě vždy a každým odborníkem, se kterým přicházejí do kontaktu při řešení situace rozpadu rodiny. Za individuální edukaci je považována jak situace, kdy jsou informace poskytovány odděleně každému z rodičů, tak společné konzultace, kterých se zúčastní oba rodiče najednou. Je proto nezbytné, aby všechny zainteresované instituce a jednotliví odborníci sjednotili a koordinovali postup při předávání informací rodičům. Je velmi vhodné, pokud všechny subjekty v rámci působnosti daného soudu používají společné informační materiály (letáky, brožury, vzory dokumentů). Podstatná není jen shoda v obsahu materiálů, ale i způsobu jejich grafického zpracování. Přehlednost a srozumitelnost informací snižuje úzkost rodičů a předchází nedorozuměním. I pro pomáhající odborníky je důležité, pokud vědí, jak pracují jejich kolegové na jiných pracovištích a jaké informace poskytují rodičům. Používání jednotných informačních materiálů pro rodiče, nebo stejného manuálu pro odborníky pomáhá, aby při kontaktech s rodiči postupovali všichni zainteresovaní strukturovaně a standardizovaně.

Důležitým aspektem individuální edukace je jasné sdělení odborného pracovníka, že shodné informace budou poskytnuty i druhému rodiči. Dále pak jasné vymezení se vůči snahám rodiče/rodičů uskutečňovat individuální konzultace bez účasti druhého rodiče. Jednotnost postupu při kontaktech s rodiči snižuje pravděpodobnost úspěchu snahy rodičů hledat spojence „v boji“ s druhým rodičem, manipulovat pomáhajícími prostřednictvím selektivně sdílených informací nebo pokusy o znevěrohodňování různých odborníků poukazováním na jejich názorové rozpory.

Individuální edukace může být poskytována:

- Osobně – pokud se jeden nebo oba rodiče dostaví sami nebo jsou pozváni na dané pracoviště v souvislosti s řešením situace rozpadu rodiny (OSPOD, soud, poradna).
- Telefonicky – ať už je kontakt iniciován rodičem, nebo pokud odborný pracovník kontaktuje rodiče s nabídkou služby nebo informování o dalším postupu (např. vyšší soudní úředník kontaktuje rodiče po podání návrhu, aby je informoval o dalším soudním postupu a možnostech uzavřít dohodu).

- Písemně – prostřednictvím informačních materiálů, které jsou rodičům poskytnuty při osobních konzultacích nebo zaslány poštou (např. spolu se zahájením řízení).
- Dálkově – prostřednictvím webových stránek jednotlivých členů interdisciplinárního týmu, online poraden atp.

Vhodné je různé formy individuální edukace kombinovat. Osoby ve stresové situaci, což bezesporu rodiče v situaci rozpadu rodiny jsou, mohou mít obtíže s pochopením a zapamatováním si nových nebo složitějších informací, mohou mít dojem, že se v záplavě informací „ztrácejí“, mohou se cítit znejistěni již samotným kontaktem s úředním nebo soudním systémem. Je proto lepší, pokud podstatné informace slyší či vidí vícekrát, než když se odborníci spoléhají, že důležité informace řekl rodičům už někdo jiný.

Individuální edukace by měla vždy obsahovat:

- Informace o nutnosti rodičů řešit společně uspořádání péče o děti a nabídku služeb, které jim v tom mohou pomoci.
- Význam obou rodičů v životě dítěte včetně toho, že soud/úřad/poradna nebudou hledat lepšího rodiče, ale budou podporovat řešení, které umožní dítěti budovat a rozvíjet vztahy k oběma rodičům.
- Zaměření se na potřeby dítěte a jeho zapojení do rozhodování v současné situaci.
- Odmítnutí zjevně obstrukčních postupů jednoho nebo obou rodičů.
- Odmítnutí jednostranných, ultimátních rozhodnutí rodiče, která nejsou v zájmu dítěte (stěhování dítěte bez souhlasu druhého rodiče, omezování nebo zamezování kontaktu rodiče s dítětem, podmiňování kontaktu dítěte s druhým rodičem úhradou výživného nebo jinými neopodstatněnými podmínkami).
- Informace o tom, jaký bude standardní soudní postup (jaká je role OSPOD, soudu, kolizního opatrovníka, doprovodných poradenských služeb, mediace), sdílení informací, podmínky spolupráce, úhrada služeb.

Skupinová edukace

Skupinový edukační program Sdíleného rodičovství je určen rodičům v situaci rozpadu jejich partnerského/manželského vztahu, ve kterém vychovali/vychovávají nezletilé dítě či děti. V případě potřeby se kurzu mohou účastnit i prarodiče či noví partneři rodičů, jestliže emocionální zátěž nebo konflikty těchto osob ovlivňují péči o děti. Program mohou rodiny využít na svou žádost nebo na doporučení či z rozhodnutí OSPOD či soudu.

Kurz je veden tak, aby reagoval na individuální potřeby rodičů, nikoliv však detailně řešil situaci jednotlivých účastníků. Poradce programu Sdíleného rodičovství demonstruje svou nestrannost v rodičovském sporu (nejedná se o program určený k řešení partnerských potíží v situaci rozpadu rodičovského vztahu), ale ve všech situacích se snaží účastníkům kurzu ukázat, jak danou situaci mohou vnímat děti, jak ovlivňuje jejich chování a jak mohou rodiče svým chováním či přístupem dětem prospívat, nebo naopak ubližovat. Základním těžištěm práce je předávání informací od kvalifikovaného poradce směrem k rodičům. I v případě diskuze mezi účastníky kurzu poradce programu Sdíleného rodičovství usměrňuje obsah, tak aby nedocházelo ke snaze jednotlivých frekventantů řešit své osobní partnerské obtíže. Smyslem programu je edukace a orientace v situaci, v níž se nacházejí děti účastníků, nikoliv poskytování individuální nebo skupinové terapeutické podpory či svépomocných služeb. Poradce programu Sdíleného rodičovství je v roli lektora, nikoliv terapeuta, tomu odpovídá i způsob vedení skupiny a zvolené metody (přednáška s PowerPoint prezentací, moderovaná diskuze).

Kurz je realizován v jednom dni, v rozsahu jedna až tři hodiny. Ideálně v odpoledních hodinách nebo během víkendu, tak aby byly minimalizovány objektivní překážky, které mohou rodičům bránit v účasti na kurzu. Program je realizován ve skupině minimálně pro čtyři a maximálně pro dvanáct osob. Rodiče a další rodinní příslušníci (např. noví partneři rodičů) mohou a nemusejí být přijímáni do stejného běhu kurzu. Záleží na kapacitě a četnosti kurzů a preferencích rodin.¹⁸

Před přijetím do kurzu rodiče vyplní „přihlášku“ (obsahující pouze základní identifikační údaje, na jejichž základě lze vytvořit osvědčení o absolvování kurzu) a obdrží základní informace o programu. Následně je jim navrhnut termín pro absolvování kurzu (může být také on-line přihlašování). Pokud je výsledná skupina sestavena tak, že v ní jsou rodiče dětí shodného věku, může poradce obsah kurzu přizpůsobit charakteristice skupiny. To však nemůže být na úkor hlavního zaměření kurzu (vývojové potřeby dětí, principy uspořádání péče, specifické rodičovské kompetence, nekonfliktní komunikace mezi rodiči).

---

¹⁸ Při širším pokrytí metodou Sdíleného rodičovství v rámci ČR budou někteří rodiče preferovat absolvování kurzu v jiném městě (zachování anonymity v kontaktu s dalšími rodiči). Proto je důležitá standardizace vzdělávacího kurzu i způsob potvrzování účasti.

Organizace kurzu

Skupinové edukace mohou být pořádány některou z doprovodných služeb v jejich nebo pronajatých prostorách. V ČR jsou i dobré zkušenosti s pořádáním skupinových edukací přímo u soudu úvodní účastí některého z opatrovníckých soudců (praxe OS Most). S ohledem na to, že kurz není koncipován jako skupinová terapie, jsou pro jeho pořádání vhodné i zasedací či školicí místnosti. Pro realizaci edukace postačí, pokud je možné použít dataprojektor a tabuli (flipchart).

Průběh kurzu

Úvod

- Úvodní uvítání poradcem/lektorem Sdíleného rodičovství – seznámení s průběhem kurzu, organizačními záležitostmi a pravidly.
- V případě, kdy je kurz pořádán v prostorách soudu, může úvodní slovo pronést soudce – zdůrazní význam eliminace konfliktu mezi rodiči ve prospěch dětí, demonstruje přístup soudu, který preferuje dohodu rodičů, a vysvětlí, jak je soudem vnímán nejlepší zájem dítěte. Dohodu představí nikoliv jako jednorázový úkon, ale proces naplňování rodičovské odpovědnosti v dalším období. Prostřednictvím pozitivní motivace a důvěry soudu v rodičovské kompetence může podpořit rodiče v dalších krocích a snížit jejich úzkost ze soudního řízení.¹⁹
- V závislosti na počtu je možné zvážit i představení účastníků – pouze křestní jméno (za účelem zachování přiměřené anonymity) a křestní jméno + věk jejich dětí (pokud chtějí). Zároveň je účastníkům nutné zdůraznit, že nemusejí uvádět své skutečné jméno nebo jména svých dětí, ale mohou si je vymyslet.

Přednášková část

- Potřeby dětí v situaci rozpadu rodiny.
- Reakce dětí na rozpad rodiny.
- Specifika různých věkových skupin dětí.
- Zapojování dětí do řešení jejich situace.
- Rodičovské kompetence.

---

¹⁹ Tento model skupinové edukace má i nespornou výhodu v tom, že rodiče si přímo spojí informace, které během kurzu získali, s rozhodovací praxí soudu. Pokud se tedy v následujícím období chovají v rozporu s doporučenými strategiemi (stěhování bez souhlasu druhého rodiče, omezování kontaktu druhého rodiče s dítětem), může se soudce odvolat přímo na obsah skupinové edukace. Rodiče pak lépe rozumějí provázanosti soudního rozhodování s poskytovanými službami.

- Způsob uspořádání péče o děti – principy Sdíleného rodičovství.
- Plán Sdíleného rodičovství.
- Základní právní pojmy.
- Orientace v dalších typech péče (mediace, rodinná terapie, kdy vyhledat individuální pomoc pro rodiče, kdy vyhledat pomoc pro dítě).

Závěrečné shrnutí a krátká diskuze

- Reflexe účastníků kurzu.
- Předání potvrzení o absolvování kurzu (nebo lze vydat přes on-line systém).

Závěrečná diskuze NENÍ prostorem pro řešení individuálních problémů nebo konfliktních situací jednotlivých účastníků, ale shrnutím obecných témat a postřehů.

Poradenství plánu sdílené péče

Program podpory rodičů při tvorbě rodičovských plánů je určen rodičům, kteří v situaci rozpadu rodiny potřebují pomoci s konkrétními oblastmi úpravy péče, bez ohledu na to, jak je toto upraveno právně. Rodičovský plán mohou použít rodiče, kteří zvažují uspořádání péče o dítě ve formě společné, čistřídavé péče, ale i situace, kdy bude dítě v péči jednoho rodiče, ale druhý se bude aktivně a pravidelně spolupodílet na zajišťování běžné péče o dítě a je potřeba dojednat okolnosti této spolupráce. Smyslem programu je podpořit rodiče v hledání konkrétních řešení pro konkrétní situace, které ve svém životě po rozpadu rodičovského vztahu zažívají. Tak aby tato řešení zohledňovala v první řadě potřeby jejich dítěte/děti, ale i právního stavu (i v případě rozpadu rodičovského vztahu mají oba rodiče zachován stejný rozsah rodičovské odpovědnosti, pokud ji neomezí soud).

Poradce tvorby rodičovského plánu postupuje tak, aby rodiče získali informace, které jim umožní převzít jejich plnou rodičovskou kompetenci. Budou pak schopni se lépe dohodnout na uspořádání péče, které vychází z individuálních potřeb jejich dítěte. Rodiče jsou vedeni k tomu, aby pochopili, co děti v různých vývojových a životních fázích potřebují, a přizpůsobili svoje rozhodování jejich potřebám. Program Sdíleného rodičovství je postaven na tom, aby rodiče přizpůsobili uspořádání péče o děti potřebám svých dětí, nikoliv aby se děti přizpůsobovaly plánům a potřebám svých rodičů! Děti si nevybraly, jakým rodičům se narodí, ani se nerozhodly, že ukončí společné rodinné soužití. Proto by jim měla být dána možnost, aby v případě rozpadu rodiny byl jejich život co možná nejméně zasažen rodičovskými neshodami. Ved'te rodiče k tomu, aby přizpůsobovali své plány a život potřebám svého dítěte, nikoliv aby se dítě muselo bez možnosti participace přizpůsobit neustále se měnícím životním plánům svých rodičů.

Poradenství v programu Sdíleného rodičovství se zaměřuje na budoucnost dítěte a rozvoj rodičovských kompetencí potřebných k zajištění potřeb dítěte. Dosavadní uspořádání a způsob péče rodičů o dítě jsou pro poradce důležité výhradně pro posouzení, zda a jakým způsobem potřebuje některý z rodičů posílit kompetence v péči o dítě a jak pomoci případné změny přirozeně včlenit do života dítěte (např. jak zvládat stesk dítěte, jak dítěti pomoci akceptovat nové partnerské vztahy rodiče).

Rodičům, kteří se rozejdou a začnou žít odděleně, může pomoci plán, jenž jim zřehledňuje, kde a jak bude jejich dítě/děti žít, kdy a jak se budou vzájemně setkávat, ale i to, jak a kdo bude rozhodovat v záležitostech, které se týkají dítěte/děti.

V případě, že tento způsob úpravy výchovy a péče zajišťuje fyzickou, emocionální a sociální přítomnost obou rodičů v životě dítěte, můžeme ho nazývat plánem Sdíleného rodičovství.

Rodičovský plán může mít písemnou podobu (doporučuje se při prvním hledání řešení porozvodového uspořádání). Jestliže se situace v rodině ustálí, minimalizuje se intenzita rodičovského sporu a život dítěte se pro něj stane předvídatelný a srozumitelný, je možné transformovat plán v ústní dohodu. Písemný plán pomáhá oběma rodičům i dětem lépe rozumět situaci, ve které se nacházejí, i tomu, co je čeká v budoucnu. Písemná forma předchází případným nedorozuměním. Někdy se stává, že při ústním domlouvání řešení sporných situací si každá strana vyloží závěry jinak, nebo si je jinak pamatuje. Právě jistota a srozumitelnost jsou nejlepší prevencí konfliktů a nedorozumění. Písemný plán také pomáhá situaci lépe vysvětlit a zprostředkovat dětem, jimž výrazně prospívá, pokud se v jejich životě věci dějí předvídatelným způsobem, na který se mohou spolehnout.

Při tvorbě rodičovského plánu musejí rodiče myslet především na KVALITU vztahů, a to nejen mezi dítětem a rodiči, ale také mezi dalšími blízkými osobami a dítětem, a to zejména v případě, kdy po rozchodu rodičů může dojít k jejich narušení. Pokud v rámci poradenství pomáhá konzultant rodičům sestavovat rodičovský plán, je nezbytné vést je především k zodpovězení následujících otázek:

- Splňuje plán základní potřeby dítěte – právo na lásku, ochranu a náklonnost, zdravou výživu, lékařskou péči, vzdělávání a odpovídající odpočinek?
- Zohledňuje plán věk dítěte/dětí, jeho osobnost, zkušenosti a schopnosti?
- Je plán dostatečně podrobný, srozumitelný a realizovatelný?
- Umožňuje navržený plán dětem pravidelný, bezpečný a časově odpovídající kontakt s oběma rodiči?
- Dává navržený plán dítěti/dětem pocit předvídatelnosti?

Při tvorbě plánu je potřeba promýšlet otázky každodenní péče o dítě, způsob, jak se bude dítě přemísťovat mezi rodiči, jeho školní docházka, zdravotní potřeby, volnočasové aktivity, prázdniny a svátky. Pro rozhodování v těchto oblastech je vhodné využít různé pomůcky, jako jsou časové rozvrhy, diagramy, deníky atp.

Poradce programu Sdíleného rodičovství demonstruje svou nestrannost v rodičovském sporu (nejedná se o program určený k řešení partnerských potíží v situaci rozpadu rodičovského vztahu), ale ve všech situacích se snaží rodičům vysvětlit, jak jejich situaci mohou vnímat děti, jak ovlivňuje

jejich chování prožívání dítěte a jak mohou svým dětem prospívat, nebo naopak ubližovat. Poradce programu Sdíleného rodičovství je v roli lektora, nikoliv terapeuta, tomu odpovídá i způsob vedení práce a zvolené metody (edukace, poradenství, mediační techniky, moderovaná diskuze).

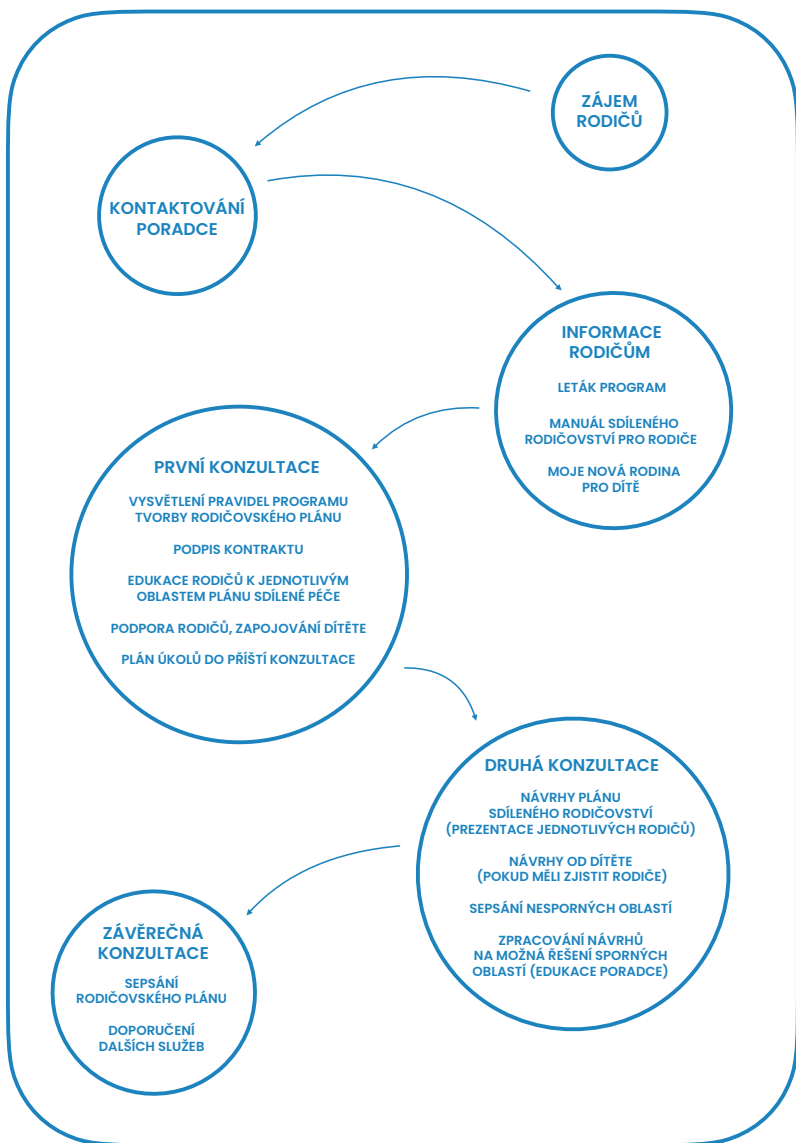
Program podpory rodičovského plánu je určen výhradně rodičům, případně jejich dětem. Program mohou rodiny využít na svou žádost nebo na doporučení či z rozhodnutí OSPOD či soudu. V případě, kdy je vztah a současný způsob komunikace rodičů konfliktní nebo komplikovaný, je vhodné, aby nejprve každý z rodičů sám absolvoval skupinovou edukaci a pak teprve společně přistoupili k tvorbě plánu sdíleného rodičovství. Další osoby mohou být k tvorbě rodičovského plánu přizvány jen v případě výslovného souhlasu obou rodičů, a to v situaci, kdy přizvání další osoby slouží k zajištění potřeb dítěte (tyto osoby jsou přizvány až do třetí fáze spolupráce, kdy jsou seznámeny s návrhem plánu, který vytvořili samotní rodiče). Jedná se pouze o osoby, které se budou spolupodílet na péči o děti (prarodiče, noví partneři rodičů atp.), nikoliv právní zástupce rodičů. V případě, že jsou rodiče schopni konstruktivní komunikace, mohou rovnou vstoupit do programu tvorby rodičovského plánu. I tak je poradce programu Sdíleného rodičovství v rámci první konzultace rodiče povinen poučit o potřebách dětí v situaci rozpadu rodiny a předat jim informační materiál pro rodiče.

Děti jsou ke spolupráci na tvorbě plánu přizvány vždy. V první řadě zajišťují jejich participaci rodiče. Potřebují-li v tom rodiče pomoci (např. jak s dítětem mluvit, jak reagovat na otázky dítěte), mohou se poradit s konzultantem Sdíleného rodičovství). Tím není nijak dotčeno právo dítěte participovat na řešení záležitostí, které se ho týkají, prostřednictvím správních nebo soudních orgánů.

Program podpory tvorby rodičovství se skládá maximálně ze tří setkání. V situaci, kdy rodiče využijí program pro revizi již existujícího rodičovského plánu, k tomu postačí jedna až dvě konzultace. Rozestupy mezi jednotlivými konzultacemi by měly být sedm až deset dní, tzn. nejzazší termín pro dokončení plánu Sdíleného rodičovství je jeden měsíc. Termíny jednotlivých konzultací jsou domlouvány hned na prvním setkání a zaznamenány do kontraktu, aby se předešlo prodlužováním celkové doby zpracování plánu omlouváním rodičů nebo nedostatečnou kapacitou poradce.

Příprava prvního setkání

Poradce programu Sdíleného rodičovství před prvním setkáním rodičům zašle obecný informační materiál pro rodiče s principy Sdíleného rodičovství včetně základních oblastí, které by měli před sepsáním rodičovského plánu promyslet. Setkání by mělo být realizováno v čase, který umožňuje účast obou rodičů a nebude samo o sobě předmětem konfliktu.

Program podpory rodičů při tvorbě rodičovských plánů je určen rodičům, kteří v situaci rozpadu rodiny potřebují pomoci s konkrétními oblastmi úpravy péče, bez ohledu na to, jak je toto upraveno právně.

První setkání

Na úvod prvního setkání jsou rodiče krátce seznámeni s principy metody.²⁰ Dále jsou seznámeni s průběhem konzultací (délka, frekvence, obsah, způsob rušení konzultací) a podepíší „deklaraci“ Sdíleného rodičovství, která tvoří i preambuli finálního plánu sdílené péče.

Poznámka: Podle praxe je pro rodiče mnohdy rozhodující i finanční stránka, tzn. jeví se jako účelné poskytnout jim informaci i o způsobu financování služby a případně (je-li kolize) navrhnout například paritní způsob úhrady apod.

Další průběh

Na úvod je dán prostor rodičům, uvádějí pouze fakta, nikoliv návrh řešení.

- Rodiče stručně popíší svoji situaci (počet a věk dětí, kde žije rodič A, rodič B), kam dítě chodí do školy, jakou čerpá lékařskou péči, volnočasové aktivity atp.
- Jak zvládá dítě situaci rozpadu rodiny, kdo a jak s ním o tom mluví, jak rodiče reagují na případné potíže dítěte.
- Jak si představují svoje dítě za pět let (jak by definovali potřeby dítěte).

Na základě těchto informací poradce bud':

- Projde s rodiči ty oblasti rodičovského plánu, u kterých rodiče potřebují (definují) nutnost pomoci.
- Projde s rodiči všechny oblasti rodičovského plánu.

Rodiče dostanou za úkol zpracovat do příští konzultace každý svůj návrh rodičovského plánu sami (nebo jsou-li schopní komunikace, pak společně, zároveň se domluví, zda, kdo a jak zapojí do tvorby rodičovského plánu dítě).

---

²⁰ Pokud rodiče v předchozí fázi spolupráce neabsolvovali skupinovou edukaci, jsou seznámeni s dopady konfliktu na chování a vývoj dítěte, jakožto i vlivu oddělení (nebo výrazného omezení) kontaktu dítěte s jedním z rodičů. Rovněž tak jsou rodiče seznámeni s tím, jak si utvářejí děti vztahy k blízkým osobám v závislosti na svém věku (prostřednictvím péče, společných zkušeností a sdílení). Oběma rodičům jsou pak na doma poskytnuty informační materiály Sdíleného rodičovství pro rodiče, aby získali informace potřebné k hledání uspořádání péče o děti, která bude odpovídat jejich potřebám.

Rodiče jsou informováni, že návrh jejich rodičovského plánu musí zohledňovat především následující:

- Věk dítěte, jeho vývojovou úroveň a potřeby.
- Osobnost dítěte a jeho schopnost snášet změny.
- Vztah dítěte k oběma rodičům.
- Předchozí rodinné uspořádání – pokud rodič nikdy nebo dlouho nebyl v životě dítěte, je potřeba vztah budovat pomalu a tak, aby se dítě cítilo bezpečně a komfortně, případně se zaměřit na posílení pečovatelských kompetencí daného rodiče.
- Školní povinnosti dítěte, mimoškolní aktivity, zájmy a kamarády.
- Vycházejte ze svých silných rodičovských stránek (např. má-li jeden z rodičů společný koníček s dítětem).
- Srozumitelnost, předvídatelnost, ale dostatečnou flexibilitu, která umožní dítěti příjemně přecházet mezi dvěma domovy.
- Jistotu, že děti mají dostatečně častý a dlouhý kontakt s oběma rodiči.
- Pracovní podmínky a místo pobytu obou rodičů.
- Míru konfliktu mezi oběma rodiči (čím vyšší konflikt, tím detailnější plán).

ÚKOLY PRO PORADCE PO PRVNÍM SETKÁNÍ

Na základě prvního setkání poradce vyhodnotí:

- Zda některý z rodičů potřebuje další specifické vzdělávání, podporu, sociální službu, aby byl schopný zajistit odpovídající péči o dítě (jedná se především o situace menších dětí nebo dětí se speciálními potřebami).
- Zda některý z rodičů/oba potřebují poradenství týkající se toho, jak komunikovat s dítětem o jeho současné situaci, případně jak zvládat reakce dítěte na rozpad rodiny.
- Zda a jak zapojit do řešení situace dítě/děti (např. různě staří sourozenci mohou mít rozdílné potřeby v oblasti vzdělávání a může být rozdílný i způsob, jak je zapojit do rozhodování).
- Zda dítě/děti v rodině nejsou ohroženi (nejen v souvislosti s konfliktem, ale způsobem péče).

Druhé setkání

- Návrhy na plán Sdíleného rodičovství od rodičů.
- Návrhy od dítěte (pokud měli zjistit rodiče nebo pokud již není obsaženo v plánu rodičů).
- Ke všem návrhům, u kterých se rodiče neshodli, může poradce sdělit rodičům obecné informace, jak děti na dané situace mohou reagovat a jaké jsou doporučené postupy v souladu s potřebami dítěte – změna bydliště, změna školy, docházka do dvou škol, rozdělení sourozenců atp. (Pokud se rodiče shodnou na uspořádání, které není podle odborného názoru vhodné z pohledu potřeb dítěte, může o tom rodiče informovat, ale do návrhů rodičovského plánu nikterak nevstupuje).²¹
- Sepsání nesporných oblastí nebo dohoda rodičů o oblastech, které nechtějí/nemusejí upravovat v plánu.
- Zpracování návrhů na možná řešení sporných oblastí – v oblastech, kde rodiče prozatím nenašli shodu, jsou poučeni poradcem, jaká kvalitativní kritéria by měla splňovat řešení, aby odpovídalo potřebám dítěte.
- Úkoly na další setkání.

ÚKOLY PRO PORADCE PO DRUHÉM SETKÁNÍ

Na základě druhého setkání poradce vyhodnotí:

- Zda některý z rodičů potřebuje další specifické vzdělávání, podporu, sociální službu, aby byl schopen zajistit odpovídající péči o dítě (jedná se především o situace menších dětí nebo dětí se speciálními potřebami).
- Zda některý z rodičů/oba potřebují poradenství týkající se toho, jak komunikovat s dítětem o jeho současné situaci, případně jak zvládat reakce dítěte na rozpad rodiny.
- Zda a jak zapojit do řešení situace dítě/děti (např. různě starší sourozenci mohou mít rozdílné potřeby v oblasti vzdělávání a může být rozdílný i způsob, jak je zapojit do rozhodování).

Třetí setkání

- Dojde-li k dohodě mezi rodiči, může být sepsán rodičovský plán.
- Nejsou-li rodiče schopni se na něm nebo jeho dílčích částech domluvit, mohou být doporučeni do dalších služeb (mediace, poradenství atp.).
- Rodiče mohou také předstoupit před soud každý se svým návrhem rodičovského plánu a nechat na soudu posoudit tyto návrhy.

---

²¹ Je zcela na posouzení soudu, zda shledá dohodu rodičů jako vhodnou pro dítě.

Obsah rodičovského plánu – obecný rámec

Český právní řád předpokládá zachování plné rodičovské odpovědnosti oběma rodičům i v případě rozpadu rodičovského vztahu. Rodičovskou odpovědnost, jakožto i kontakt s dětmi, může omezit pouze soud a jen v případě, že rodič svým chováním prokazatelně ohrožuje své dítě. Jedná-li se tedy o uspořádání péče o dítě v situaci rozpadu rodiny, rozhoduje především o otázce fyzického zaopatření dítěte.

Pojem „fyzické zaopatření dítěte“

Fyzické zaopatření znamená definování prostředí, ve kterém dítě žije a tráví čas. Uspořádání fyzického zaopatření může mít podobu (viz výše kapitola právní východiska):

- Společné péče.
- Střídavé péče.
- Péče jednoho z rodičů (někdy nevhodně nazýváno jako výhradní péče).

Při promýšlení nejvhodnějšího typu fyzického zaopatření dítěte (i v situaci, kdy plně akceptujeme význam obou rodičů v životě dítěte a potřebu pravidelně stráveného společného času) je důležité zodpovědět následující otázky týkající se každodenní péče a aktivit, kterým se dítě věnuje. Rodiče by každý zvlášť nebo společně měli promyslet:

- Kde by mělo být vaše dítě/děti během týdne? O víkendech?
- Kde by mělo být vaše dítě/děti během letních a zimních prázdnin, svátečních nebo volných dnů?
- Jak bude zajištěna přítomnost druhého rodiče v životě dítěte? Jak bude zajištěna přítomnost dítěte v životě obou rodičů (jejich rodin)?
- Který z rodičů bude odpovídat za školní docházku, plnění školních povinností, volnočasové aktivity?
- Pokud budete fyzické zaopatření sdílet s druhým rodičem, jak si tyto povinnosti rozdělíte či jak si budete předávat informace?
- Jak se bude dítě přemísťovat mezi domovy obou rodičů (pokud se rodiče nebudou střídat v domově dítěte)? Jak a kdy budou děti cestovat mezi rodiči, jak se dostanou od jednoho rodiče ke druhému? Kdo bude zajišťovat a hradit náklady na dopravu?

Sdílené fyzické zaopatření (fyzická péče) znamená, že dítě plnohodnotně žije v domácím prostředí obou rodičů. Sdílené rodičovství NEZNAMENÁ, že dítě musí trávit přesně polovinu času u každého rodiče. Může se stát, že dítě tráví více času s jedním rodičem, protože někdy může být velmi těžké „rozdělit čas“ na polovinu, ale podstatné je, že péče o dítě a jeho výchova jsou sdílené rovnoměrně a rovnocenně oběma rodiči.

Definice pojmu „právní zaopatření dítěte“

Právní zaopatření (právní zastupování) dítěte znamená, že se rodiče domluví nebo soud ustanoví jednoho rodiče jako toho, kdo je odpovědný činit důležitá rozhodnutí o dítěti/dětech.

Poznámka: zastoupení dítěte je upraveno v § 892 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Ten ve svém odst. 2 výslovně stanoví, že rodiče zastupují dítě společně, jednat však může každý z nich, dále je řešen střet zájmu mezi rodiči a dítětem. Pokud se pak rodiče nedohodnou, který z nich dítě při právním jednání zastoupí, rozhodne soud na návrh rodiče, který bude za dítě právně jednat a jakým způsobem podle § 893 o. z. (z této citace vyplývá, že se jedná o řízení tzv. návrhové, tedy soud sám a bez dalšího o tomto nerozhoduje a nemůže ani v dané věci zahájit řízení z moci úřední). Pokud pak rozhoduje k návrhu rodiče, jedná se vždy o konkrétní právní jednání, nikoliv paušálně o „důležitá rozhodnutí“.

Český právní řád stanoví, že rodiče (bez ohledu na to, zda spolu žijí, či nežijí) činí zásadní právní rozhodnutí ve shodě (či po domluvě) a s přihlédnutím k názoru dítěte, který jsou povinni si zjistit. Přesto se rodiče v rámci rodičovského plánu mohou domluvit a specifikovat situace, kdy některá rozhodnutí mohou činit rodiče samostatně (např. domluví-li se rodiče, že má dítě jednu domácnost jako „základní tábor“, pak rodič, který s ním v tomto prostředí žije, odpovídá za volbu volnočasových aktivit v daném místě. Nebo se mohou rodiče dohodnout na určitém „časovém rozvrhu“ péče o děti a pak je každý z rodičů odpovědný za volbu a zajištění volnočasové aktivity dítěte po dobu, co je dítě v jeho péči. V případě, že se na právním zastupování dítěte rodiče domlouvají, měli by být co nejkonkrétnější a dobře specifikovat, která rozhodnutí může činit každý rodič sám za sebe a která rozhodnutí mohou nadále činit společně a také to, jak a kdo zapojuje do rozhodování dítě samotné.

Oblasti života dítěte, ve kterých je nutný souhlas nebo jiná forma právního rozhodování rodiče/rodičů:

- Vzdělávání nebo obdobné typy péče o dítě (předškolní zařízení).
- Psychiatrické, psychologické nebo jiné obdobné poradenství v oblasti zdraví včetně potřeby terapie.
- Zdravotní péče – lékař, zubař, ortodontista nebo jiné oblasti týkající se zdraví dítěte (vyjma mimořádných situací).
- Mimoškolní aktivity, letní tábory, dovolené.

- Cestování, zejména do zahraničí (včetně vydávání cestovních dokladů).
- Zaměstnání, brigády, řidičský průkaz (starší děti).

Principem právní sdílené péče je důraz na odpovědnost obou rodičů při přijímání důležitých rozhodnutí v životě dítěte (vzdělávání, zdraví, celková pohoda a rozvoj dítěte). Jakákoliv forma fyzického zaopatření dítěte nesnižuje vliv jednoho či druhého rodiče při rozhodování o zásadních otázkách života dítěte. V případě sdílené péče má každý z rodičů stejná práva při rozhodování o výše uvedených aspektech života svých dětí, ale nemusí to vždy znamenat, že oba rodiče automaticky se vším souhlasí/nesouhlasí. Principem sdílené péče je, že rodiče v případě nesouhlasu o všech těchto otázkách diskutují ve snaze najít nejlepší společné rozhodnutí. Tyto diskuze mohou probíhat osobně, e-mailem, písemně nebo telefonicky, s využitím poradce či mediátora či případně si dopředu nastaví pravidla, jak budou při nesouhlasu v této oblasti postupovat.

S ohledem na to, že v rámci českého právního řádu je sdílená právní péče podstatou rodičovské odpovědnosti, je nezbytné hned od prvních návrhů na úpravu péče rodiče o tom informovat. Rodiče musejí být vedeni k tomu, aby akceptovali tato pravidla hry a hledali způsob, jak v nich fungovat, nikoliv jak je obcházet, měnit či nedodržovat. Rodiče (i v případě svěření dítěte do péče jednoho z rodičů) si musejí být vědomi toho, že v budoucnu budou nuceni tyto diskuze podstupovat, aby předešli situaci, kdy rozhodnutí v této oblasti bude za rodiče v případě jejich nedohody muset učinit soud. Rodiče by si měli uvědomit, že jejich neochota či neschopnost domluvit se v zájmu dítěte může být považována za projev nedostatku rodičovských kompetencí. A jakákoliv intervence do rodiny prostřednictvím soudního rozhodnutí nemusí vyhovovat ani jednomu z rodičů.

Zvláštní pozornost musí poradce Sdíleného rodičovství věnovat rodinám, ve kterých docházelo/dochází k partnerskému násilí, a tato situace je řešena v rámci separátní intervence (OSPOD, trestní řízení, vykazání agresora, aktivita probační a mediační služby, intervenčního centra atp.).

I v těchto případech je nutné respektovat, že:

- Oba rodiče mají právo na informace o životě dítěte.
- Oba rodiče mají právo na telefonický kontakt s dítětem.
- Oba rodiče mají právo na informace (nahlížení) do zdravotnické dokumentace dítěte a dokumentace týkající se vzdělávání.
- Oba rodiče mají k dispozici vzájemné kontakty (telefon, e-mail).

Způsob realizace těchto práv je nezbytné nastavit tak, aby práva zajišťovala bezpečí rodičů i dítěte.

Oblast č. 1 – místo, kde bude dítě žít

Fyzické zaopatření dítěte znamená rozhodnutí rodičů, kde bude dítě žít a kdo je odpovědný za každodenní péči a dohled nad dítětem. Při hledání nejvhodnějšího řešení fyzického zaopatření péče o děti by měli rodiče zvažovat některé zásadní okolnosti. Ani jeden z níže uvedených faktorů není důvodem pro, nebo proti konkrétnímu rozhodnutí, jen si rodiče musejí být vědomi, jak daná skutečnost ovlivní/může ovlivnit jejich dítě. A toto pak buď zapracovat přímo do rodičovského plánu, nebo zohlednit v rámci pomoci a podpory dítěte při akceptaci změn v jeho životě.

V oblasti fyzického zaopatření dítěte může být důležité zvážit:

Kde dítě žilo/žije doposud, tzn. jak způsob fyzické úpravy péče zasáhne do života dítěte, pro děti může být důležité:

- Samotné místo, kde dosud žilo/žije (některé děti nemají rády žádné změny a jsou silně fixované na místo a věci, které vnímají jako domov).
- Vztahy, které ho k danému místu vážou (rodinné i mimorodinné).
- Zda a jak bude mít dítě v místě, kde bude žít, své prostorové i sociální soukromí – čím jsou děti starší, tím pro ně může být vlastní soukromí důležité, děti také mohou rozlišovat (preferovat, či odmítat), zda s nimi v místě bydliště bude bydlet i nový partner/ka rodiče, případně polorodí či nevlastní sourozenci.
- Zda se bude moci v místě, kde bude žít, věnovat svým koníčkům (např. zda a s kým zůstane oblíbené domácí zvíře, zda bude moci hrát na hudební nástroj, sportovat atp.).

Jaký je věk dítěte (zejména z pohledu povinné školní docházky či dojíždění do střední školy):

- Pro rodiče může být případné stěhování (rozestěhování) motivováno mnohými objektivními a pochopitelnými důvody (sociálními – rodiče se například chtějí vrátit blíž ke své původní rodině, ekonomickými – rodiče si nemohou dovolit nadále hradit náklady na dosavadní bydlení nebo mají v jiném místě vhodnější pracovní možnosti, vztahovými – rodiče se stěhují blíže svým novým partnerům), přesto by rodiče měli především zvažovat, co bude případné stěhování znamenat pro jejich dítě a jak mu pomoci zvládnout všechny případné negativní souvislosti a adaptaci na všechny změny.

Zda má dítě nějaké zdravotní omezení, které musí být v rámci zajištění fyzické péče zohledněno:

- Zvl. dostupnost specifické zdravotní péče.
- Zdravotní nebo kompenzační pomůcky (např. zda je možné mít dvoje pomůcky s ohledem na finanční náročnost, podmínky zdravotních pojišťoven, bezbariérové uspořádání atp.).

Zda rodiče pracují na směny, případně jak často za prací cestují a jak to ovlivňuje možnosti fyzicky pečovat o děti

- Pracovní povinnosti rodiče nemohou být automatickou diskvalifikací jednoho rodiče ve fyzické péči o dítě, rodiče by však měli vždy své pracovní povinnosti sladovat s potřebami dítěte, nikoliv naopak (dítě potřebuje předvídatelnost, srozumitelnost a konzistenci ve **svém** životě).

Jaká je vzdálenost bydlišť obou rodičů

- Rodiče (nikoliv dítě) rozhodují o tom, kde budou bydlet a jak vzdálená budou jejich bydliště, pokud se z jakýchkoliv důvodů rozhodnou pro život na větší vzdálenost, musejí si uvědomit, že dyskomfortu, který je tím způsoben, vystavují především svoje dítě (pro děti může být těžká nikoliv situace dvou domovů, ale obtíže spojené s náročností přesunů, při větší vzdálenosti se také snižuje přirozená propustnost životů obou rodičů – např. dostupnost rodiče, když ho dítě potřebuje, účast rodiče na školních i mimoškolních aktivitách dítěte atp.).

V programu Sdíleného rodičovství není závazně dána terminologie či formulace, jak rodiče oblast zajištění fyzické péče pojmenují – mohou používat pojmy jako „péče“, „domov“, „bydliště“, čas trávený s dítětem, rodičovský rozvrh. Pomozte rodičům najít pojmenování, které jim bude nejvíce vyhovovat, protože i to, jakými slovy o své situaci, vztazích, životě a svém dítěti mluví, ovlivňuje, jak se při tom cítí. Klíči k úspěchu jsou vyváženost, férovost a transparentnost i v používaném slovníku.

Místo (místa), kde bude dítě žít, by podle konceptu Sdíleného rodičovství mělo splňovat následující kritéria:

- Dítě má k dispozici prostor a vybavení odpovídající jeho věku a potřebám.
- Dítě se může v prostorech zabydlet a ani v jednom z prostorů (bez ohledu na délku pobytu dítěte) se necítí jako na návštěvě.
- Prostředí má podporovat budování a prohlubování vztahu s dítětem s ohledem na jeho věk (předškoláci – péče, školáci – společné zážitky a zkušenosti, adolescenti – soukromí a sdílení).

Občas se v souvislosti s uspořádáním péče nebo v soudních rozsudcích používají slova jako „adekvátní“ nebo „odpovídající“ čas s dítětem. Rozhodnutí, zda budou rodiče tyto pojmy používat, je na nich. V některých případech tato pojmenování fungují, v jiných působí konflikty a/nebo spory. Pro obě strany (a především dítě) je vhodné, pokud se rodiče domluví na jasném a detailním rozvrhu, jak bude probíhat fyzická péče o děti, aniž by tomuto uspořádání museli dávat přesné pojmenování. Rodiče by měli od počátku myslet na to, že pokud se změní podmínky jejich života či života dítěte a domluvené uspořádání přestane fungovat, je potřeba promyslet změnu plánu či požádat o pomoc při hledání lepšího řešení.

Je samozřejmé, že v případě závažných neshod nebo nedodržování pravidel plánu může jeden z rodičů nebo dítě požádat o rozhodnutí soud. Rodiče si však musejí uvědomit, že kdykoliv do řešení jejich situace vstupuje soud, znamená to značný průnik do jejich soukromí, a především soukromí jejich dítěte. A také to, že soudní rozhodnutí může být nepříjemné či omezující pro jednoho, druhého a mnohdy oba rodiče a soud nemusí vyhovět jejich návrhu.

Rodiče se tedy mohou v rámci plánu sdílené péče dohodnout na následujícím:

Varianta A)

Potřeby našeho dítěte budou nejlépe naplněny, pokud bude ve společné péči, což znamená: .....(popis situace)

Varianta B)

Potřeby našeho dítěte budou nejlépe naplněny, pokud bude ve střídavé péči, což znamená: .....(popis situace včetně rozvrhu přechodů mezi oběma rodiči)

Varianta C)

Potřeby našeho dítěte budou nejlépe naplněny, pokud bude v péči ☐ matky, ☐ otce a ☐ matku, ☐ otce bude navštěvovat v souladu s následujícím rozvrhem

Pokud se rodiče domluví na variantě C) – je nezbytné, aby rodiče v rámci plánu sdílené péče pokračovali k sekci, v jejímž rámci se domluví na tom, jak zajistí fyzickou, emocionální a sociální přítomnost druhého rodiče v životě dítěte.

Upozornění: Rozhodnutí o tom, kolik času dítě stráví v péči jednoho/ druhého rodiče, může mít finanční důsledky (např. možnosti daňových odpočtů, stanovení výživného, čerpání sociálních dávek – více viz materiál Sdílené rodičovství pro rodiče).

Oblast č. 2 – předávání/přemísťování dítěte

Ať už se rodiče rozhodnou pro jakoukoliv formu úpravy fyzické péče o dítě, je nutné domluvit se i na způsobu, jak si budou dítě předávat. Byť je tato oblast velmi důležitá, pro některé rodiče není žádnou komplikací a nepotřebují detailní úpravu. Naopak pro některé rodiče může být právě toto téma velmi komplikované a zraňující. Pro některé děti se způsob předávání (v případě konfliktního vztahu mezi rodiči) může stát zdrojem zásadních traumatických zkušeností. Je tedy potřeba s rodiči probrat, jak detailně potřebují upravit tuto sekci rodičovského plánu. V případě, že jsou rodiče schopni definovat základní parametry předávání/přebírání dítěte, měli by si uvědomit, že reálné životní situace vyžadují jistou míru flexibility a jakékoliv obstrukce, schválnosti nebo konflikty během těchto událostí výrazně zraňují především dítě samotné.

Když promyšlejší rodiče svůj rodičovský plán, měli by zvážit, jak často během týdne (měsíce) bude dítě přecházet mezi jejich domovy (může být upraveno již v rámci střídavé péče nebo svěření do péče jednoho z rodičů a zajištění pravidelného kontaktu s druhým rodičem). V této souvislosti je důležité zohlednit a projednat následující okolnosti:

- Jak vzdálené jsou domovy rodičů?
- Kdo a jak bude zajišťovat cestování dětí mezi domovy (včetně toho, zda mohou děti vzhledem ke svému věku cestovat samy a kdo ponese náklady na dopravu dítěte k/od rodiče)?
- Jak ovlivní místo bydliště jednoho/druhého rodiče cestování dítěte do školy, na kroužky, k lékaři a jak to bude zajištěno?
- Jaké jsou pracovní podmínky rodiče (směny, služební cesty, dojíždění) a jak mohou ovlivňovat čas, který tráví s dítětem? A jak mohou v této souvislosti zajistit přesuny dětí mezi dvěma domovy?
- Jaký má dítě školní rozvrh a povinnosti, případně zájmové aktivity a jak je to nezbytné promítnout do předávání dítěte (např. v případě střídavé péče, kdo a jak zajistí přesun hokejové výbavy dítěte, které se této aktivitě věnuje v obou rodičovských prostředích)?
- Zda může rodič zplnomocnit jinou osobu pro vyzvednutí dítěte (je jedno, zda z neutrálního prostředí, či bydliště jednoho z rodičů). Podmínkou by vždy mělo být, že dítě se s touto osobou má znát a je o této situaci adekvátně informováno. Zda na tom musí být předem shoda rodičů, nebo je to čistě na rozhodnutí rodiče, který je odpovědný za převzetí/předání dítěte (např. zda dítě ve škole může vyzvednout babička, chůva, nový partner/ka, rodiče) se souhlasem, nebo bez souhlasu druhého rodiče.
- Zohledňuje dostatečně způsob přemísťování dětí mezi domovy

rodičů potřebu dětí být v kontaktu se svými vrstevníky nebo jinými blízkými (např. žijí-li rodiče velmi daleko, dítě může přesuny trávit neúměrné množství času na úkor doby, kdy by mohlo být se svými kamarády).

Dětem (zejména mladším dětem) velmi pomáhá, pokud je plán přechodů mezi domovy rodičů, jakožto i způsob, jak toto probíhá, jasný a předvídatelný. Pokud je dítě v péči jednoho z rodičů (zejména v případě mladších dětí), je pro děti méně stresující, pokud je tento rodič dopraví k druhému rodiči (nebo na domluvené neutrální místo), příchod druhého rodiče se tak nestává „narušitelem“ času a aktivity dítěte. V případě přímého kontaktu mezi oběma rodiči je nezbytné, aby se oba rodiče zdrželi jakéhokoli konfliktního jednání a k setkání přistupovali jako k obchodní schůzce (viz výše doporučení ke komunikaci rodičů).

Je-li pro rodiče náročné, aby byli fyzicky přítomni při předávání dítěte, je vhodné zvolit způsob, který to minimalizuje.

Možná řešení:

- Dítě je předáváno prostřednictvím jiné blízké osoby, která je pro všechny strany akceptovatelná.
- Dítě si rodiče předávají přirozeně v rámci docházky do školky, školy, volnočasové aktivity (tzn. ráno dítě přivede do školky jeden z rodičů, odpoledne si ho vyzvedne druhý rodič). Tento způsob minimalizuje i případnou stigmatizaci dítěte, protože i v úplných rodinách je často přivádění/odvádění dítěte do školky nebo volnočasových aktivit zajišťováno prostřednictvím obou rodičů podle jejich možností.

Oděv a medikace

Rodič musí dítě předat druhému rodiči adekvátně oblečené a s potřebnou medikací (tam i zpět). V případě oblečení je potřeba rovněž respektovat vkus a preference dítěte a zachovávat jeho důstojnost. Rozdělování oblečení podle toho, který z rodičů ho pořídil, případně verbální, či neverbální kritika vhodnosti, kvality, čistoty oblečení, je dalším potenciálně velmi zraňujícím momentem rozpadu rodiny. Zdůrazňujte, že v zájmu potřeb dítěte bude vždy nutná jistá míra flexibility a nadhledu. Například možná bude nutné přehodnotit čas, jenž tráví dítě s jedním rodičem, jestliže se má v tomto čase konat sportovní událost, za niž je odpovědný druhý rodič.

Plán předávání dítěte

Doprava:

- ☐ matka ☐ otec zajistí přepravu dítěte
- ☐ matka ☐ otec se střídají v přepravě dítěte.....(jak)
- ☐ Jinak.....

Způsob předávání dítěte:

- ☐ Předání dítěte probíhá v domově matky, otce, pokud se rodiče nedohodnou na jiném místě
- ☐ Předávání dítěte může být .....(kde)
- ☐ Předání dítěte musí probíhat podle dohodnutého časového rozvrhu. Každý z rodičů musí zajistit, aby byl včas na předání/převzetí dítěte a dítě bylo řádně připravené. Pokud se rodič zpozdí o více než 30 minut bez domluvy s druhým rodičem, může tento zajistit náhradní program pro dítě.
- ☐ Jiné.....např. dítě rodič vyzvedne ve školce, ale předá rodiči atp.
- ☐ Předání dítěte může být zajištěno i jinou osobou
  - ☐ ANO (jakou.....)
  - ☐ NE
- ☐ Může toto rozhodnutí učinit rodič sám
- ☐ ANO
- ☐ NE (musí mít souhlas druhého rodiče)

Oblast 3 – časový harmonogram plánu sdílené péče pro všední dny

Základním východiskem programu Sdíleného rodičovství je zachování fyzické, emocionální a sociální přítomnosti obou rodičů v životě dítěte. Tato podmínka by měla být prostřednictvím plánu sdílené péče naplněna bez ohledu na to, pro jaký typ fyzického zaopatření dítěte se rodiče rozhodnou (viz oblast 1). V případě, kdy se rodiče rozhodnou pro společnou péči, lze zároveň předpokládat, že jsou schopni dohody v hlavních i dílčích oblastech, která jim umožní skutečně společně o dítě pečovat a zaručit mu dostatek kontaktu s oběma rodiči.

V případě, kdy se rodiče rozhodnou pro střídavou péči, eventuálně je-li dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, je důležité, aby si dojednali

četnost, délku i průběh času, který dítě tráví se svými rodiči. Uspořádání času by mělo umožňovat budovat, rozvíjet a prožívat vztah s oběma rodiči, případně dalšími blízkými osobami. Způsob formování vztahu dítěte a rodiče je odvislý od věku dítěte a **dosavadního** uspořádání (viz budování vztahu – předškoláci prostřednictvím péče, školáci prostřednictvím společných zážitků a zkušeností, dospívající prostřednictvím sdílení) a těmto charakteristikám by měl odpovídat i časový plán péče.

Obecná upozornění

Děti předškolního věku:

- Potřebují, aby o ně blízké osoby pečovaly (v co nejširším možném rozsahu pečujících úkonů).
- Zvládnou odloučení od druhého rodiče v řádu dnů (tzn. že rodiče by si dítě měli předávat v rámci střídavé péče po třech až čtyřech dnech, v případě, kdy je dítě v péči jednoho rodiče, mělo by mít v intervalu tří až čtyř dnů možnost, aby o něj druhý rodič pečoval).
- Nejsou schopné (nebo jen velmi omezeně) udržovat vztahy na dálku, takže telefonování, skypování atp. není plnohodnotnou náhradou blízkého vztahu.

Děti školního věku

- Potřebují, aby o ně blízké osoby nejen pečovaly, ale měly možnost s nimi zažívat i co nejširší možné spektrum zážitků a zkušeností.
- Zvládnou odloučení od rodiče v řádu týdne, ale v mezidobí potřebují pravidelný osobní kontakt s druhým rodičem.
- Telefonování, skypování atp. lze vnímat jako doplněk k pravidelné osobní péči rodiče.

Adolescenti

- Potřebují podporu, dohled a vedení a možnost v rámci vztahu s rodičem sdílet svůj život.
- Mohou preferovat jednu domácí základnu s ohledem na potřebu soukromí.
- Jsou schopní udržovat hluboké, blízké vztahy na dálku.

Každodenní fyzická péče o dítě (tedy i sdílení péče oběma rodiči, byť v různých intervalech) má být pro dítě předvídatelná a stabilní. Některé dítě (děti) zvládnou časté změny rodičovského prostředí bez jakýchkoliv problémů, pro jiné dítě/děti je lepší, pokud mají jednu domácnost jako „základní tábor“. Když rodiče řeší způsob uspořádání péče, musejí zvažovat, co je nejlepší pro jejich dítě (sourozenci mohou mít jiné potřeby).

Základní parametry péče, které je nutné dodržovat v obou rodičovských prostředích:

- Pravidelný denní režim (stravování, odpočinek, hygiena).
- Podpora při přípravě do školy.
- Možnost účasti na volnočasových aktivitách.
- Příležitost pro neřízený volný čas a kontakt s vrstevníky (podle věku a potřeb dítěte).

V situaci rozpadu rodiny dochází k mnoha změnám v rodinném a vztahovém uspořádání, a byť je vždy nutné v počátku zohledňovat, jak probíhala fyzická péče o dítě do této doby, není možné pouze fixovat dosavadní stav. Ve většině rodin si rodiče péči o děti dělí. Zejména jsou-li děti malé, ji více zajišťuje jeden z rodičů. V ČR i s ohledem na konstrukci rodičovského příspěvku jsou to častěji matky. Tato skutečnost však nemůže být důvodem pro to, aby po rozpadu rodičovského vztahu byl automaticky jeden z rodičů na základě dosavadního uspořádání upřednostňován, či druhý upozadován.

Pokud se jeden rodič do péče o dítě/děti doposud zapojoval méně aktivně, je potřeba vytvářet podmínky pro to, aby se mohl do péče zapojit více. Jedná se o nutné změny jak na straně rodiče, který doposud pečoval „méně“ – např. úpravou pracovních podmínek, osvojení si dovedností potřebných k péči o dítě (zejména jedná-li se o velmi malé děti nebo děti se specifickými potřebami). Ke změnám však musí dojít i na straně rodiče, který doposud převážně zajišťoval péči – především v akceptaci druhého rodiče a podpoře osvojování si potřebných dovedností.

Došlo-li k přerušení soužití dítěte a jednoho z rodičů, může být v počátku důležité podpořit znovuoobnovení tohoto vztahu²². Toto lze prostřednictvím následujících možností:

- Návštěvy – kontakty: „návštěvou“ se někdy nazývá pobyt dítěte u rodiče, který má dítě v péči výrazně méně než polovinu (většinu) času. Cílem Sdíleného rodičovství je, aby se děti cítily u obou rodičů jako doma, nikoliv na návštěvě. V případech nevyváženého času péče o dítě ze strany rodičů pomáhá, pokud jejich setkávání probíhají na základě detailního plánu kontaktů, který je vhodnou prevencí konfliktů a nedorozumění. Tzn. že poradce pomůže rodiči naplánovat, jak by měly kontakty probíhat s ohledem na věk a potřeby dítěte (např. denní režim u předškoláků, stravování, spánek během dne, volba volnočasových aktivit).

---

²² Tento postup může být považován pouze za dočasný, nelze ho považovat za trvalé řešení vztahu dítěte a jeho rodiče. Také se nejedná o postupy, které se volí v případech, kdy rodič dítě ohrožuje, nebo je podezření, že by ho mohl ohrožovat.

- Podporované kontakty: tento způsob uspořádání setkávání rodiče a dítěte může být využit v případě, kdy je nutné zajistit dítěti pocit bezpečí a pohody. Podporované kontakty mají být využívány, potřebuje-li to dítě, nikoliv jako nástroj řešení konfliktů mezi rodiči. Rovněž není možné využívat jako nástroj kontroly jednoho z rodičů iniciovaný druhým rodičem. Podporu při kontaktu rodiče a dítěte může zajišťovat jakákoliv dospělá fyzická osoba (třeba i druhý rodič) nebo odborník. Podporu dítěte v mladším věku může též poskytnout primární pečující rodič svojí osobní přítomností nebo tím, že umožní realizaci kontaktu druhého rodiče ve své domácnosti. Podporované kontakty mají smysl jen v řádu dnů/týdnů a se stanovením jasného cíle.

Je-li podezření na ohrožení dítěte, může být volena forma asistovaných kontaktů a ve výjimečných případech i rodiči kontakt s dítětem zakázán.

V obou případech se jedná o situace, kdy je dítě vyhodnoceno jako ohrožené a omezení, která jsou vůči němu směřována, musejí vycházet z postupu OSPOD (hodnocení rizik a IPOD) a soudního rozhodnutí.

Každopádně v případě asistovaných kontaktů je zcela nezbytné, aby stanovená služba měla jasnou metodiku a byl určen plán na její realizaci v daném případě. Musejí být též stanoveny cíle, které jsou průběžně vyhodnocovány. Také musí být dán časový limit programu a maximální počet setkání. Musí též být naplánováno, co se bude dít dále, když tento program nedosáhne stanoveného cíle.

Doporučený postup pro vyjednávání této části plánu s rodiči

Rodiče by měli vědět, že způsob uspořádání je skutečně jen na nich a může existovat skoro v nekonečném množství variací. Některé dítě (dětí) tráví školní dny v jedné domácnosti a o víkendech jsou v druhé, některé tráví více času během školního roku v jedné domácnosti a více času o prázdninách v druhé domácnosti, některé děti žijí v obou domácnostech v souladu s pravidelným rozvrhem. Vždy je potřeba zvažovat věk a individuální potřeby dítěte, ale i pracovní podmínky rodiče (např. práce na směny, služební cesty, dopravní dostupnost atp.). Doporučuje se, aby si nejprve každý z rodičů sepsal návrh časového uspořádání včetně důvodů, proč danou variantu preferuje. Při právě časového harmonogramu mohou rodiče postupovat následně:

- Sepište dny/časy, kdy bude dítě s jedním a druhým rodičem.

NEBO

- Sepište dny/časy, kdy bude dítě s vámi.

Poučení rodičů – občanský zákoník – pro poradce

§ 885

Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavře manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.

Vodítkem pro poradce, jak dále návrhy rodičů usměrňovat, je především to, zda důvody pro volbu dané varianty vycházejí z potřeb dítěte, nebo preference rodiče (samozřejmě jsou v návrzích rodičů zohledněny pracovní podmínky nebo soukromé závazky). Obecně není dobré, jestliže rodič zařizuje dítěti mimořádné aktivity, které se budou konat mimo „jeho čas“, bez souhlasu druhého rodiče, protože tak mu odebrává čas s dítětem.

Oblast č. 4 – kontakt dítěte s rodičem během doby, kdy je u druhého rodiče

Pro některé rodiče může být důležité domluvit si, jak budou v kontaktu s dítětem po dobu pobytu u druhého rodiče (bez ohledu na četnost a délku pobytu u druhého rodiče). Jestliže rodiče spatřují potenciální potíže v možnostech a způsobu komunikace mezi dítětem a druhým rodičem, s nímž momentálně není, může být důležité nastavit jasná pravidla pro tento kontakt.

V případech, kdy tato pravidla nejsou zřejmá, mohou nastat nedorozumění

v podobě „nabourávání se“ jednoho rodiče do času rodiče druhého. Tento kontakt by měl vždy odpovídat potřebám dítěte, nikoliv rodiče (tzn. kontakt má poskytovat podporu a blízkost dítěte k rodiči, nikoliv řešit stesk či úzkost rodiče, který v daný okamžik nemá dítě u sebe). Schopnost vést dítě k osamostatňování (přiměřeně jeho věku), zejména je-li v péči jiné blízké osoby, a tedy v bezpečí, je projevem zralosti a rodičovské kompetence. Pokud rodič po dobu nepřítomnosti dítěte zažívá stesk, úzkost nebo obavy, měl by to řešit využitím odborné pomoci pro dospělé.

Je potřeba:

- Rozhodnout, jaký přístup bude mít dítě k telefonu/PC (kdy, jak často, k jakému přístroji, kdo ho hradí).
- Domluvit se, kdo iniciuje kontakt (tzn. pokud dítě nevolá/nepíše, druhý rodič to respektuje a kontakt nenavazuje).
- Uvědomte si, že některé děti, přestože nemají potíže trávit čas se svým rodičem, mohou být našťvané (podrážděné, tesklivé) jen tím, že slyší hlas druhého rodiče v telefonu. Pro jiné dítě to není problém a rád s rodičem sdílí i aktivity, které prožívá s druhým rodičem.

Vždy je především potřeba myslet na to, co bude nejlepší pro dítě, nikoliv na to, co preferují rodiče. Dítě by mělo mít příležitost sdílet s druhým rodičem své zážitky, nikoliv být rodičem vyslýcháno, kontrolováno či zúzkostňováno.

Důležité upozornění: Dítě (děti) obecně rády dostávají i posílají poštu a vzkazy (nejen dopisy, ale i SMS, MMS, fotky atp.). Dítě může chtít sdílet svůj život s druhým rodičem a je vhodné posilovat vztah vzájemným zasíláním SMS, MMS, obrázků, pohlednic, časopisů, fotografií, nálepek a dopisů. Tyto vzkazy dávají dítěti pocit důležitosti a zajišťují sociální přítomnost rodiče v životě dítěte i v době odloučení. Děti si také mohou přát konzultovat s rodičem úkoly (e-mail, Skype) nebo si přejít sdílet s ním své diplomy, výkresy, výrobky atp.

Pro rodiče tedy může být důležité ujasnit si:

- Zda, jakou formou, jak často a v jakém čase bude dítě v kontaktu s druhým rodičem (v případě, kdy rodiče mezi sebou nemají žádný konflikt, není to nutné upravovat, protože budou vycházet z potřeb svých dětí).
- Kdo bude iniciovat tento kontakt – tedy zda dítě, či rodič.
- Jak postupovat v případě, že omezení užívání telefonu či PC je jednou z užívaných výchovných metod.

Plán kontaktů dítěte a rodiče

Shodli jsme se, že:

☐ Oba rodiče jsou povinni zajistit funkčnost telefonu nebo jiných zařízení, která jsou určena pro komunikaci s dětmi.

☐ Děti mohou kontaktovat svého rodiče, kdykoliv chtějí.

☐ Děti a rodiče spolu mohou hovořit alespoň třikrát týdně ve vhodné denní době.

☐ Děti a rodiče si mohou telefonovat v následujících časech:

.....

☐ Pokud rodič nezastihne dítě doma, je druhý rodič povinen pomoci dítěti znovu navázat kontakt s rodičem.

☐ Vhodnými časy pro volání rodiče a dítěte jsou:

.....

☐ Shodli jsme se, že telefonní hovory a jiná komunikace nesmějí být monitorovány druhým rodičem.

☐ Jiné.....

☐ Shodli jsme se, že naše dítě (děti) obdrží veškerou poštu a balíky od druhého rodiče.

☐ Shodli jsme se, že naše dítě (děti) a druhý rodič může komunikovat prostřednictvím e-mailu, pokud má dítě k dispozici počítač.

☐ Shodli jsme se, že rodiče mohou posílat zvukové i obrazové záznamy.

Zda bude samostatně řešena otázka kontaktu s dalšími blízkými osobami a jak.

Oblast č. 5 – časový harmonogram plánu sdílené péče pro sváteční dny a mimořádné události

I v případě jakéhokoliv uspořádání fyzické péče o dítě/děti v rámci běžných dní je dobré samostatně prodiskutovat i otázku svátečních nebo výjimečných dní. Rodiče by si měli uvědomit, že dítě bez ohledu na kvalitu vztahu mezi rodiči pravděpodobně touží po tom, užít si volné a sváteční dny s oběma svými rodiči, a je potřeba mu v tom co nejvíce pomoci. I v tomto ohledu by plán měl brát ohledy především na potřeby, zájmy a názory dětí, nikoliv představy rodičů.

Prázdniny či volné/sváteční dny jsou velmi významné pro děti školního věku, protože si již uvědomují jejich význam. Mladší děti většinou nerozumějí rozdílu mezi pracovními a volnými/svátečními dny (rodiče by

neměli na tyto situace nahlížet jen z pohledu dospělého – např. důsledné střídání dětí během Vánoc nebo Velikonoc může být pro děti nepřijemné.) Pokud dítě podstatnou část svátečního dne stráví cestováním, moc si je pravděpodobně neužije. Přitom by bylo možné situaci vyřešit tím, že je dítě oslaví v klidu s každým rodičem zvlášť ve více dnech. Dospívající naopak mnohdy preferují, pokud mohou alespoň část prázdnin či volných dní strávit podle svých preferencí a někdy i bez svých rodičů. Rodiče by si měli uvědomit, že někdy volí „dělení svátečních dní“ nikoliv v zájmu dítěte, ale ze strachu z vlastní samoty, stesku nebo touhy naplnit své představy ideálních svátků. I po dobu, kdy je dítě během prázdnin nebo svátečních dní s jedním rodičem, může mít potřebu udržovat kontakt s druhým rodičem (domluvte se na způsobu a frekvenci volání, Skypu, Facebooku atp.).

Také by rodiče měli být vedeni k tomu, aby bez ohledu na možné vzájemné konflikty vnímali, že jejich dítě může potřebovat pomoc nebo radu při výběru dárků pro druhého rodiče, plánování volnočasových aktivit s druhým rodičem atp. Rodiče by v tom měli pomoci tak, jak nejlépe umějí, protože je to důležité pro jejich dítě.

Při plánování dovolených a jiných volnočasových aktivit musejí oba rodiče brát ohledy na školní povinnosti dítěte nebo jeho významné volnočasové aktivity podle preference dítěte (např. sportovní soustředění, letní tábor atd.). Pro dítě je důležité, aby se rodiče na prázdninovém programu včas domlouvali, navzájem se informovali o termínu a místě, kde dítě tráví prázdniny, a domluvili se na kontaktu dítěte/rodiče a vše zároveň vysvětlili i dítěti.

Možnosti uspořádání péče o děti během prázdnin či volných dní

Rozdělení: víkendy a dovolené se dělí mezi oba rodiče (nemusí být přesně 50 : 50).

Střídavé: jeden rok dítě tráví prázdniny s jedním rodičem, druhý rok s druhým (v českých podmínkách např. jarní prázdniny).

Náhradní: rodič, který není v kontaktu s dítětem, protože to je na dovolené s druhým rodičem, má po návratu možnost nahradit neuskutečněné setkání v plném rozsahu.

V souladu s běžným režimem: časový harmonogram je během prázdninových, volných či svátečních dní realizován v souladu s běžným časovým rozvrhem.

Seznam svátečních dní, které si chtějí rodiče domluvit:

- Narozeniny dítěte.
- Narozeniny rodičů.
- Narozeniny sourozenců.
- Narozeniny dalších blízkých osob.
- Vánoční svátky (jednotlivé dny).
- Velikonoce.
- Náboženské svátky, pokud je rodina slaví.
- Jiné (Den matek, Den otců...).

Poznámka: V soudní praxi se dále upravují jarní prázdniny, letní prázdniny, případně podzimní prázdniny. Současně je třeba dát pozor na formulaci prázdniny x svátky, neboť si ji každý z rodičů může vyložit po svém – jeví se jako vhodnější upravit prázdniny jako celek, např. vánoční, velikonoční apod., když svátky jako takové s rozsahem prázdnin nemusejí korespondovat. Jako vhodné se dále jeví užití formulací souvislé dny, ne navazující dny apod., když i zde vznikají mezi rodiči různé výklady, které mohou zapříčinit konflikt.

Oblast č. 6 – stěhování, změna bydliště dítěte

Jak jsme již uvedli výše v textu, rozpad rodiny pro mnohé děti znamená stěhování (změnu místa, kde do rozpadu rodičovského vztahu žily). Ke stěhování nemusí docházet ihned po rozpadu rodiny, ale někdy se k němu rodiče rozhodnou i po dohodě/rozhodnutí o fyzickém zaopatření dítěte. V některých rodinách se jedná o situace, které vyplynou z dalšího života rodičů (ekonomické důvody, pracovní nabídky, nový partnerský vztah), přesto jakékoliv další změny v této oblasti mohou dítě výrazně ovlivnit. Ať už proto, že je pro ně zátěží samotná změna bydliště, ale také proto, že stěhování může výrazným způsobem zasáhnout do způsobu, jak rodiče sdílejí péči o dítě (např. změnou vzdálenosti mezi bydlišti dítěte). Někteří rodiče bohužel volí stěhování jako záměrnou strategii, kterou chtějí zvrátit či ovlivnit rozhodnutí o fyzickém zaopatření dítěte, se kterým nesouhlasí (např. rodiče, kteří nesouhlasí se střídavou péčí, mění fyzické podmínky života dítěte, jejichž prostřednictvím se snaží dosáhnout ztížení výkonu střídavé péče a následně i změny tohoto uspořádání péče o dítě).

Rodiče musejí být od úvodních fází úpravy poměrů k dítěti vedeni k pochopení toho, jak je pro dítě zásadní, aby byl rodičovský plán stabilní a umožňoval mu žít s pocitem předvídatelné budoucnosti.

Upozornění pro rodiče: Jestliže se rodiče předem nedohodnou, jak budou postupovat, pokud se jeden rodič rozhodne odstěhovat na jiné místo, než žije nyní, vystavují dítě velkému stresu a nejdou v jeho zájmu. Jakákoliv jednostranná rozhodnutí, která zároveň mění zásadně parametry toho, jak rodiče mohou realizovat principy Sdíleného rodičovství (např. zásadní změna vzdálenosti mezi bydlišti rodičů, která má vliv na školní docházku dítěte nebo délku přesunů dítěte mezi bydlišti rodičů), jsou projevem nedostatečného pochopení potřeb dítěte, a tedy i nedostatku rodičovské odpovědnosti.

Je proto vhodné, aby si rodiče předem dohodli postup, jak budou řešit situaci, kdy se jeden z rodičů rozhodne odstěhovat. Součástí dohody by měla být minimální lhůta k oznámení tohoto záměru druhému rodiči (doporučuje se minimálně 120 dní) i způsob, jak do rozhodování zapojit dítě. Lhůta by měla umožňovat vytvořit nový plán péče, případně požádat soud o změnu úpravy poměrů. V rámci nového uspořádání péče je taktéž důležité upravit, jak ovlivní přesun dítěte čas, který může strávit se svým rodičem (např. pokud má jeden rodič dítě ve výhradní péči a rozhodne se odstěhovat, nemůže být krácena doba, kdy je dítě s druhým rodičem na úkor času, které dítě stráví na cestě), zda dítě může absolvovat cestu samo, nebo potřebuje doprovod, kdo ponese náklady na dopravu dítěte/případně jeho doprovodu.

Doporučení pro případ stěhování rodičů:

- ☐ Rodič, který se rozhodne změnit bydliště a touto změnou zároveň výrazně zasáhne do možnosti plnit dosavadní způsob uspořádání péče (vzdálenost, školní docházka, délka dojíždění mezi bydlišti rodičů), musí dát minimálně 120 dní předem vědět druhému rodiči o svém záměru.
- ☐ Rodič, který se rozhodne přestěhovat, musí dát minimálně..... dní předem vědět druhému rodiči o svém záměru.
- ☐ Zavazujeme se, že po oznámení o záměru o změně bydliště jednoho z rodičů uzavřeme novou dohodu nebo požádáme o úpravu soud.
- ☐ Žádost o změnu úpravy poměrů k dětem mohou soudu podat z důvodů stěhování oba rodiče.
- ☐ Do doby, než je uzavřena dohoda o změně péče o dítě nebo než o změně rozhodne soud, nemůže se rodič s dítětem odstěhovat.

Oblast č. 7 – cestování s dítětem mimo místo bydliště

Cestování s dítětem v rámci prázdnin, dovolených nebo svátečních dní je běžnou součástí života většiny rodin/dětí, a to jak tuzemské, tak zahraniční cestování. Rodiče se mohou domluvit, jak dlouhé vycestování považují čistě za rozhodnutí jednoho či druhého rodiče (doporučená lhůta je dva až tři týdny). V případě cest do zahraničí delších než dva až tři dny by měl být druhý rodič informován vždy. Přestože cestování je běžným způsobem trávení volného času, může se pro některé rozpadající se rodiny stát zdrojem značných konfliktů.²³ Rodiče by si měli uvědomit, že i v těchto případech musejí jednat v zájmu dítěte. Například rodič by neměl dítě „schválně“ přihlásit na tábor v době, kdy má být u druhého rodiče, nebo by naopak pobyt dítěte u rodiče neměl dítě vyčlenit ze soustředění oblíbeného sportovního oddílu.

Rodiče si mohou vybrat mezi dvěma základními přístupy:

- Rodiče se společně domlouvají na tom, kdy, jak a s kým bude dítě cestovat mimo místo svého bydliště (a nerozlišují, u koho má v tomto období dítě být, nemají-li rodiče adekvátní podíl péče, je možné dohodnout náhradu za tento čas).
- O cestování rozhoduje samostatně rodič, který má dítě v péči v časovém rozsahu, který vyplývá z fyzického uspořádání péče a dohody o sdílení času s dítětem (v tomto případě je pouze povinen druhému rodiči tuto skutečnost oznámit).

Příklady toho, jak upravit cestování s dítětem:

☐ Souhlasím s tím, aby rodič během doby, kdy má dítě ve své péči, s ním cestoval do zahraničí. O svém úmyslu informuje nejpozději ..... dní předem druhého rodiče. Seznámí ho s plánem cesty a způsobem, jak bude moci udržovat dítě kontakt s druhým rodičem.

☐ Shodli jsme se, že naše dítě (děti) mohou cestovat s dalšími osobami (sportovní tým, školní aktivity nebo mimoškolní aktivity, další příbuzní). O tom rozhoduje rodič, který má podle rozvrhu dítě v péči. Jsme si vědomi, že pokud naše dítě (děti) jsou zapojeny do speciálních školních nebo mimoškolních aktivit, může být v jejich nejlepším zájmu, aby se dítě mohlo těchto aktivit účastnit, ať už je v péči kteréhokoliv rodiče.

☐ Shodli jsme se, že pokud bude naše dítě (děti) cestovat s jinými osobami déle než .....dní, budeme se navzájem informovat o těchto aktivitách.

²³ Specifickým případem jsou rodiny, ve kterých je jeden z rodičů cizincem a může hrozit nebezpečí (případně se jeden z rodičů obává), že by druhý rodič mohl s dítětem odjet do zahraničí a už se nevrátit. V tomto případě je dobré konzultovat tuto část plánu Sdíleného rodičovství s právníkem.

Oblast č. 8 – sdílení informací a rozhodování v záležitostech týkajících se dítěte

Podle české právní úpravy nemá fyzické uspořádání péče o dítě vliv na právní odpovědnost rodičů podílet se na výchově dítěte. Tuto rodičovskou kompetenci může omezit jen soud a jen je-li to v zájmu dítěte. Rodiče jsou povinni si vzájemně sdílet vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů, a společně rozhodovat v záležitostech týkajících se dítěte. Poradce programu Sdíleného rodičovství vede rodiče k tomu, aby pochopili, že rozpadem partnerského vztahu teprve začíná dlouhé období, ve kterém budou i nadále nuceni sdílet informace týkající se dítěte a činit společná rozhodnutí. Omezování jednoho z rodičů v přístupu k informacím nebo rozhodování o dítěti je projevem nedostatku rodičovských kompetencí rodiče, který toto činí.

Pro některé rodiny může být důležité mít jasná a detailní pravidla, která upravují, jak budou vzájemně sdílet informace týkající se dítěte. Dobrá komunikace je důležitá pro pozitivní spoluvýchovný vztah. Informace, které by spolu měli rodiče vždy sdílet, zahrnují především následující oblasti:

- Vzdělání včetně plnění školních povinností, úkolů, projektů, chování dítěte ve školním prostředí.
- Zdraví včetně stomatologické, rehabilitační, logopedické a další obdobné péče.
- Odborné poradenství (pedagogicko-psychologické, poradenství pro volbu povolání atp.).

Tyto informace mají rodiče nejen sdílet, ale každý z nich má právo tato témata přímo konzultovat s lékaři, pedagogy, konzultanty v každé organizaci, se kterou spolupracujeme v zájmu dítěte.

Je důležité si uvědomit, že některá běžná a „nenápadná“ rozhodnutí mohou výrazným způsobem zasahovat do životní pohody dítěte, jedná se například o to:

- Kdo bude kupovat oblečení, sportovní vybavení a hračky.
- Kdo bude hradit náklady na volný čas dítěte včetně vybavení.
- Ve které domácnosti tyto věci zůstanou, případně kdo bude rozhodovat o jejich přemístování (ideálně by toto mělo být především rozhodnutím dítěte).

Mnozí rodiče řeší tyto situace ad hoc flexibilně podle potřeb dítěte a svých možností. Pokud se nicméně domníváte, že by v této oblasti mohlo dojít ke konfliktům, je dobré vyjasnit tyto záležitosti v plánu sdílené péče. Mají-li rodiče obtíže při komunikaci o záležitostech, které se týkají dítěte, případně činit společná rozhodnutí, mohou si v rámci plánu sdílené péče předem definovat formu komunikace, a to následně:

- Osobně.
- Telefonicky (s uvedením konkrétních kontaktů, případně lhůt, dokdy se rodiče informují o změnách).
- E-mailem (s uvedením konkrétních kontaktů, případně lhůt, dokdy se rodiče informují o změnách).
- Skypem (s uvedením konkrétních telefonických kontaktů, případně lhůt, dokdy se rodiče informují o změnách).

Rodiče by si měli uvědomit, jak je pro děti důležité, aby byli oba jejich rodiče přítomni v jejich životech i v rámci situací, které se odehrávají mimo jejich běžné soužití. Oba rodiče by měli činit vše pro to, aby poskytli druhému rodiči informace o školních i volnočasových aktivitách, koncertech, sportovních utkáních, besídkách atp., tak aby se mohli akce zúčastnit oba rodiče. Někdy se může stát, že tyto informace si rodiče mohou poskytnout až na poslední chvíli, ale měli by si být vědomi, co prožívá jejich dítě, pokud nemůže tyto události sdílet s oběma rodiči.

Oblast č. 9 – rozhodování rodičů v oblasti vzdělávání, zdravotní a poradenské péče

Rozhodování v oblasti vzdělávání, zdravotní a poradenské péče pro dítě spadají do okruhu záležitostí, které mohou být považovány za závažné (podle zákona podstatné), a tudíž by se na nich měli podílet oba rodiče. V těchto rozhodováních by se rodiče měli řídit nejlepším zájmem dítěte, ale i jeho názorem.

Doporučení pro oblast sdílení informací a řešení záležitostí týkajících se dítěte

Každodenní rozhodování:

☐ Rodič, který má v daný čas dítě v péči, činí běžná denní rozhodnutí. V případech týkajících se zdraví a bezpečnosti dítěte neprodleně informuje druhého rodiče.

☐ Jiné.....

Rozhodnutí v nouzi:

☐ V nouzové situaci týkající se zdravotního stavu dítěte rodič, s nímž je dítě v dané době, může činit veškerá rozhodnutí samostatně. Jakékoliv takovéto rozhodnutí musí okamžitě oznámit druhému rodiči.

Úhrada nákladů na volný čas dítěte:

- ☐ Kdo bude kupovat oblečení, sportovní vybavení a hračky
- ☐ Kdo bude hradit náklady na volný čas dítěte včetně vybavení
- ☐ Ve které domácnosti tyto věci zůstanou, případně kdo bude rozhodovat o jejich přemísťování (ideálně by to mělo být především rozhodnutí dítěte)

Sdílení běžných informací:

☐ Bude-li potřeba, budeme používat sešit, který si předáváme spolu s dítětem. V něm budou uvedeny informace, které potřebujeme k řádné péči o děti (denní režim, stravování, spánek, oblíbené příběhy, zkušenosti, postřehy atp.). Tuto formu komunikace přestaneme používat v případě, že s tím budeme oba souhlasit.

☐ Jiné .....

Informace o nepřítomnosti rodiče:

☐ Pokud nebude rodič v místě svého bydliště (telefonu), předá druhému rodiči informaci, kde a jak ho může v případě nutnosti kontaktovat

☐ Pokud rodič nebude v místě bydliště, nechá dítěti informaci, kde ho může zastihnout

☐ Jiné.....

Zdravotní péče

Přestože jsou rodiče zákonnými zástupci dítěte a mohou za dítě dávat souhlasy se zdravotními úkony včetně psychoterapeutické péče, má dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost právo spolupodílet se na těchto rozhodnutích, např. v rámci institutu „informovaného souhlasu“ využívaného v oblasti poskytování zdravotní péče. Nedojde-li ke shodě v této oblasti, ať už mezi rodiči nebo mezi rodiči a dítětem, je v tomto případě oprávněn o těchto záležitostech rozhodnout soud.

Rodiče by také nikdy neměli zneužívat lékařská vyšetření a poskytování zdravotní péče dítěte jako nástroj řešení rodičovského sporu. Jakékoliv zdravotní úkony nebo medicíny, které nejsou indikovány zdravotním stavem dítěte, mohou být považovány za systémové týrání dítěte. A rodič, který tomu bezdůvodně dítě vystavuje, se jeví jako rodič, který není schopen chránit své dítě, a tudíž jako rodič se sníženou rodičovskou kompetencí. Rodiče by také měli akceptovat, že vyhledají-li pro své dítě psychologickou péči, případně ji s ohledem na věk dítě vyhledá samo, může být obsah konzultací poskytovaných v rámci těchto služeb důvěrný a je to právě dítě, kdo rozhoduje, zda některému z rodičů a jaké informace budou poskytnuty.

Rodiče se v rámci plánu Sdíleného rodičovství mohou domluvit, kdo bude odpovědný za běžnou zdravotní péči včetně preventivní, případně pravidelné péče odpovídající individuálnímu zdravotnímu stavu dítěte. Tato odpovědnost může být rozdělena na otázku pravidelné docházky/kontrol, domácí péče (např. logopedické cvičení nebo rehabilitace), ale i úhrady nákladů spojených s poskytováním zdravotní péče, nároků na sociální dávky nebo kompenzace vyplývající ze soukromého úrazového pojištění dítěte.

Návrhy na úpravu rozhodování v oblasti zdravotní péče a vzdělávání

Zdravotní péče

Lékařská péče:

☐ Rodič XY bude zodpovědný za veškeré schůzky týkající se zdraví dítěte (praktický lékař, fyzioterapeut, jiní doktoři, poradce). Nejpozději do XY dní (hodin) předá informace druhému rodiči. Bude-li zdravotní stav dítěte vyžadovat aktivní účast na léčbě dítěte oběma rodiči (logopedické cvičení, rehabilitace, medikace atp.), bude druhý rodič řádně instruován, aby se mohl podílet na domácí léčbě dítěte v době, kdy bude mít dítě ve své péči.

☐ Rodič XY bude zodpovědný za všechny prohlídky a pochůzky u praktického lékaře a rodič YX je zodpovědný za všechny jiné návštěvy lékařů. Nejpozději do XY dní (hodin) si rodiče navzájem předají informace potřebné k zajištění řešení zdravotního stavu dítěte. Bude-li zdravotní stav dítěte vyžadovat aktivní účast na léčbě dítěte oběma rodiči (logopedické cvičení, rehabilitace, medikace atp.), budou se rodiče navzájem řádně instruovat, aby se mohli podílet na domácí léčbě dítěte v době, kdy budou mít dítě ve své péči.

Stomatologická péče, brýle (nad rámec zdravotního pojištění):

☐ Shodli jsme se, že v případě, kdy nám zubař nebo ortodontista doporučí rovnátka pro naše dítě (děti), zajistíme je. A o náklady na úhradu těchto pomůcek se podělíme (jak.....)

☐ Shodli jsme se, že v případě, kdy nám zubař nebo ortodontista doporučuje rovnátka pro naše dítě (děti), požádáme o nezávislý posudek jiného lékaře, a pokud i on rovnátka doporučí, zajistíme je. A o náklady na úhradu těchto pomůcek se podělíme (jak.....)

☐ Budeme o rovnátkách jednat jako o jakémkoliv „nenaléhavém“ zdravotním úkonu. A o náklady na úhradu těchto pomůcek se podělíme (jak.....)

☐ Jiné.....

Vzdělávání dítěte:

☐ Oba rodiče se mohou účastnit třídních schůzek, školních akcí, konzultovat s pedagogy či jinými pracovníky školy (školských poradenských zařízení). Každý rodič se může obrátit na školu, pokud chce získat informace o prospěchu, docházce, školním rozvrhu, vzdělávacích plánech, korespondenci atp.

☐ Jiné.....

Běžná ošetrovatelská péče může být zajišťována oběma rodiči (v případě potřeby mají oba rodiče nárok na zaškolení) a nemůže být důvodem k odmítání kontaktu mezi dítětem a rodičem. Je-li dítě nemocné v době, kdy má být v péči druhého rodiče, není jediným důvodem, aby nebylo do péče rodiče předáno. Tento rodič je povinen postupovat v zájmu dítěte a ochrany jeho zdraví (dodržování dietetických opatření, omezení fyzické zátěže, podávání medikace či další běžné ošetrovatelské úkony – např. odsávání atp.). Důležité je také učinit dohodu ohledně úhrady zdravotní péče nad rámec zdravotního pojištění (např. ortodontická péče, brýle atp.).

Vzdělávání

Rovněž tak rozhodování ve sféře vzdělávání patří mezi oblasti, na kterých by se měli domluvit oba rodiče. Existují situace (např. zápis dítěte do základní školy), kdy je vyžadován souhlas obou zákonných zástupců. I v tomto případě by rodiče měli zohledňovat zájem a názor dítěte a hledat shodu, která bude vycházet z možností, schopností, dovedností, ale třeba i vztahových preferencí dítěte.

Oblast č. 10 – revize, změny plánu sdílené péče a řešení neshod

Zásadním smyslem rodičovských plánů je předcházet potenciálním konfliktům a cítit uvažování rodičů v péči o děti směrem do budoucnosti. Prostřednictvím rodičovského plánu se neřeší jen situace „tady a teď“, ale především dítěti nabízí dlouhodobou stabilní perspektivu, jak bude jeho život v nejbližších měsících či letech vypadat. Přesto je důležité vést rodiče již od počátku, že v jejich plánu péče bude čas od času potřeba provést revize, změny či vyhodnocení toho, zda stále ještě plán odpovídá potřebám dítěte a jejich životnímu stylu (o měnících se životních potřebách dětí v souvislosti s jejich růstem a vývojem se rodiče od poradců dozvědí hned v úvodu spolupráce).

Již při zpracování prvního plánu péče, ve kterém rodiče společně naleznou nejlepší způsob, jak pečovat o své dítě, je vhodné uzavřít doho-

du ohledně pravidel, jak a kdy budou rodiče tento plán vyhodnocovat a případně měnit. Doporučuje se pro první hodnocení stanovit konkrétní termín (cca šest až dvanáct měsíců), kdy se rodiče společně sejdou (sami nebo s poradcem) a proberou, jak jim rodičovský plán funguje.²⁴ Poradce by měl rodičům vysvětlit, že na začátku všichni budou potřebovat čas, aby si jejich rodičovský plán „sedl“, a zejména dítěti/dětem nějakou dobu trvá adaptovat se na nové situace a uspořádání, které po rozpadu rodiny nastává. Nemá tedy smysl změny vyhodnocovat po pár dnech či týdnech a při prvních obtížích se dožadovat změn. Mají-li rodiče konkrétní termín hodnotící konzultace, může to minimalizovat jejich potřebu řešit každou provozní neshodu nebo nedorozumění, anebo rezignovat na úspěch rodičovského plánu jako celku. Rodiče si mohou na hodnotící konzultaci připravit konkrétní připomínky a návrhy změn. Jakékoliv připomínky by však měly mít faktický a konstruktivní charakter a být spojeny s návrhem, jak situaci upravit jinak (ovšem stále s důrazem na hlavní princip Sdíleného rodičovství, kterým je zajištění fyzické, emocionální a sociální přítomnosti obou rodičů v životě dítěte).

Poradci programu Sdíleného rodičovství edukují a vedou rodiče k tomu, aby pochopili, že nedodržování dohod a pravidel rodičovského plánu, které jsou následně prezentovány jako „nefunkčnost“, nemusí vést ke změně rodičovského plánu a spíše na ně bude pohlíženo jako na nedostatek rodičovských kompetencí daného rodiče. Poradce programu sdíleného rodičovství také rodiče upozorňuje na to, že některé změny bude nutné směřovat k běžným změnám v životě dítěte a že tyto životní milníky mohou přirozeně pomáhat změnit rodičovský plán.

Např. při přechodu dítěte ze školky do školy se mění:

- Denní režim dítěte.
- Odpolední program musí zahrnovat nejen volnočasové a relaxační aktivity, ale i přípravu do školy.
- Může se měnit i způsob předávání dítěte – pokud rodiče měli v rodičovském plánu upraveno, že si děti „předávají“ prostřednictvím školky, musejí plán upravit podle pravidel školy, družiny atp.

Samozřejmě že někdy mohou v životě každého člověka a každé rodiny nastat neočekávané změny, které nemohly být předem zohledněny při tvorbě rodičovského plánu. Obecně lze předpokládat, že život žádného rodiče ani dítěte nezůstane roky, či dokonce desetiletí neměnný. Nejčastěji dochází ke změnám pracovních podmínek jednoho či obou rodičů, může dojít ke změnám ve zdravotním stavu rodičů či dítěte, děti postupují vzdělávací soustavou, rodiče navazují nové partnerské vztahy či zakládají

---

²⁴ Rodiče se mohou dohodnout, že budou každý rok (např. ke konci nebo na začátku školního roku) společně hodnotit plán péče a provádět případné revize.

rodiny, a je pravděpodobné, že tyto nové situace budou vyžadovat změnu rodičovského plánu. I pro tyto situace je dobré mít dohodu, jak budou rodiče při revizi rodičovských plánů postupovat.

Důležitým pravidlem plánu sdílené péče je, že rodiče mohou změny provádět jen na základě předem daných mechanismů nebo společné dohody, jakékoliv jednostranné kroky, ultimáta či nátlak jsou projevem nedostatečného respektu k druhému rodiči, a tedy i nedostatku rodičovských kompetencí.

Nelze učinit jednostrannou změnu (např. přestěhování dítěte, změna školy) a pak si ji nechat „dodatečně“ potvrdit soudem, když už další změna nebo návrat k původnímu uspořádání nemusí být v zájmu dítěte.

Poznámka: Jestliže se rodič/rodiče rozhodnou po prvním hodnocení rodičovského plánu k zásadním změnám parametrů plánu rodičovství jen proto, že z jejich pohledu některé dohody nefungují, a následně skončí u soudu, může se stát, že se soudce bude zdráhat měnit rodičovský plán, který shledává prospěšný pro dítě. Takže to, že jeden rodič nedodržoval dohodnutá pravidla nebo k nim a priori přistupoval jako k nefunkčním, nemusí být důvodem k jejich změně. Soud má na mysli hlavně stabilitu životních podmínek dítěte, a proto způsob uspořádání péče o děti mění, jen když je k tomu dobrý důvod a je to v jeho zájmu.

Poznámka: Ohledně změny rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé soudu nestačí jen „dobrý důvod“, ale zákon předpokládá, že v porovnání s předchozí úpravou došlo k tak závažné změně poměrů, která vyžaduje úpravu novou, když tato nová úprava musí být současně v souladu se zájmy dítěte (konkrétně je upraveno v § 475 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dále pak v § 909 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Způsob řešení neshod

I v případě, že si rodiče sestaví dobrý a funkční rodičovský plán, mohou nastávat situace nebo oblasti rozhodování, ve kterých pro ně může být těžké najít odpovídající společné řešení. Vzhledem k tomu, že český právní řád předpokládá, že některá rozhodnutí mají rodiče dělat společně/sdíleně, může být právě to zdroj potenciálních konfliktů (o to více v situacích, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, a ten tedy může mít neoprávněný pocit, že má i více rozhodovacích pravomocí). Je proto zásadní zahrnout do plánu sdílené péče mechanismus, který upravuje, jak budou rodiče řešit případné spory. Například se rodiče mohou dohodnout, že před tím, než budou podávat návrh k soudu na změnu péče o děti, zkusí využít jinou formu řešení sporů. Je také vhodné, aby si pro tyto situace domluvili, jak bude probíhat úhrada nákladů za tyto služby.

Doporučení pro revize a změny rodičovského plánu, způsob řešení sporů

Budoucnost:

- ☐ Tento plán se nebude měnit s přibývajícím věkem dítěte, pokud některý z rodičů bude chtít změnu rodičovského plánu a nezíská souhlas druhého rodiče, musí o případné změně rozhodnout soud
- ☐ Tento plán bude změněn po dosažení..... věku dítěte dohodou. V případě, že se rodičům nebude dařit dohodu uzavřít, bude návrh upraven soudně
- ☐ Tento plán budeme pravidelně revidovat..... (jak a kdy). V případě, že se rodičům nebude dařit dohodu uzavřít, bude návrh upraven soudně

Spory (neshody):

- ☐ Kdykoli to bude možné, budeme diskutovat o neshodách a pokusíme se dosáhnout dohody, která je založená na nejlepším zájmu dítěte
- ☐ Pokud se nám nepodaří dosáhnout dohody v důležitých otázkách týkajících se našeho dítěte (poté, co jsme věc prodiskutovali), může kterýkoliv z nás iniciovat:
  - setkání s poradcem (může být přímo kontakt) a pokusíme se dohody dosáhnout s jeho pomocí
  - setkání s kvalifikovaným mediátorem (může být přímo kontakt) a pokusíme se dohody dosáhnout s jeho pomocí
  - .....(rozhodce), který učiní rozhodnutí v zájmu našeho dítěte, jež budeme následně respektovat
- ☐ Jiné.....

Úhrada nákladů na zprostředkování řešení sporů:

- ☐ NÁKLADY na úhradu těchto služeb budou rozděleny napůl mezi oba rodiče
- ☐ Rodič, který iniciuje změnu v rodičovském plánu, uhradí ..... (procentuální vyjádření) nákladů na úhradu této služby
- ☐ Jiné.....

Použitá a doporučená odborná literatura

Výběr použité a doporučené literatury není úplný ani reprezentativní. Zaměřuje se na novější nebo historicky významné práce, obvykle s nejvyšší citovaností a užíváním v praxi. Jedná se převážně o texty zahraniční, protože v domácí literatuře lze k dané problematice najít poměrně málo textů, které by se problematikou zabývaly objektivně, systematicky a především v kontextu aktuální odborné literatury.

Použité právní normy

- Úmluva o právech dítěte, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, předpis č. 54/2001 Sb. m. s., zdroj: SBÍRKA MEZINÁRODNÍCH SMLUV ročník 2001
- Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., v aktuálním znění
- Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 292/2013 Sb., v aktuálním znění
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 359/1999 Sb., v aktuálním znění

Otázky rozpadu rodiny a posuzování situace – odborné monografie

- American Psychological Association (2010). Guidelines for child custody evaluations in divorce proceedings.
- Budd, K. S., Clark, J. R., & Connell, M. (2011). Evaluation of parenting capacity in child protection. Oxford University Press.
- Condle, L. O. (2007). Parenting evaluations for the court: Care and protection matters (Vol. 18). Springer Science & Business Media.
- Fowler, J. (2003). A practitioner's tool for child protection and the assessment of parents. Jessica Kingsley Publishers.
- Galatzer-Levy, R. M., Kraus, L., & Galatzer-Levy, J. (2009). The Scientific Basis of Child Custody Decisions. John Wiley & Sons.
- Goldstein, M. L. (2016). Handbook of child custody decisions. Springer.
- Gould, J. W., & Martindale, D. A. (2007). The art and science of child custody evaluations. Guilford Press.
- Reder, P., Duncan, S., & Lucey, C. (2003). Studies in the Assessment of Parenting. Psychology Press.

- Edleson, J. L., & Williams, O. J. (Eds.). (2006). *Parenting by men who batter: New directions for assessment and intervention*. Oxford University Press.
- McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). The causal effects of father absence. *Annual review of sociology*, 39, 399.
- Patton, W. W. (2006). *Legal Ethics in Child Custody and Dependency Proceedings: A Guide for Judges and Lawyers*. Cambridge University Press.
- Rohrbaugh, J. B. (2007). *A comprehensive guide to child custody evaluations: Mental health and legal perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Gould, J. W. (1998). *Conducting scientifically crafted child custody evaluations*. Sage.
- Stahl, P. M., & Drozd, L. (2006). *Relocation issues in child custody cases (Vol. 3)*. Psychology Press.
- Flens, J. R., & Drozd, L. (2005). *Psychological testing in child custody evaluations*. Psychology Press.
- Chiu, E. Y. (2014). Psychological Testing in Child Custody Evaluations With Ethnically Diverse Families: Ethical Concerns and Practice Recommendations. *Journal of Child Custody*, 11(2), 107–127.

Rodičovské kompetence – odborné monografie

- Pezzot-Pearce, T. D., & Pearce, J. W. (2004). *Parenting assessments in child welfare cases: A practical guide*. University of Toronto Press.
- Grisso, T. (2006). *Evaluating competencies: Forensic assessments and instruments (Vol. 16)*. Springer Science & Business Media.
- Reder, P., Duncan, S., & Lucey, C. (Eds.). (2003). *Studies in the Assessment of Parenting*. Psychology Press.
- Reder, P., & Lucey, C. (Eds.). (2014). *Assessment of parenting: Psychiatric and psychological contributions*. Routledge.
- Budd, K. S., Clark, J. R., & Connell, M. (2011). *Evaluation of parenting capacity in child protection*. Oxford University Press.

Nejlepší zájem dítěte a vývoj dítěte – odborné monografie

- Millar, P. (2009). *The Best Interests of Children: An Evidence-Based Approach*. University of Toronto Press.
- Sormunen, M. A. (2016). *The best interests of the child-A dialogue between theory and practice*. Council of Europe Publishing.

- Gunsberg, L., & Hymowitz, P. (Eds.). (2013). *A handbook of divorce and custody: Forensic, developmental, and clinical perspectives*. Routledge.
- Sparta, S. N., & Koocher, G. P. (Eds.). (2006). *Forensic mental health assessment of children and adolescents*. Oxford University Press.
- Altstein, H., & McRoy, R. G. (2000). *Does family preservation serve a child's best interests?*. Georgetown University Press.
- Clarke-Stewart, A., & Dunn, J. (Eds.). (2006). *Families count: Effects on child and adolescent development*. Cambridge University Press.
- Slee, P. T. (2002). *Child, adolescent and family development* (Vol. 2). Cambridge University Press.
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (Eds.). (2002). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. Rough Guides.
- Cowie, H. (2018). *Handbook of attachment: theory, research, and clinical applications*.

Vybrané odborné články

- Horvath, L. S., Logan, T. K., & Walker, R. (2002). Child custody cases: A content analysis of evaluations in practice. *Professional psychology: Research and practice*, 33(6), 557.
- Bricklin, B., & Halbert, M. H. (2004). Can child custody data be generated scientifically? Part I. *The American Journal of Family Therapy*, 32(2), 119–138.
- Bergman, A. S., & Rejmer, A. (2017). Parents in child custody disputes: Why are they disputing?. *Journal of child custody*, 14(2–3), 134–150.
- Drozd, L., Saini, M. A., & Vellucci-Cook, K. (2019). Trauma and Child Custody Disputes. *Evidence-Informed Interventions for Court-Involved Families: Promoting Healthy Coping and Development*, 260.
- Fabricius, W. V., Aaron, M., Akins, F. R., Assini, J. J., & McElroy, T. (2018). What happens when there is presumptive 50/50 parenting time? An evaluation of Arizona's new child custody statute. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(5), 414–428.
- Costa, L. L. F., Esteves, A. B. D., Kreimer, R., Struchiner, N., & Hannikainen, I. (2019). Gender stereotypes underlie child custody decisions. *European Journal of Social Psychology*, 49(3), 548–559.
- Gennari, M., Tamanza, G., & Molgora, S. (2018). Intimate partner violence and child custody evaluation: A model for preliminary clinical intervention. *Frontiers in psychology*, 9, 1471.

- Ryznar, M. (2016). The empirics of child custody. *Clev. St. L. Rev.*, 65, 211.
- Sheehy, E., & B. Boyd, S. (2020). Penalizing women's fear: intimate partner violence and parental alienation in Canadian child custody cases. *Journal of social welfare and family law*, 42(1), 80–91.
- King, H. E. (2018). Child custody evaluations. In *APA handbook of psychopathology: Child and adolescent psychopathology*, Vol. 2 (pp. 559–588). American Psychological Association.
- Dane, E. M., & Rosen, J. A. (2016). View from the bench: Parental mental health and child custody. *Family Court Review*, 54(1), 10–17.
- Rossi, F. S., Holtzworth-Munroe, A., & Rudd, B. N. (2016). Intimate partner violence and child custody. *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court*, 346–373.
- Harp, K. L., & Oser, C. B. (2018). A longitudinal analysis of the impact of child custody loss on drug use and crime among a sample of African American mothers. *Child abuse & neglect*, 77, 1–12.
- Feresin, M., Folla, N., Lapierre, S., & Romito, P. (2018). Family mediation in child custody cases and the concealment of domestic violence. *Affilia*, 33(4), 509–525.
- Lanci, M. (2018). In the Child's Best Interests? Rethinking Consideration of Physical Disability in Child Custody Disputes. *Columbia Law Review*, 118(3), 875–914.
- Lorandos, D., & Bone, J. M. (2016). Child custody evaluations: In cases where parental alienation is alleged. In *Handbook of child custody* (pp. 179–232). Springer, Cham.
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., & Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(5), 716–728.
- Bastaits, K., & Mortelmans, D. (2017). Parenting and Family Structure After Divorce: Are They Related?. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(7), 542–558.
- Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E., van der Rijken, R., van Lawick, J., ... & Lamers-Winkelmann, F. (2017). I'll never forgive you: High conflict divorce, social network, and co-parenting conflicts. *Journal of child and family studies*, 26(11), 3 055–3 066.
- Stallman, H. M., & Ohan, J. L. (2016). Parenting Style, Parental Adjustment, and Co-Parental Conflict: Differential Predictors of Child Psychosocial Adjustment Following Divorce. *Behaviour Change*, 33(2).

Vybrané české texty:

- Pavlát, J. (2012). DETI PO ROZVODU SVÝCH RODIČŮ-SOUHRN ANGLOFONNÍCH A NAŠICH PRACÍ. Československá Psychologie, 56(3).
- PAVLÁT, J. (2011). Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. Česká a slovenská psychiatrie, 107(5), 297–300.
- PAVLÁT, J. (2008). Otcovství, děti a rodina. Česká a slovenská psychiatrie, 104(4), 189–195.
- PAVLÁT, J. (2015). Formy péče o děti po rozvodu.
- HORSKÁ, E., & LACINOVÁ, L. (2015). POSTOJE K ROZVODU U MLADÝCH DOSPĚLÝCH: SOUVISLOST S RODIČOVSKÝM KONFLIKTEM, KOOPERACÍ A VZTAHEM K OTCI. Československá Psychologie, 59(2).
- Pavlát, J., & Janáčková, L. (2007). Syndrom odcizeného rodiče a porozvodová adaptace. Česká a slovenská psychiatrie, 103(3), 131–135.
- Pavlát, J., & Matoušek, O. (2016). OPATROVNICKÉ ZNALECKÉ POSUDKY – DOPORUČENÍ, NÁMITKY A ÚSKALÍ. Česká a slovenská psychiatrie, 112(2).
- Špaňhelová, I. (2010). Dítě a rozvod rodičů. Grada Publishing as.
- Novák, T. (2012). Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Grada Publishing as.
- Šťastná, A. (2006). Rozvody a děti: Vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí. Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 175–191.
- Matoušek, O. (2015). Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Portál.

Sdílené rodičovství je založeno na SDÍLENÉ spolupráci obou rodičů při výchově a péči o dítě, respektu k potřebám dítěte a úctě k druhému rodiči jako osobě, která má nezastupitelný emocionální význam v životě dítěte.

Sdílené rodičovství klade důraz na:

- Potřeby a nejlepší zájem dítěte a učí rodiče být vůči těmto hodnotám otevřený, vnímavý a respektující.
- Nenahraditelný význam přítomnosti obou rodičů v životě dítěte jakožto i pochopení nežádoucích dopadů rodičovského konfliktu, případně narušování vztahu mezi dítětem a rodičem.
- Nutnost nahlížet na uspořádání péče o dítě nikoliv jako neměnný stav, ale proces, který se mění v souladu se změnami v životě a vývoji dítěte, ale i jeho rodičů.

Sdílené rodičovství

- Se nezabývá právy a nároky rodičů (včetně výživného).
- Není mediací nebo párovou terapií, nezabývá se „opravou“ partnerského vztahu, ale hledáním funkčních modelů komunikace a spolupráce rodičů po rozpadu partnerského vztahu ve prospěch zdravého vývoje jejich dítěte.
- Není nestranné, vždy stojí na straně potřeb a zájmů dítěte.

Více informací na
www.sdilenerodicovstvi.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

